

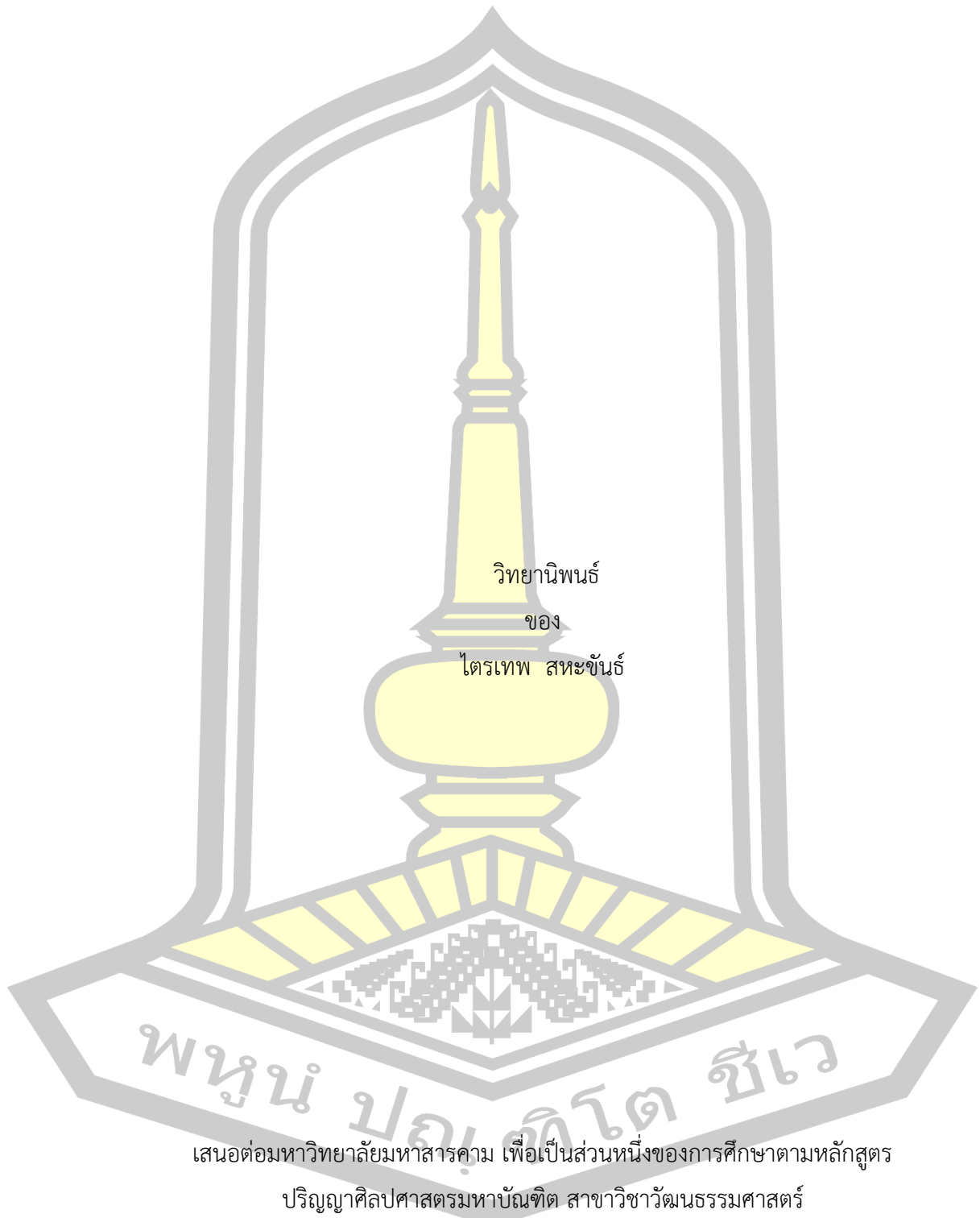
ศึกษาอัตลักษณ์และความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

วิทยานิพนธ์
ของ
ไตรเทพ สหะพันธ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
มิถุนายน 2562

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ศึกษาอัตลักษณ์และความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

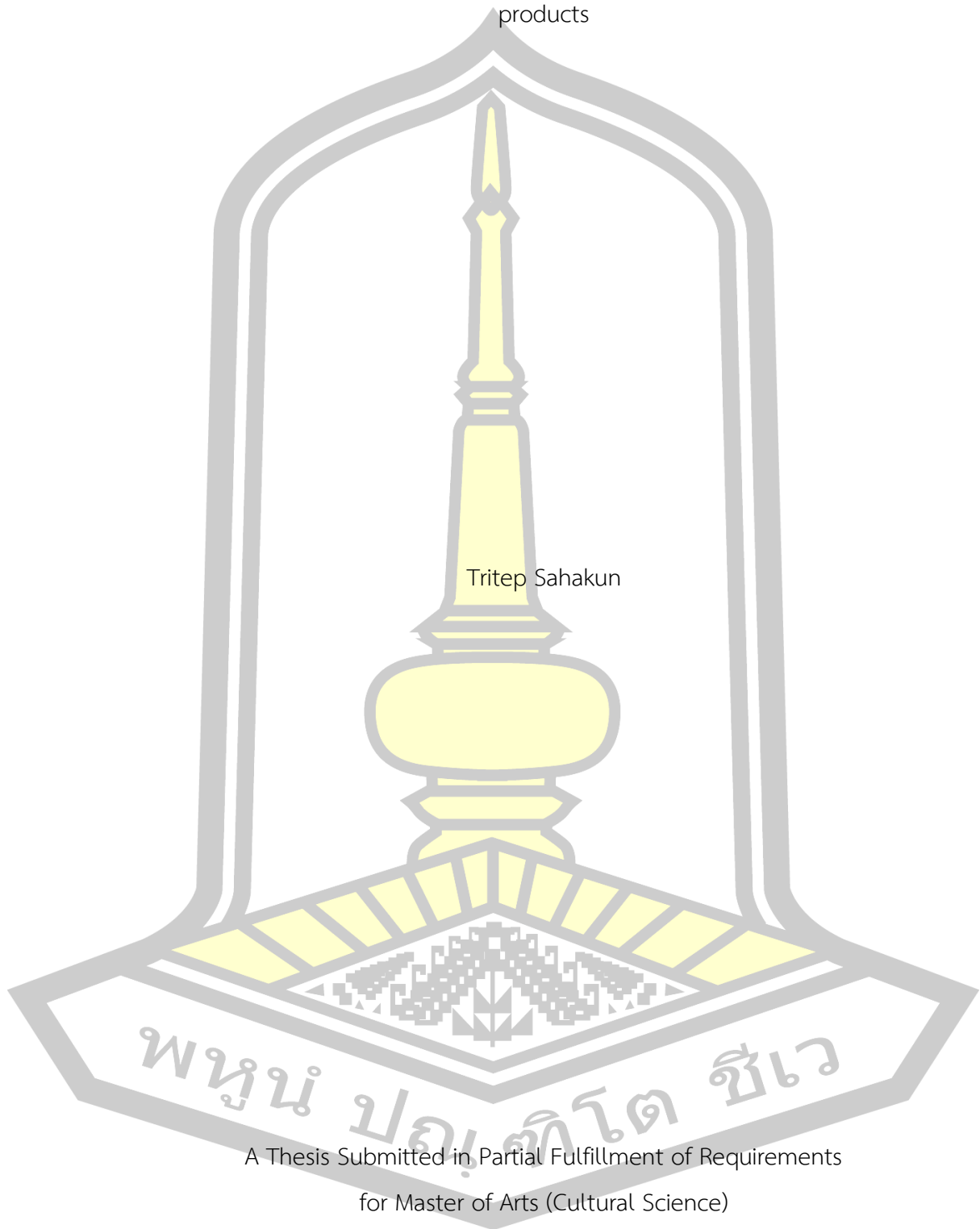
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

มิถุนายน 2562

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Study on the identity and belief in traditional mural painting for developing creative products

Tritep Sahakun

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Arts (Cultural Science)

June 2019

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายไตรเทพ สหะขันธุ์
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
วัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. ศาสตรา เหล่าอรรคยะ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. สุชาติ สุขนา)

..... กรรมการ

(ผศ. ดร. อุดลย์ บุญฉ่ำ)

..... กรรมการ

(อ. ดร. อำพร แสงไชยา)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ศ. ดร. ปรีชา ประเทพา)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์

(ผศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พ.ร.บ. ม.น. ท.อ. ๒๕๕๑

ชื่อเรื่อง	ศึกษาอัตลักษณ์และความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์		
ผู้วิจัย	ไตรเทพ สหะขันธ์		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ สุขนา		
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2562

บทคัดย่อ

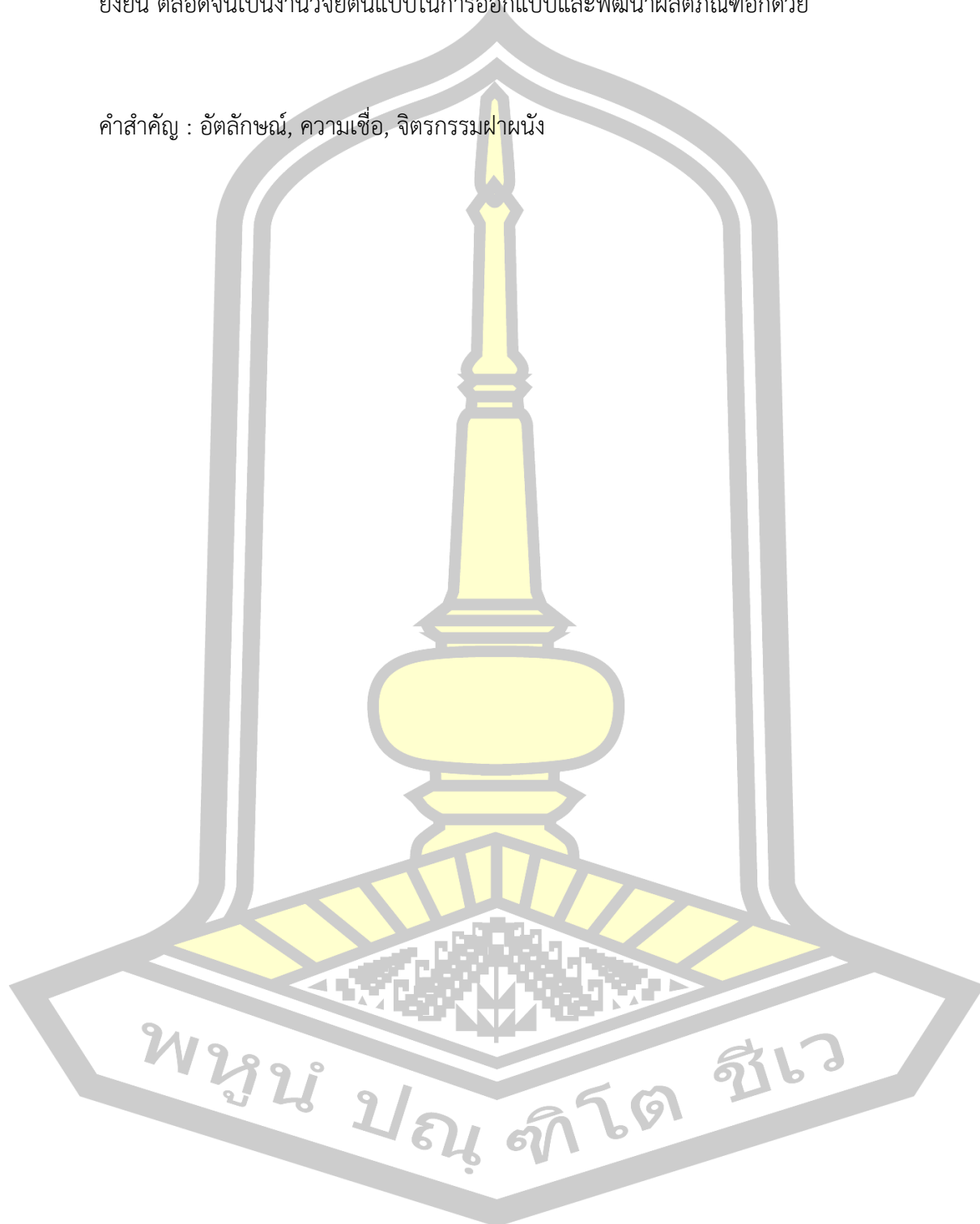
งานวิจัยเรื่อง ศึกษาอัตลักษณ์และความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอัตลักษณ์และความเชื่อเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้านผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกพื้นที่ในการทำวิจัยคือ วัดวัดยางทองวราราม อำเภอบรบือ และวัดป่าเลไลย์ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังโดดเด่นในเรื่องของเรื่องราว ประเพณี วัฒนธรรมของชาวอีสาน

ผลการวิจัยพบว่าอัตลักษณ์และความเชื่อเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน มีคุณค่าทางความงามที่ถูกสร้างขึ้นด้วยความประณีตของช่างภายในหมู่บ้าน ด้านคุณค่าทางเรื่องราวภาพวาดบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการสร้างสิมที่มีความหมายและจุดประสงค์ที่แฝงอยู่ในภาพจิตรกรรม ด้านความสำคัญของภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทองวรารามและวัดป่าเลไลย์พบว่า 1) มีความสำคัญในมูลเหตุของการสร้าง 2) ความสำคัญในเรื่องศรัทธา 3) ความสำคัญในการบันทึกเรื่องราวในอดีตและ 4) ความสำคัญในการกล่อมเกลาคิดใจ นอกจากนี้ยังพบเรื่องราวที่เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของสิมทั้งสองหลังคือคติความเชื่อเกี่ยวกับของชูชกที่มีความเชื่อเปลี่ยนไปจากเดิม คือเมื่อครั้งอดีตมีความเชื่อว่าชูชกเป็นตัวร้าย เจ้าเล่ห์ตัวช่วย แต่ในปัจจุบันความเชื่อนั้นถูกเปลี่ยนไปมองชูชกว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งโชคลาภและความร่ำรวยและอุดมสมบูรณ์

ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยนำอัตลักษณ์และความเชื่อของชูชกมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ผ่านโครงสร้างทางกายภาพและโครงสร้างทางความคิด โดยนำอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชูชกมาเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เน้นความทันสมัย สวยงาม สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์อย่างทรงคุณค่าและสอดคล้องกับความเชื่อของผู้คนและความต้องการของตลาด ทั้งยังเป็นการปลูกฝัง

จิตสำนึกให้ผู้คนได้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมอีสานมรดกท้องถิ่น เพื่อการสืบสานวัฒนธรรมอีสานให้
ยั่งยืน ตลอดจนเป็นงานวิจัยต้นแบบในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์อีกด้วย

คำสำคัญ : อัตลักษณ์, ความเชื่อ, จิตรกรรมฝาผนัง

TITLE	Study on the identity and belief in traditional mural painting for developing creative products		
AUTHOR	Tritep Sahakun		
ADVISORS	Assistant Professor Suchat Sukna , Ph.D.		
DEGREE	Master of Arts	MAJOR	Cultural Science
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2019

ABSTRACT

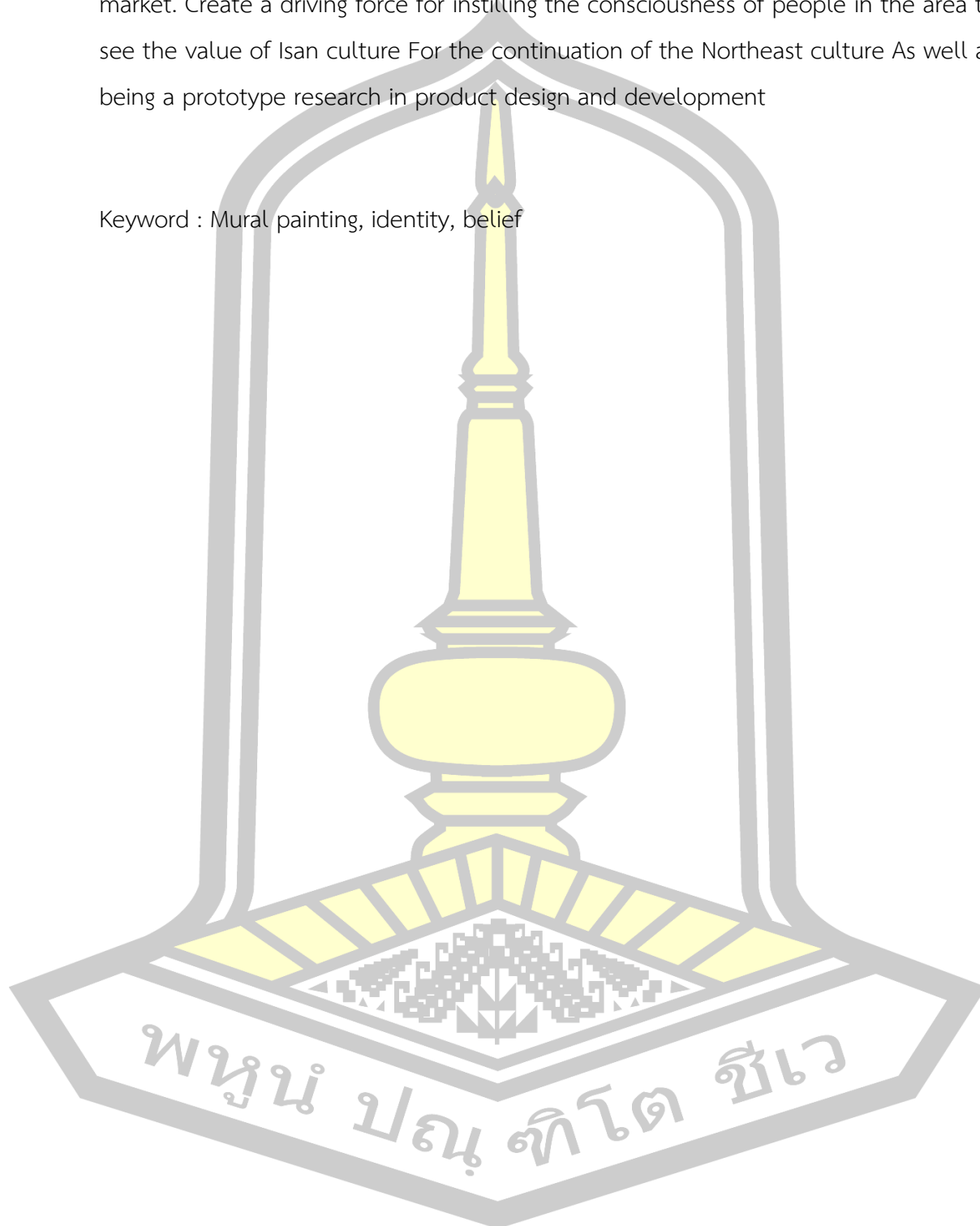
Research study on the identity and belief in traditional mural painting for developing creative products The objectives are: 1. To study the identity and beliefs about folk mural painting. 2. To develop creative products based on beliefs in folk mural painting, the researcher used qualitative research methods. By choosing the area to do research is Wat Yang Temple, Thawararam District, Borabue District and Pa Le Lai Temple, Na Dun District, Maha Sarakham Province With murals that stand out in the story of the Isaan culture and traditions

The results showed that the study of identity and beliefs about folk mural painting With the aesthetic value that was created with the fineness of the technician in the village In terms of values, stories, drawings, tell stories, history and important events that occurred during the creation of the meaning and purpose that is hidden within the painting. The importance of the murals of Wat Yang Thuangwararam found that 1) important in the cause of creation 2) the importance of faith 3) the importance of recording the story in the past and 4) the importance of Seduce the mind In addition, the story of the identity of the two Sims is believed to be a belief about Choo's beliefs that have changed from the original.

For this reason, the researcher used it as a creative product through the physical structure and thought structure. By bringing the outstanding identity of Chuchak to be a guideline for developing products that emphasize modernity, beauty,

creating added value for the product in a value and conforming to the needs of the market. Create a driving force for instilling the consciousness of people in the area to see the value of Isan culture For the continuation of the Northeast culture As well as being a prototype research in product design and development

Keyword : Mural painting, identity, belief

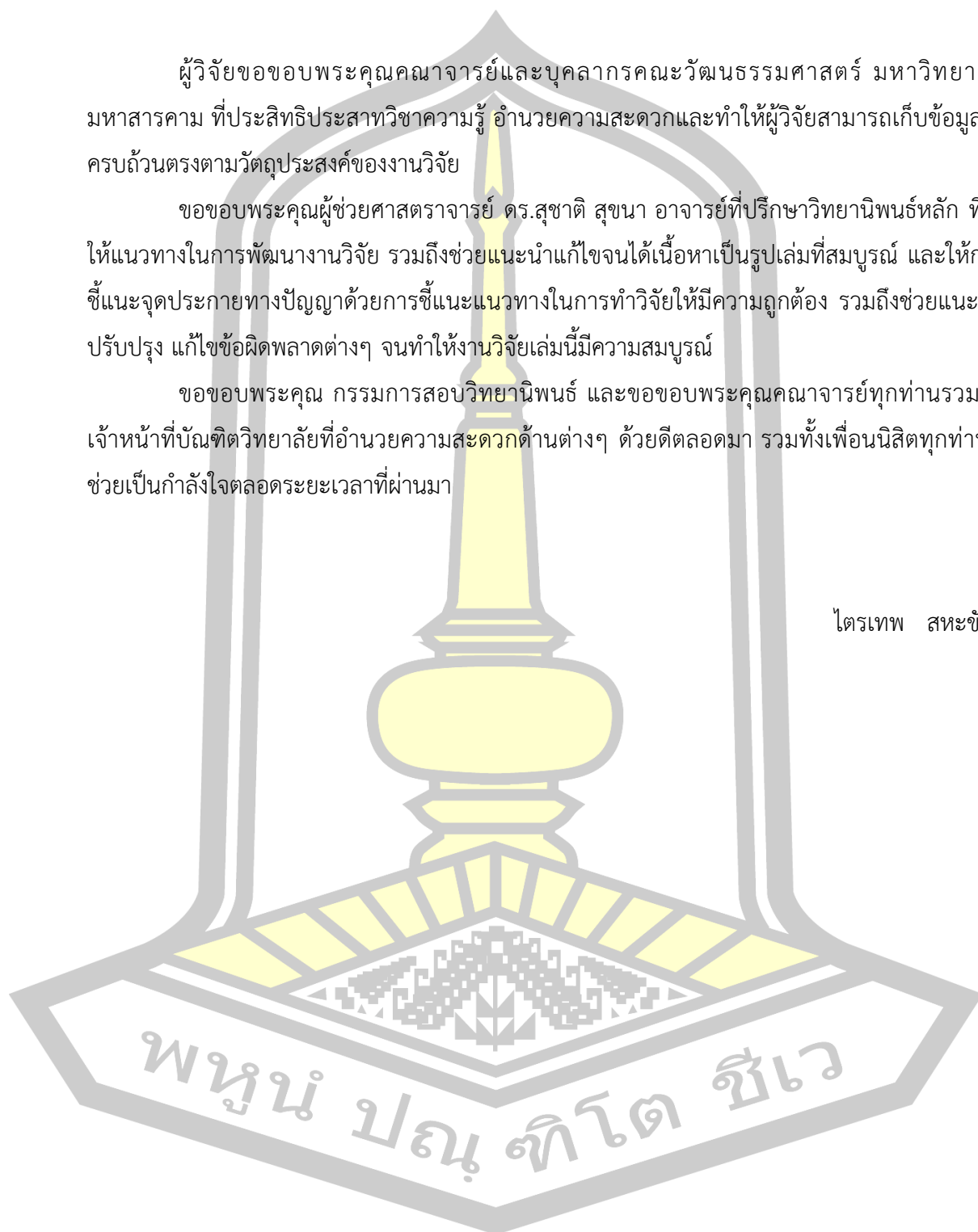
กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์และบุคลากรคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ประสทธิประสาวิชาความรู้ อำนวยความสะดวกและทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ สุขนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้ให้แนวทางในการพัฒนางานวิจัย รวมถึงช่วยแนะนำแก้ไขจนได้เนื้อหาเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ และให้การชี้แนะจุดประกายทางปัญญาด้วยการชี้แนะแนวทางในการทำวิจัยให้มีความถูกต้อง รวมถึงช่วยแนะนำปรับปรุง แก้ไขข้อผิดพลาดต่างๆ จนทำให้งานวิจัยเล่มนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านรวมถึงเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยที่อำนวยความสะดวกด้านต่างๆ ด้วยดีตลอดมา รวมทั้งเพื่อนนิสิตทุกท่านที่ช่วยเป็นกำลังใจตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

ไตรเทพ สหะพันธ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
คำถามในการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
องค์ความรู้เกี่ยวกับจิตกรรมฝาผนังอีสาน.....	6
องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	13
องค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ.....	22
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย.....	29
บริบทพื้นที่วิจัย.....	38
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย.....	55
ขอบเขตของการวิจัย.....	55

วิธีดำเนินการวิจัย	57
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	60
ตอนที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน	60
ตอนที่ 2 อัตลักษณ์และความเชื่อเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน.....	74
ตอนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน	84
บทที่ 5 อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ	90
สรุปผล	90
อภิปรายผล.....	95
ข้อเสนอแนะ	96
บรรณานุกรม.....	99
ประวัติผู้เขียน.....	103

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิด.....	5
ภาพประกอบ 2 สิมวัดยางทองวราราม.....	38
ภาพประกอบ 3 สิมวัดป่าเลไลย์.....	39
ภาพประกอบ 4 ภาพทหารบนฝาผนังภายในสิมวัดยางทองวราราม.....	61
ภาพประกอบ 5 ภาพทหารบนฝาผนังภายในสิมวัดยางทองวราราม.....	62
ภาพประกอบ 6 ภาพวาดพญาครุฑตราแผ่นดิน.....	62
ภาพประกอบ 7 สถาปัตยกรรมภายนอกสิมอีสานวัดยางทองวราราม.....	63
ภาพประกอบ 8 ภาพวาดจิตรกรรมภายในสิมอีสานวัดป่าเลไลย์.....	64
ภาพประกอบ 9 สถาปัตยกรรมภายนอกสิมอีสานวัดป่าเลไลย์.....	64
ภาพประกอบ 10 ภาพการร่วมกันทำกิจกรรมทางสังคมของชาวบ้าน.....	65
ภาพประกอบ 11 ชาวบ้านร่วมกันทำความสะอาดพระพุทธรูปและสร้างน้ำพระร่วมกับพระสงฆ์.....	65
ภาพประกอบ 12 พ่อค้าคนจีนพร้อมอุปกรณ์การค้าขาย เครื่องชั่ง ตวง วัดในการค้าขาย.....	66
ภาพประกอบ 13 ภาพหมู่ป่า.....	67
ภาพประกอบ 14 ภาพเสือกินคน.....	67
ภาพประกอบ 15 ภาพสัตว์หลายชนิด.....	68
ภาพประกอบ 16 ภาพลิงจับลิง.....	68
ภาพประกอบ 17 ภาพระเซ่ นก เต่าและสัตว์หิมพานต์.....	69
ภาพประกอบ 18 ภาพเปิด ไก่.....	69
ภาพประกอบ 19 ภาพแลน.....	70
ภาพประกอบ 20 ภาพช้างเผือก.....	70
ภาพประกอบ 21 ภาพงู.....	71

ภาพประกอบ 22 ภาพควาย.....	71
ภาพประกอบ 23 ภาพนางอรพิม.....	72
ภาพประกอบ 24 ภาพฉากลักพาตัวนางอรพิม	72
ภาพประกอบ 25 ภาพนางอรพิมขนาดใหญ่.....	73
ภาพประกอบ 26 ภาพการอยู่ช่วยกันเฮือนดี.....	76
ภาพประกอบ 27 ภาพการฉาบปูนกึ่งศพโดยไขกองฟอน	76
ภาพประกอบ 28 ภาพการแห่ศพไปฉาบปูนกึ่ง	77
ภาพประกอบ 29 การละเล่นหัวล้านชนกัน.....	77
ภาพประกอบ 30 การละเล่นดนตรีของชาวอีสาน.....	78
ภาพประกอบ 31 วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวอีสาน	78
ภาพประกอบ 32 ภาพพระพุทธเจ้าปลงผมเพื่อออกบวช	79
ภาพประกอบ 33 พระพุทธเจ้ารับบิณฑบาตครั้งสุดท้าย	80
ภาพประกอบ 34 ภาพวาดพุทธประวัติตอนที่พระพุทธเจ้าผจญมาร	80
ภาพประกอบ 35 ภาพพระมาลัยโปรดสัตว์นรก.....	81
ภาพประกอบ 36 ภาพพระมาลัยไปเทศน์บนสวรรค์.....	81
ภาพประกอบ 37 ชูชกจะมาขอทานลูกจากพระเวสสันดร	82
ภาพประกอบ 38 พระเวสสันดร กัณหา ซาลีและนางมัทรี.....	82
ภาพประกอบ 39 ภาพวาดฉากชูชกปลอบใจนางอมิตตา	83
ภาพประกอบ 40 ภาพวาดชูชกในวัดป่าเลไลยก์	83
ภาพประกอบ 41 ภาพหงส์หามเต่า.....	84
ภาพประกอบ 42 ต้นแบบภาพวาดจิตรกรรมฝาผนัง	87
ภาพประกอบ 43 เสือชูชกใส่แล้วรวย.....	88
ภาพประกอบ 44 กระเป่าสะพายชูชกใส่แล้วรวย	88
ภาพประกอบ 45 กระเป่าใส่เงินเพื่อความรุ่งเรืองในการค้าขาย.....	89

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จิตรกรรมอีสานสมัยพุทธกาลแบบพื้นถิ่น เกิดจากชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากช่างชาวอินเดีย พระสงฆ์และพราหมณ์ ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ช่างพื้นถิ่นในภาคอีสาน เรียกว่า “ช่างแต้มฮูป” รูปแบบจิตรกรรมสมัยพุทธกาลแบบพื้นถิ่นได้พัฒนาการวาดภาพจากฝาผนังหินมาเป็นฝาผนังสี (โบสถ์) ทำให้เทคนิควิธีการ วัสดุ อุปกรณ์ การสร้างงานจิตรกรรมถูกพัฒนาขึ้นมาให้เหมาะสมกับการวาดบนฝาผนัง เรื่องราวเนื้อหาที่นิยมวาด 2 กลุ่ม คือ เรื่องราวทางศาสนา และวรรณกรรมท้องถิ่น กลุ่มแรกแบ่งย่อยได้เป็น พุทธประวัติ พระมาลัย ไตรภูมิ อรรถชาตก ปริศนาธรรม กลุ่มที่สอง ได้แก่ ลินไซ (ศิลป์ชัย) พระรามชาตกหรือพระลัก-พระลาม (พระราม) สุริยวงศ์ กาละเกด และเรื่องท้าวปาจิตนางอรพิม รูปแบบที่พบ รูปแบบประเพณีอีสาน มีความแตกต่างที่ทักษะฝีมือของช่างแต้มฮูป คือ แบบชาวบ้านกับแบบช่างหลวง เทคนิควิธีการที่พบ ได้แก่ ระบายสีเรียบแบน, ตัดเส้น, กระทุ้ง, การแต้ม, การขีดเส้น วัสดุอุปกรณ์ที่พบ ได้แก่ สีจากธรรมชาติและสีเคมี สถานที่พบ ได้แก่ ลิม (โบสถ์), ใบลาน, ตู้พระธรรม, ภาพพระบฏ, ภาพพะเหวด (ยุทธนา ไผกะเพศ, 2555 : 50)

ในช่วงรัชกาลที่ 4 พระสงฆ์ตามหัวเมืองเริ่มเข้าไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่กรุงเทพฯ เมื่อกลับไปจำวัดในท้องถิ่นก็นำเอาแนวความคิดที่เห็นจากวัดในกรุงเทพฯ ไปด้วย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 แนวคิดการพัฒนาประเทศตามแบบอย่างตะวันตกเกิดเป็นรูปธรรมชัดเจนหลายด้าน ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง การปฏิรูปการปกครอง ในรัชสมัยนี้อิทธิพลจากส่วนกลางแผ่ขยายไปยังหัวเมืองต่าง ๆ และเข้าไปยังชนบทด้วยเช่นกัน เกิดคตินิยมเจริญตามแบบอย่างเมืองหลวง การก่อสร้างอาคารสถานที่ทางศาสนาเริ่มเลียนแบบจากส่วนกลาง รูปภาพหรือฮูปแต้มหลายแห่งบนแผ่นดินอีสาน จึงถูกทำลายไปพร้อมกับการรื้อถอนลิม และเริ่มเขียนรูปตามแบบอย่างกรมศิลปากร คือการเขียนเฉพาะผนังด้านใน ลักษณะของรูปภาพที่นิยมเขียนในแถบภาคกลาง หรือเขียนตามอย่างช่างหลวงเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของอาคาร รูปภาพของวัดบางแห่งนอกจากจะมีลักษณะของช่างหลวงแล้วยังได้ผสมผสานรูปแบบศิลปะตะวันตกเข้าไปอีกด้วย (สุมาลี เอกชนนิยม, 2548 : 278) การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้การขยายขอบเขตของจิตรกรรมอีสานเป็นวงกว้างมากขึ้น เดิมทีศิลปะถูกสร้างขึ้นตามฝาผนังสี (โบสถ์) ตู้พระธรรม ภาพพระบฏ ฝาพะเหวด ใบลาน เป็นต้น ส่วนมากพบเห็นได้ภายในวัด จิตรกรรมสมัยพุทธกาลในภาคอีสาน มีเจตนารับใช้พุทธศาสนา ซึ่งเป็นศูนย์รวมการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานจากพจนานุกรมฉบับอีสาน-ภาคกลาง (2513 : 417)

ให้ความหมายว่า “สิม” มาจากคำว่า สีมหรือสิมา ซึ่งหมายถึงโรงธรรมที่ประชุมสงฆ์ประกอบสังฆกรรมต่าง ๆ ในบริเวณวัดแถบลุ่มน้ำโขงตอนบนจะพบสถาปัตยกรรมสิมซึ่งเป็นอาคารสำคัญรองลงมาจากธาตุหรือพระธาตุคือสถูปเจดีย์ในวัฒนธรรมอีสานตามตำนานอุรังคธาตุและสถาปัตยกรรมสิมก็คือพระอุโบสถซึ่งในปัจจุบันพี่น้องชาวอีสานเริ่มคุ้นเคยกับศัพท์คำว่า “อุโบสถ” มากกว่าคำว่า “สิม” เสียแล้วและเนื่องจากสิมเกิดขึ้นโดยมีลักษณะเฉพาะในสายวัฒนธรรมไทย-ลาวและภาคอีสานของประเทศไทยตามที่ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2555) กล่าวว่า “สิม” เป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบหนึ่งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอันมีเอกลักษณ์โดดเด่นในเรื่องของความอ่อนช้อยงดงาม ซึ่งหากเปรียบเทียบกับสถาปัตยกรรมไทย ก็คือ “อุโบสถ” นั่นเอง สิม มีที่มาจากคำว่า “สีมา” หมายถึง “หลัก” หรือที่นิยมกันทั่วไปว่า “ใบสีมา” ที่ใช้ปักล้อมรอบอุโบสถเป็นการแสดงขอบเขตศักดิ์สิทธิ์ของอุโบสถ ในอดีตสิมจะใช้เฉพาะการทำสังฆกรรมของสงฆ์เท่านั้น รูปแบบของอาคารจึงมักมีขนาดเล็กและตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ไม่สำคัญ โดยจะมีเจดีย์หรือวิหารเป็นอาคารสำคัญที่สุดของวัดตั้งอยู่โดดเด่นแทน ต่อมา ราวพุทธศตวรรษที่ 22 เป็นต้นมา เจดีย์และวิหารถูกลดความสำคัญลง สิม กลายเป็นอาคารประธานหลักของวัดแทน และมีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านด้วย ลักษณะทั่วไปของ สิม จะมีการสร้างหลังคาซ้อนชั้น ซึ่งมีความหมายถึง อาคารที่มีฐานันดรสูง และยังมีงานประดับตกแต่งสำคัญ นั่นคือ “ช่อฟ้า” หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สัตตบุริพัน” (สัตตบริภัณฑ์) ที่ประดับอยู่กลางหลังคา เปรียบเป็นเขาพระสุเมธและเขาสัตตบริภัณฑ์ซึ่งแสดงถึงศูนย์กลางของจักรวาล ประตูหน้าต่าง ตกแต่งด้วยการแกะสลักไม้และงานลงรักปิดทอง ผนังด้านในตกแต่งด้วยลายพอกคำ ภายในสิมประดิษฐานพระพุทธรูป บางแห่งอาจมีรางน้ำหรือรางรดสงฆ์สำหรับสงฆ์พระพุทธรูป โดยสิมที่สำคัญ ของลาวได้แก่ สิมวัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นอัญมณีแห่งศิลปะลาว สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช มีความงดงาม โดยเฉพาะหลังคาที่อ่อนโค้ง ซึ่งได้กลายเป็นต้นแบบสถาปัตยกรรมของลาวในเวลาต่อมา

“สิม” หรือ “โบสถ์” ในภาคอีสานที่ภายในและภายนอกมีการเขียนภาพฝาผนังหรือรูปปั้นจนเป็นที่รู้จักได้แก่ สิมวัดไชยศรี จังหวัดขอนแก่น สิมวัดโพธาราม บ้านดงบัง จ.มหาสารคาม สิมวัดสนวนวาริพัฒนาราม บ้านหัวหนอง จ.ขอนแก่น วัดป่าเลไลย์บ.หนองพอก อ.นาตูน จ.มหาสารคาม เป็นต้น ซึ่งมีคุณค่าและบ่งบอกเรื่องราวความศรัทธาของคนอีสานที่มีต่อพระพุทธศาสนา ได้สร้างสิมอีสานขึ้นมาและมีการวาดเรื่องราวหรือแต่มีรูปภาพที่เกี่ยวกับนิทานชาดก พุทธประวัติและประเพณีวัฒนธรรมของคนอีสานได้เป็นอย่างดีรวมทั้งยังแฝงคติธรรมไว้ได้อย่างแยบยล เทพพร มั่งธานี (2554 : 45) กล่าวว่าความหลากหลายของลัทธิความเชื่อใน รูปปั้นในสิมอีสาน ภาพรวมของรูปปั้นในสิมอีสานดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่านอกจากจะแสดงเรื่องอันเนื่องในพระพุทธศาสนา เช่น เวสสันดร

ชาตก ทศชาติชาตก พระมัลลย์ สิ้นไซ (ถือว่าเป็นชาตกนอกนิบาตและพบมากในเขตอีสานกลาง) พุทธประวัติ นรกภูมิ และสวรรค์ แล้ว ยังมีเรื่องที่อยู่นอกพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระลัก-พระลาม หรือเรื่องรามเกียรติ์ ราหุอมจันทร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งอุปแต้มเชิงสังวาสและประเพณีท้องถิ่น นอกจากนั้นเทพสัตว์ในตำนานที่นิยมวาด คือ นาคครุฑ สิ่งส่วนสถานที่ดำเนินเรื่องมักจะมีภูเขาและแม่น้ำเป็นองค์ประกอบและสถานที่ดำเนินเรื่องที่ปรากฏในอุปแต้มหลายเรื่องก็มักจะเป็นป่า โดยเฉพาะป่าหิมพานต์หรือหิมวันต์ก็เรียก

นอกจากนั้นยังมีตัวละครฝ่ายร้ายในเรื่องพระเวสสันดรชาตกคือชุกที่มีรูปร่างอัปลักษณ์ ประกอบด้วยบุรุษโทษ 18 ประการ เช่น ริมฝีปากบนย่อยทับริมฝีปากล่าง น้ำลายไหลออกเป็นยางยืด ทั้งสองแก้ม เขี้ยวงอกออกพ้นปากเหมือนเขี้ยวหมู จมูกหักพับคูดำซัง ฯลฯ แต่ในปัจจุบันชุกได้รับความนิยมนักให้มีความเคารพกราบไหว้บูชาเนื่องจากมีความเชื่อตามที่ราม วัชรประดิษฐ์ (2558 : ออนไลน์) กล่าวว่าชุกมีอำนาจทางด้านเสริมดวงในทางด้านขอโชคชอลาก กู้หนี้ยืมสิน ขอลากเงินทอง เกรงใจขอผิดผ่อนหนี้สิน ขอเลื่อนและขอลากจากผู้ใหญ่ และด้านการขอทุกชนิด จึงเป็นที่มาของการบูชา ดังนั้น บรรดาพระเกจิอาจารย์และผู้ที่มีความรอบรู้ในเรื่องของไสยเวท จึงมีความเชื่อว่า ชุก เป็นเจ้าแห่งโรคทรัพย์ เจ้าแห่งสติปัญญา เจ้าแห่งการขอยิ่งใหญ่

จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาของนักวิชาการจากหลากหลายที่ ผู้วิจัยเห็นว่าในการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาซึ่งขาดการศึกษาในด้านอัตลักษณ์และความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนัง ผู้วิจัยจึงนำเอาลักษณะตัวละครของภาพจิตรกรรมที่โดดเด่นซึ่งก็คือชุกนั้นมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อให้จิตรกรรมฝาผนังที่บ้านได้มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของผู้ได้อย่างหลากหลายทั้งยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาอัตลักษณ์และความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยเลือกพื้นที่ในการทำวิจัยคือ วัดยางทวงวราราม (วัดบ้านยาง) ตำบลยาง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามและวัดป่าเลไลย์ ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดดังกล่าวมีความโดดเด่นในเรื่องของเรื่องราวประเพณี วัฒนธรรมของชาวอีสาน ตัวละครที่มีความเชื่อในด้านการขอ ซึ่งสามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ได้อย่างหลากหลายเพื่อให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นที่รู้จักและอยู่คู่กับสังคมคนอีสานสืบต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาอัตลักษณ์และความเชื่อเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน

คำถามในการวิจัย

1. ภาพจิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดมหาสารคามมีอัตลักษณ์และความเชื่อในด้านใดบ้าง
2. ลักษณะเด่นของภาพจิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดมหาสารคามเป็นอย่างไร

3. ภาพจิตรกรรมฝาผนังสามารถประยุกต์มาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ในลักษณะใดบ้าง

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบคุณค่าและลักษณะเด่นของภาพจิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดมหาสารคาม
2. ทำให้ทราบวิธีการประยุกต์ใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังมาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การทำให้กระเป่าถือ กระเป๋าตังค์ ถุงผ้าให้มีความสัมพันธ์กันกับชุมชนในด้านกระบวนการค้นคว้า การคิด ออกแบบ การแก้ไข และปรับปรุง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ดีและอาจเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความใหม่ในลักษณะของที่ระลึก ของอุปโภคที่มีความหมายและคุณค่าทางจิตใจ

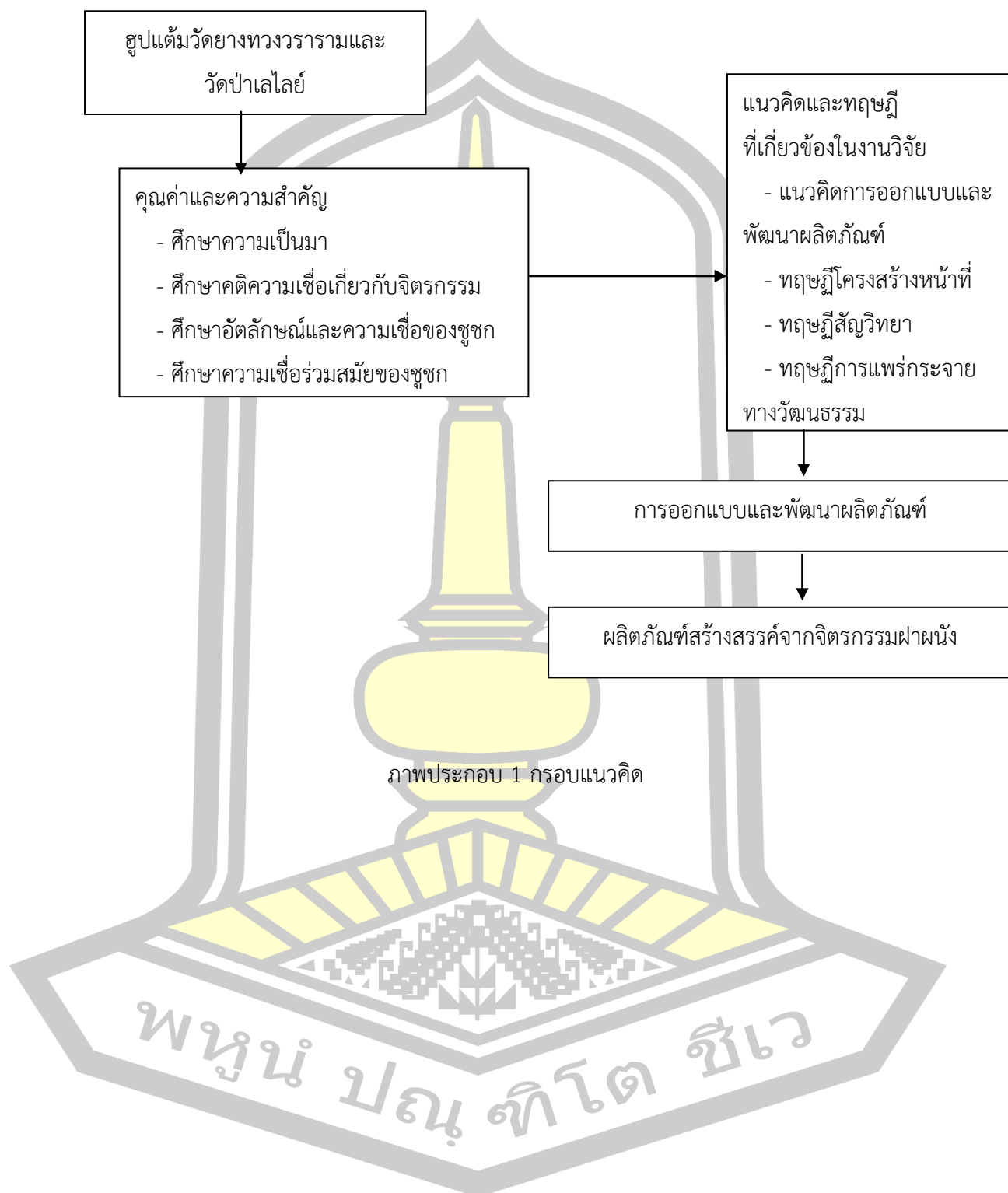
จิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน หมายถึง ภาพวาดบนฝาผนังหรือstup แต่มีวัดบางทงวราราม (วัดบ้านยาง) ตำบลยาง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามและวัดป่าเลไลย์ ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคามที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นอีสาน ประเพณี พิธีกรรม วรรณกรรม ภาพวาดและความเชื่อของชุมชนที่โดดเด่น

ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ หมายถึง กระเป๋าตังค์ใส่เหรียญ กระเป่าถือ กระเป๋าสะพายที่ทำขึ้นจากลวดลายของstup แต่มี เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคให้ได้รับความพึงพอใจ

การออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง การถ่ายทอดรูปแบบจากความคิดออกมาเป็นผลงานที่ผู้อื่นสามารถมองเห็น รับรู้ หรือสัมผัสได้ เพื่อให้มีความเข้าใจในผลงานร่วมกัน และประหยัดเวลา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้านในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและในการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัย จะแบ่งข้อมูลฝ่ายเอกสารดังนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังอีสาน
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ
4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย
5. บริบทพื้นที่วิจัย
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังอีสาน

จิตรกรรม เป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการขีดเขียน การวาด และระบายสี เพื่อให้เกิดภาพ เป็นงานศิลปะที่มี 2 มิติ เป็นรูปแบน ไม่มีความลึกหรืออนุหนา แต่สามารถเขียนลวงตาให้เห็นว่ามีความลึกหรืออนุได้ ความงามของจิตรกรรมเกิดจากการใช้สีในลักษณะต่าง ๆ กัน

องค์ประกอบสำคัญของงานจิตรกรรม คือ

1. ผู้สร้างงาน หรือ ผู้วาด เรียกว่า จิตรกร
2. วัสดุที่ใช้รองรับการวาด เช่น กระดาษ ผ้า ผนัง ฯลฯ
3. สี เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงเนื้อหา เรื่องราวเกี่ยวกับผลงาน

งานจิตรกรรมเป็นงานศิลปะที่เก่าแก่ดั้งเดิมของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่การขีดเขียนบนผนังถ้ำ บนร่างกาย บนภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ จนพัฒนามาเป็นภาพวาดที่ใช้ประดับตกแต่งในปัจจุบัน การวาดภาพเป็นพื้นฐานของงานศิลปะทุกชนิด ผู้สร้างสรรค์งานจิตรกรรม เรียกว่า จิตรกร (Painter)

งานจิตรกรรม แบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ

1. การวาดเส้น (Drawing) เป็นการวาดภาพโดยใช้ปากกา หรือดินสอ ขีดเขียนลงบนพื้นผิววัสดุรองรับเพื่อให้เกิดภาพ การวาดเส้น คือ การขีดเขียนให้เป็นเส้นไม่ว่าจะเป็นเส้นเล็ก หรือเส้นใหญ่ ๆ มักมีสีเดียวแต่ การวาดเส้นไม่ได้จำกัดที่จะต้องมีสีเดียว อาจมีสีหลาย ๆ สีก็ได้ การวาดเส้น จัดเป็นพื้นฐานที่สำคัญของงานศิลปะแทบทุกชนิดอย่างน้อย ผู้ฝึกฝนงานศิลปะควรได้มีการฝึกฝนงานวาดเส้นให้เชี่ยวชาญเสียก่อน ก่อนที่จะไปทำงานด้านอื่น ๆ ต่อไป

2. การระบายสี (Painting) เป็นการวาดภาพโดยการสีพู่กัน หรือแปรง หรือวัสดุอย่างอื่น ระบายให้เกิดเป็นภาพ การระบายสี ต้องใช้ทักษะการควบคุมสีและเครื่องมือมากกว่าการวาดเส้น ผลงานการระบายสีจะสวยงาม เหมือนจริง และสมบูรณ์แบบมากกว่าการวาดเส้น จิตรกรรมไทย หมายถึง ภาพเขียนที่มีลักษณะเป็นแบบอย่างของไทย ที่แตกต่าง จากศิลปะของชนชาติอื่นอย่างชัดเจน ถึงแม้จะมีอิทธิพลศิลปะของชาติอื่นอยู่บ้าง แต่ก็สามารถ ดัดแปลง คลี่คลาย ตัดทอน หรือเพิ่มเติมจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองได้อย่างสวยงาม ลงตัว น่าภาคภูมิใจ และมีวิวัฒนาการทางด้านด้านรูปแบบ และวิธีการมาตลอดจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถพัฒนาต่อไปอีกในอนาคต ภายไทย เป็นส่วนประกอบของภาพเขียนไทยใช้ตกแต่งอาคาร สิ่งของ เครื่องใช้ ต่าง ๆ เครื่องประดับ ฯลฯ เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันซึ่งนำเอารูปร่างจากธรรมชาติมาประกอบ เช่น ลายกนก ลายกระจัง ลายประจายาม ลายเครือเถา เป็นต้นหรือเป็นรูปที่มาจากความเชื่อและคตินิยม เช่น รูปคน รูปเทวดา รูปสัตว์ รูปยักษ์ เป็นต้น

จิตรกรรมไทยเป็นจิตรศิลป์อย่างหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เห็นวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ มีคุณค่าทางศิลปะและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า เรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมการแต่งกาย ตลอดจนการแสดงการเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ ของแต่ละยุคสมัยและสาระอื่น ๆ ที่ประกอบกันเป็นภาพจิตรกรรมไทย งานจิตรกรรมให้ความรู้สึกในความงามอันบริสุทธิ์น่าชื่นชม เสริมสร้างสุนทรียภาพขึ้นในจิตใจมวลมนุษยชาติได้โดยทั่วไป วิวัฒนาการของงานจิตรกรรมไทยแบ่งออกตามลักษณะรูปแบบทางศิลปกรรมที่ปรากฏในปัจจุบันมีอยู่ 2 แบบ คือ

1. จิตรกรรมไทยแบบประเพณี (Thai Traditional Painting) เป็นศิลปะที่มีความประณีตสวยงาม แสดงความรู้สึกชีวิตจิตใจและความเป็นไทยที่มีความอ่อนโยน ละมุนละไม สร้างสรรค์สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต จนได้ลักษณะประจำชาติ มีลักษณะประจำชาติที่มีลักษณะ และรูปแบบเป็นพิเศษ นิยมเขียนบนฝาผนังภายในอาคารที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และอาคารที่เกี่ยวกับบุคคลชั้นสูง เช่น โบสถ์ วิหาร พระที่นั่ง วัง บนผืนผ้า บนกระดาน และบนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยเขียนด้วยสีฝุ่น ตามกรรมวิธีของช่างเขียนไทยแต่โบราณ เนื้อหาที่เขียนมักเป็น เรื่องราวเกี่ยวกับอดีตพุทธ พุทธประวัติ ทศชาติชาดก ไตรภูมิ วรรณคดีและชีวิตไทย พงศาวดารต่าง ๆ ส่วนใหญ่นิยมเขียนประดับผนังพระอุโบสถ วิหารอันเป็นสถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ประกอบพิธีทางศาสนา ลักษณะจิตรกรรมไทยแบบประเพณีเป็นศิลปะแบบอุดมคติ (Idealistic) ผนวกเข้ากับเรื่องราวที่กึ่งลึกลับมหัศจรรย์ ซึ่งคล้ายกับงานจิตรกรรมในประเทศแถบตะวันออกหลาย ๆ ประเทศ เช่น อินเดีย ศรีลังกา จีน และญี่ปุ่น เป็นต้น เป็นภาพที่ระบายสีแบนเรียบ ด้วยสีค่อนข้างสดใส และมีการตัดเส้น เป็นภาพ 2 มิติ ให้ความรู้สึกเพียงด้านกว้างและยาว ไม่มีความรู้และไม่มีการใช้แสงและเงามาประกอบ จิตรกรรมไทยแบบประเพณีมีลักษณะพิเศษในการจัดวางภาพแบบเล่าเรื่องเป็นตอน ๆ ตามผนังช่องหน้าต่าง โดยรอบ

โบสถ์ วิหาร และผนังด้านหน้าและหลังพระประธาน ภาพจิตรกรรมไทยมีการใช้สีแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย ทั้งเกรงค์ และหุรงค์ โดยเฉพาะการใช้สีหลาย ๆ สีแบบพหุรงค์นิยมมากในสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะได้สีจากต่างประเทศที่เข้ามาติดต่อค้าขายด้วย ทำให้ภาพจิตรกรรมไทยมีความสวยงามและสีสันที่หลากหลายมากขึ้นรูปแบบลักษณะตัวภาพในจิตรกรรมไทยซึ่งจิตรกรไทยได้สร้างสรรค์ออกแบบไว้เป็นรูปแบบอุดมคติที่แสดงออกทางความคิดให้สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องและความสำคัญของภาพ เช่น รูปเทวดา นางฟ้า กษัตริย์ นางพญา นางรำ จะมีลักษณะเด่นงามสง่าด้วยลีลาอันชดช้อย แสดงอารมณ์ความรู้สึกปิติยินดี หรือเศร้าโศกเสียใจด้วยอากัปกริยาท่าทาง ถ้าเป็นรูปยักษ์ มาร ก็แสดงออกด้วยท่าทางที่บึกบึน แข็งขัน ส่วนพวกวานรแสดงความลึงโลดคล่องแคล่วว่องไวด้วยลีลาท่วงท่าและหน้าตา สำหรับพวกชาวบ้านธรรมดาสามัญก็จะเน้นความตลกขบขัน สนุกสนานรื่นเริงหรือเศร้าเสียใจออกทางใบหน้า ส่วนช่างม้าเหล่าสัตว์ทั้งหลายก็มีรูปแบบแสดงชีวิตเป็นธรรมชาติซึ่งจิตรกรไทยได้พยายามศึกษา ถ่ายทอดอารมณ์ สอดแทรกความรู้สึกในรูปแบบได้อย่างลึกซึ้ง เหมาะสม สวยงาม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนชาติไทยที่น่าภาคภูมิใจสมควรจะได้อนุรักษ์ สืบทอดให้เป็นมรดกของชาติสืบไป

ลักษณะของจิตรกรรมไทยแบบประเพณี จิตรกรรมไทยแบบประเพณีเด่นชัดด้วยสีที่ระบายเรียบ และตัดเส้นแสดงรูปร่าง แสดงรายละเอียดของภาพ ดังภาพบุคคล เช่น พระราชา เสนาบดี บ่าว ไพร หรือภาพสัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ ใบไม้ ทั้งหมดเขียน เพื่อให้ดูสมจริงตามเรื่องราวอันเป็นอุดมคติในพุทธศาสนา งานตัดเส้นในงานจิตรกรรมไทยมีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะนอกจากจะแสดงฝีมือเชิงช่างแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นแนวความคิดทางสังคมระดับต่าง ๆ ภาพพระราชา เจ้านาย หรือบุคคลชั้นสูง ข้าทาส บ่าวไพร่ มีกฎเกณฑ์ในการแสดงภาพแตกต่างกัน การแสดงออกทางด้านความประณีต ก็ต่างกันด้วย ภาพพระราชาได้รับการตัดเส้นให้ดูอ่อนช้อย รายละเอียดทางด้านสรีระเขียนเพียงเท่าที่จำเป็น โดยไม่แสดงกล้ามเนื้อ รอยต่อ ข้อกระดูก เพราะสิ่งเหล่านี้ขวางกั้นลักษณะเลื่อนไหว ที่ก่อให้เกิดความนุ่มนวล งามสง่าอย่างละคร โดยสื่อความตามท้องเรื่อง ซึ่งชาวไทยมีแนวความคิดว่า พระราชาทรงเป็นเทวราชา หรือสมมติเทพ เครื่องทรงของพระองค์ ก็เขียนขึ้นอย่างประณีต พิถีพิถัน ปิดทอง ตัดเส้น อย่างงดงาม ที่เครื่องประดับ ภาพเจ้านายหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์ ก็เขียนอย่างประณีตลดหลั่นลงไป ดังกล่าวนี้เป็นลักษณะแห่งอุดมคติ ที่อิงความสมจริง ภาพเสนาบดี ขุนนาง ภาพบ่าวไพร่ มีเครื่องแต่งกายตามยศศักดิ์ฐานะ กิริยาท่าทางของภาพบุคคลเหล่านี้ มักเป็นไปอย่างธรรมชาติ ภาพผู้ดี มีกิริยาสุภาพนุ่มนวล ไม่ตลกคะนองอย่างภาพชาวบ้าน ซึ่งได้พบเห็นเสมอ ในฉากที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ภาพพระพุทธรองค์ ซึ่งย่อมาเป็นภาพประธานในฉากเล่าเรื่องพุทธประวัติตอนต่าง ๆ เขียนขึ้นให้สมจริง โดยผสมผสานกับพุทธลักษณะ อันเป็นอุดมคติ ตามที่คัมภีร์ระบุไว้ กรรมวิธีของจิตรกรรม ที่ช่างเขียนนำมาใช้ เพื่อเน้นพุทธบารมี ได้แก่ กรอบ ประภามณฑลรอบพระวรกาย หรือกรอบรอบพระเศียร เป็นต้น ประภามณฑลหมายถึง รัศมีที่เปล่ง

ออกมาจากพระพุทธรองค์ ภายหลังจากที่ทรงตรัสรู้ พระรัศมีรูปเปลวเหนือพระเศียร ซึ่งมักปิดทอง เพื่อให้ดูแวววาว ก็เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่นิยมใช้ ในงานจิตรกรรมไทย แบบประเพณี ภาพปราสาทราชวัง เครื่องสูงต่าง ๆ ของพระราชามหากษัตริย์ มีสีสัน ปิดทอง ตัดเส้นอย่างงดงาม เขียนขึ้นอย่างสมจริง ที่อิงความงามอย่างอุดมคติ โดยสอดคล้องกับภาพพระราชภาพ ขณะถ่ายภาพบ้านเรือน ภาพสัตว์น้อยใหญ่ ต้นไม้ ท้องฟ้า น้ำ เป็นต้น มีความสมจริงมากกว่า

อนึ่ง เนื่องจากยังมีภาพบนแผ่นราบเป็น 2 มิติ คล้ายงานจิตรกรรม แต่ไม่ระบายสี มีกอนุโลมจัดไว้ในกลุ่มงานจิตรกรรม ได้แก่ ภาพลายเส้นปิดทอง ที่เรียกว่า ลายรดน้ำ ภาพลายเส้นจารลงบนแผ่นหิน หรืองานประดับมุก ภาพที่มีกรรมวิธีพิเศษต่างกันเหล่านี้ ต่างมีลักษณะสำคัญอย่างเดียวกัน คือ ลายเส้นที่งดงามตามแบบฉบับ แต่ในงานจิตรกรรมนั้น มีการระบายสีด้วย

2. จิตรกรรมไทยแบบร่วมสมัย (Thai Contemporary Painting) จิตรกรรมไทยร่วมสมัย เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการของโลกความเจริญทางการศึกษา การคมนาคม การพาณิชย์ การปกครอง การรับรู้ข่าวสารความเป็นไปของโลกที่อยู่ห่างไกล ฯลฯ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและแนวทางการแสดงออกของศิลปินในยุคต่อๆ มา ซึ่งได้พัฒนาไปตามสภาพแวดล้อมความเปลี่ยนแปลงของชีวิต ความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิด และความนิยมในสังคม สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ใหม่ของวัฒนธรรมไทยอีกรูปแบบหนึ่ง อย่างมีคุณค่าเช่นเดียวกัน อนึ่ง สำหรับลักษณะเกี่ยวกับจิตรกรรมไทยร่วมสมัยนั้น ส่วนใหญ่เป็นแนวทางเดียวกันกับลักษณะศิลปะแบบตะวันตกในลัทธิต่าง ๆ ตามความนิยมของศิลปินแต่ละคน

จิตรกรรมในพุทธศาสนา

เริ่มสมัยประวัติศาสตร์ เมื่อวัฒนธรรมทางศาสนาแพร่หลายเข้ามา ศิลปกรรม และภาษาหนังสือ ก็ย่อมแพร่หลายเข้ามาพร้อมกันนั้นด้วย ศิลปกรรม เป็นอุปกรณ์สำคัญ ในการสั่งสอน โดยเพิ่มเติมการถ่ายทอดภาษาพูด และภาษาเขียน ด้วยภาษาภาพ กล่าวคือ เล่าเรื่องด้วยภาพ เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ในศาสนา ในหมู่ประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

แหล่งกำเนิดศาสนาที่เผยแพร่เข้ามาในครั้งนั้นคือ ประเทศอินเดีย อารยธรรมอินเดียซึ่งแพร่หลายออกสู่โลกภายนอกราว 2,000 ปีมาแล้ว เข้ามาสู่ประเทศไทย เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 10 - 11 ก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่เรียกว่า ทวาราวดี ซึ่งรับนับถือพุทธศาสนา

ศิลปกรรมในวัฒนธรรมทางทวาราวดี ทำหน้าที่ถ่ายทอดคำสั่งสอนในพุทธศาสนาให้เป็นรูปธรรม เช่น สร้างพระพุทธรูป หรือสร้างงานประติมากรรมเล่าเรื่องในศาสนา เช่น พุทธประวัติชาดก โดยสลักลงบนหิน หรือใช้ปูนปั้น รวมทั้งสร้างอาคารศาสนสถาน ที่ ก่อด้วยอิฐ ปรางค์เป็นหลักฐาน ร่องรอยให้เห็นอยู่ แต่ไม่เหลือปรากฏหลักฐานทางด้านจิตรกรรม คงชำรุดเสียหายไปหมดแล้ว เพราะงานจิตรกรรมเขียนด้วยวัสดุที่ไม่คงทน ถูกแดด ถูกฝนไม่นานก็หมดไป

สมัยสุโขทัยเริ่มต้น เมื่อราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 มีการติดต่อเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาของประเทศพม่า ลังกา จิตรกรรมของสมัยสุโขทัย จึงมีส่วนคล้ายคลึงกับจิตรกรรมของลังกาและพม่าอยู่บ้าง แต่ยังมีเอกลักษณ์ของตนเอง ที่เด่นชัดเป็นพิเศษตามลักษณะไทย มีการสืบทอดผ่านมาสู่สมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การติดต่อกับต่างบ้านต่างเมือง นำพาให้มีการถ่าย-รับอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จิตรกรรมไทยแบบประเพณีได้รับอิทธิพลจากศิลปะจีน ที่เข้ามาผสมผสาน ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยามาแล้ว และเด่นชัดมาก ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้นรัชกาล พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะมีการติดต่อกับประเทศจีนอย่างใกล้ชิดยิ่งกว่าอดีต จนกระทั่งในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทบาทอย่างมากมายของอิทธิพลตะวันตก จึงมีผลต่อโฉมหน้าของจิตรกรรมไทยแบบประเพณี การผสมผสานครั้งนี้ ได้ทำให้ลักษณะแบบประเพณีแปรเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว จนในที่สุดก็กลายมาเป็นลักษณะสากล หรือที่เรียกว่า จิตรกรรมร่วมสมัยในปัจจุบัน

จิตรกรรมอีสาน

รูปปั้น หรือภาพจิตรกรรมฝาผนังในอาคารที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ภาพจิตรกรรมฝาผนังตามโบสถ์ วิหาร เป็นงานจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ลัทธิลังกาวงศ์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังในภาคอีสานหรือที่เรียกว่า “รูปปั้น” มีปรากฏอยู่ที่ลุม (โบสถ์) วิหารหอไตร และหอแจก (ศาลาการเปรียญ) รูปปั้นที่พบกันเป็นส่วนมากทางภาคอีสานมักจะเขียนอยู่บนผนังด้านนอกของลุมหรือโบสถ์

รูปแบบและกรรมวิธีการจัดองค์ประกอบศิลป์ในรูปปั้นอีสานไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ช่างปั้นมีอิสระเสรีในการแสดงออกอย่างเต็มที่ ช่างปั้นคนเดียวกันหากได้ไปเขียนภาพ ณ สถานที่ที่ต่างกันรูปลักษณะขององค์ประกอบศิลป์รวมทั้งรายละเอียดก็จะแตกต่างกันออกไป ช่างปั้นจะเลือกสรรเรื่องราวจากพุทธประวัติหรือจากวรรณกรรมพื้นบ้านเฉพาะส่วนหรือตอนที่ช่างปั้นประทับใจนำมาพรรณนาด้วย เส้นสี และองค์ประกอบภาพที่ต่อเนื่องกันไป จากภาพหนึ่งเชื่อมต่อกับอีกภาพหนึ่งเพื่อสื่อสารความคิดให้ผู้ชมเกิดจินตนาการ มองเห็นความงามทางสุนทรียศาสตร์และคุณค่าทางคุณธรรมที่แฝงอยู่ในปฐมธาตุทัศนศิลป์ เนื้อหาของภาพแต่ละตอนจะจบลงในตัวของมันเอง

องค์ประกอบภาพส่วนรวมในรูปปั้นอีสานคล้ายกับการแสดงหนังตะลุง ผนังภายในและภาพภายนอกของลุมคือ จอหนัง ตัวละครที่กำลังแสดงอิริยาบถต่าง ๆ ตามท้องเรื่อง คือตัวหนังตะลุงที่ช่างปั้นนำมาประดับบนผนัง จากตอนหนึ่งเชื่อมต่อกับอีกตอนหนึ่ง ใกล้ๆกับเนื้อเรื่องแต่ละตอนจะมีคำบรรยายภาพด้วยตัวอักษรกำกับไว้ด้วย ช่างปั้นจะใช้เส้นแถบเป็นสิ่งแทนการคั่นเนื้อเรื่องแต่ละตอนหรือไม่ก็ปล่อยให้ช่องว่างรอบองค์ประกอบภาพ เพื่อมิให้เกิดความสับสนระหว่างเนื้อหาแต่ละตอน ช่องว่างจะเกิดคุณค่าคล้ายกับที่พิกสายตาค้นคว้ากับการเว้นวรรคของประโยค หรือ

การขึ้นบรรทัดใหม่ของคอลัมน์ในการเขียนหนังสือ พื้นผนังหรือฉากหลังไม่มีการรองพื้นด้วยสีหนัก จะรองพื้นด้วยสีขาวล้วนหรือขาวนวล ช่างแต้มจะร่างรูปทรงของตัวละครต่าง ๆ ลงบนพื้นผนังสีขาว นั้น มีการลงสีตกแต่งเครื่องประดับตัดเส้นลงรายละเอียดในแง่มุมบางส่วนเฉพาะส่วนที่เป็นรูปทรงของตัวละคร จุดเด่นขององค์ประกอบภาพจึงอยู่ที่ตัวละคร บรรยากาศของภาพก็ดูสว่างสดใส ชูบแต้ม ลักษณะเช่นนี้พบมากในบริเวณแถบจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม อันเป็นจังหวัดในกลุ่มอีสานกลาง สิมบางหลังช่างแต้มจะระบายสีบาง ๆ มีน้ำหนักอ่อนๆ บริเวณใกล้เคียงกับตัวภาพหรือตัวละคร ทำให้เกิดความเด่นชัดมากขึ้น มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ เกิดความรู้สึกนุ่มนวลมากกว่าที่เป็นสีขาว โดด ๆ ดังเช่นงานจิตรกรรมฝาผนังจากวัดพุทธสิมา บ้านฝางแดง อำเภอธาตุพนม หรือวัดโพธิ์คำ บ้านน้ำก่ำ อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

กรรมวิธีการเขียนภาพบนพื้นผนังที่ใช้สีขาวนวลเป็นสีพื้นเช่นนี้เป็นเทคนิค ที่ใช้ใน ศิลปกรรมสมัยอยุธยา ที่มีชื่อเสียงและมีลักษณะเด่นมากก็คือ ภาพเขียนที่ดำเนินพระพุทธรูป พระเจ้า จารย์ วัดพุทธไสยาสน์ อำเภอเมือง จังหวัดอยุธยา ภาพเขียนจากวัดเกาะแก้วสุทธาราม อำเภอ เมืองจังหวัดเพชรบุรี และวัดช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพฯ หรือเป็นแนวเดียวกับการเขียน ภาพในสมุดข่อยซึ่งต่างไปจากการเขียนภาพในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่มักจะรองพื้นฉากหลังด้วยสีคล้ำ เข้มในเบื้องแรก แล้วจึงเขียนภาพตัวละครซ้อนทับลงไป ทำให้ภาพของตัวละครลอยเด่นออกมาจาก ฉากหลังเกิดน้ำหนัก(Value) อ่อนแก่ชัดเจน เทคนิคลักษณะนี้เหมาะสมกับอาคารที่มีฝาผนัง กว้างขวาง มีหน้าต่างพอให้แสงสว่างเข้ามาได้มากกว่าอาคารขนาดเล็ก ซึ่งแทบจะไม่มีหน้าต่างที่ ให้ แสงผ่านเข้ามาภายในตัวอาคารได้สะดวก ช่างแต้มอีสานได้ตระหนักถึงเหตุผลที่ว่าต้องพยายามสร้าง บรรยากาศภายในตัวอาคารให้เกิดความสว่างให้มากที่สุด โดยให้พื้นผนังมีสีขาวนวล แล้วเขียนภาพ ตัวละครซ้อนทับลงไป

สีที่ช่างแต้มชาวอีสานใช้เป็นสีธรรมชาติ และมีสีเคมี สีธรรมชาติได้แก่ สีครามจาก ต้นคราม สีเหลือง จากยางต้นรง สีแดง, สีน้ำตาลแดง จากดินแดงประสานกับยางบง สีเขียว เป็นสี ผสมระหว่าง สีครามและสีเหลือง สีดำ จาก เขม่าไฟนำมาบดปนให้ละเอียดหรือหมักแห้งจากจีน สีเคมี ได้แก่ สีบรรจุของตราสต่างค์แดง ตัวเชื่อมหรือตัวประสานระหว่างสีกับผนัง ช่างแต้มจะใช้ ยางบง หรือยางมะตูมผสมน้ำ แล้วนำมาผสมกับสีฝุ่นที่บดละเอียดแล้ว บางครั้งก็ใช้ไขสัตว์ ฟูกัน ใช้ ราคดอกเกต(ดอกกล้าเจียก) ทูบปลาย

ช่างแต้มในงานชูบแต้มอีสานเป็นทั้งฆราวาสและพระภิกษุผู้ซึ่งใช้ชีวิตความเป็นอยู่ผูกพัน กับธรรมชาติในสังคมชนบท ช่างแต้มมีความเชื่อว่าจะเป็นผู้บุญกุศลหากได้ถ่ายทอดคุณธรรมที่แฝงอยู่ ในพุทธประวัติและวรรณกรรมพื้นบ้านอันเป็นที่นิยมของชาวบ้านไว้ในชูบแต้ม ชูบแต้มจึงเปรียบเทียบกับ ได้กับสื่ออันสำคัญที่จะเป็นตัวเชื่อมโยง โนม่น้าวจิตใจผู้คนที่พบเห็นเกิดอารมณ์ความรู้สึก เกิดรส ของความสนุกสนาน และเข้าถึงสาระแห่งคุณธรรมที่อ่านได้จากเส้นละสี ช่างแต้มมีความเข้าใจใน

สืบทอดวัฒนธรรมเดิมของตน ขณะเดียวกันก็ได้เรียนรู้รับถ่ายทอดลักษณะการเขียนภาพแบบอย่างของกรุงเทพฯเอาไว้ด้วย ช่างแต้มกลุ่มนี้นอกจากจะฝากฝีมือไว้ตามสิมแถบฝั่งซ้ายของกลุ่มน้ำโขงแล้ว บางคนก็ยังข้ามไปวาดภาพไว้ตามผนังสิมที่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงอีกด้วย

สิ่งที่แสดงเอกลักษณ์ของฮูปแต้มอีสานอีกอย่างหนึ่งก็คือ ตัวอักษรบรรยายภาพซึ่งมีทั้งตัวอักษรธรรม อักษรไทยและอักษรไทยปัจจุบัน อักษรเหล่านี้เป็นตัวเสริมให้ผู้ชมภาพเกิดความเข้าใจในบางภาพ บางคำแสดงฉากของเรื่องนำมาวาด บางคำบอกเฉพาะชื่อตัวละครในเรื่อง ตัวอักษรไทยปัจจุบันเป็นตัวอักษรที่เติมเข้าไปใหม่เนื่องจากชาวบ้านในปัจจุบันน้อยคนที่จะอ่านตัวอักษรแบบเดิมได้ (สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น : ออนไลน์)

องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2543 : 1) การที่เราจะเข้าใจลักษณะ สังคมวัฒนธรรมใหม่ได้อย่างชัดเจนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานของสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ เพื่อจะได้เป็นมูลฐานและทราบการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องจนถึงสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาวัฒนธรรมไทยหรือพื้นฐานวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความหมายของวัฒนธรรม ซึ่งมีความหมายถึงวิถีแห่งการดำรงชีวิตทุก ๆ อย่าง ของสมาชิกในสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา ภาษา วรรณกรรม และศิลปะ วัฒนธรรมแต่ละสังคมก็แตกต่างกันด้วย วัฒนธรรมทางสังคมมิได้อยู่หนึ่ง ได้มีการสัมพันธ์ ติดต่อกับสังคมอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพร่ กระจายทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี การรับเอาวัฒนธรรมอื่น ๆ และมาดัดแปลงให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่เป็นอยู่วัฒนธรรมไทยมีลักษณะที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมไทยแต่เดิม และรับเอาวัฒนธรรมจากสังคมอื่น เข้ามาผสมผสานดัดแปลงจนเป็นวัฒนธรรมไทยขึ้น

เจริญ ไวรวิจกุล, กฤษณา วงษาสัตว์ และสาโรจ อารยพงษ์ (2533 : 13) ผลการวิจัยเชิงสำรวจภาคที่สองเพื่อหาภาวการณ์รับรู้ข้อมูลทางวัฒนธรรมตั้งรายงานมาในภาคแรกพบว่า ประชาชนชนชาวลุ่มแม่น้ำมูลมีภาวะการรับรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์พันธุ์ของตนเองต่ำมาก ความรู้ความเข้าใจโบราณสถาน โบราณวัตถุอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก และยิ่งพบอีกว่าเขาเหล่านั้นรับรู้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบประเพณีท้องถิ่นผ่านระบบสื่อสารมวลชนในอัตราสูงสุด สูงยิ่งกว่ากระบวนการศึกษาเองเสียอีก ขณะเดียวกันประชากรกลุ่มนี้ได้เสนอรูปแบบการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมว่าสมควรดำเนินการเป็นกิจจะลักษณะทั้งระดับการวางแผนและดำเนินการ แนวความคิด ว่าด้วยการวางแผนและการดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมได้รับการเสนอแนะ และเห็นด้วยในสัดส่วนที่สูงสุดกว่าประเด็นการประเมินใด ๆ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2521 มาตรา 64 ระบุว่า “รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมแห่งชาติ”

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ (2533 : 7) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำริว่า “การรักษาวัฒนธรรมคือการรักษาชาติ พระยาอนูมานราชชน (2531 : 45-53) ได้ให้ความหมาย เนื้อหา ประเภท ลักษณะความเจริญแห่งวัฒนธรรม ความเป็นไปแห่งวัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้

1. วัฒนธรรม คือ “สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงาม ในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม ถ้ายทอดกันไว้ เอาอย่างกันได้”
2. วัฒนธรรม คือ ผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา
3. วัฒนธรรม คือ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความประพฤติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น
4. วัฒนธรรม คือ มรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม เป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อน สืบต่อเป็นประเพณีกัน

นักวิชาการวัฒนธรรมหลายท่านได้ให้คำจำกัดความ คำว่า “วัฒนธรรม” ไว้ดังนี้

สุพิตรา สุภาพ (2528) วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแผนในความคิด และการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุม และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2500) วัฒนธรรม เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต แปลว่า ธรรมเป็นต้นเหตุให้เจริญ หรือธรรมคือความเจริญมิใช่เป็นหลักฐานทางราชการ ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2543 เรียกว่า พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2543 กับฉบับที่ 2 เมื่อพุทธศักราช 2485

คำว่า วัฒนธรรม ตามที่กล่าวมา เป็นคำสมาสระหว่างภาษาบาลีกับสันสกฤต เพราะคำว่า วัฒนธรรม มาจากคำบาลีว่า วชฺชน ซึ่งแปลว่า เจริญงอกงาม ส่วนคำว่า “ธรรม” มาจากภาษาสันสกฤตว่าธรรม (ใช้ในรูปภาษาไทย-ธรรม) เขียนตาม รูปบาลีล้วนๆคือ ”วชฺชนมม” หมายถึง ความดี ซึ่งหากแปลตามรากศัพท์คือ วัฒนธรรมตรงกับภาษาอังกฤษว่า Cultural และคำว่า Culture นี้มีที่มาจากภาษาฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสเองเอามาจากภาษาละติน คือ Cultural อีกต่อหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2529 : 1-2) ได้พิมพ์เผยแพร่ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมบำรุงรักษาวัฒนธรรมไทยทุกด้านให้เจริญ ด้วยการศึกษาค้นคว้าวิจัยฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ ให้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิต และการพัฒนาประเทศด้านสังคม เศรษฐกิจ และด้านการป้องกันประเทศ ป้องกันการทำลายวัฒนธรรมและศาสนา และทำนุบำรุงศาสนาให้บริสุทธิ์ เพื่อเป็นหลักในการพัฒนาจิตใจของประชาชน

2. เผยแพร่วัฒนธรรมไทยทุกด้าน นำไปสู่ประชาชนให้ถึงขั้นปฏิบัติให้แพร่หลายยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี ความสามัคคี และความมั่นคงแห่งชาติ ตลอดจนเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันทั้งภายในและต่างประเทศ

3. ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นฐานและวัฒนธรรมของกลุ่มชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและยอมรับวัฒนธรรมท้องถิ่นของกันและกัน ก่อให้เกิดความผสมผสานทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติของคนในชาติ และมีความรักความหวงแหนวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น

4. สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาติรวมทั้งการรู้จักเลือกสรรวัฒนธรรมต่างชาติที่แพร่หลายเข้ามาหรือได้มาเพราะผลการแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมรู้จักนำมาถ่วงดุล ปรับปรุง ดัดแปลงให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย และความมั่นคงปลอดภัยแห่งชาติ

เสถียร โกเศศ (2515 : 3-4) การกินการนอน การกลัว และเมถุน มีเสมอเท่าเทียมในหมู่คนและสรรพสัตว์ แต่มนุษย์มีภาวะพิเศษยิ่งกว่าสัตว์เดียรัจฉานตรงที่ เป็นสัตว์มีวัฒนธรรม ผู้ปราศจากวัฒนธรรมก็มีสภาพไม่ต่างอะไรกับสัตว์เดียรัจฉานปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์รู้จักสร้างวัฒนธรรมแต่สัตว์อื่นทำไม่ได้ก็คือ 1. มนุษย์รู้จักคิด สามารถใช้สติปัญญาคิด พร้อมกับมีสติปัญญากำกับ รู้เหตุผล รู้ผลจนสามารถ สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้ 2. มนุษย์รู้จักใช้สิ่งอื่นแทนมือเรียกว่าเครื่อง (แทน) มือ สัตว์อื่นบางชนิดแม้รู้จักใช้บ้างแต่มักเป็นไปโดยธรรมชาติมากกว่าจะมาจากการสร้างสรรค์ และมีขอบเขตจำกัด 3. มนุษย์รู้จักพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกสื่อกัน สัตว์บางชนิด อาจสื่อความหมายกันได้ด้วยเสียงร้อง แต่ก็กระทำได้ในวงจำกัด

สาโรช บัวศรี (2531 : 52) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง ความดี ความงามและความจริงในชีวิตมนุษย์ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ และได้ตกทอดมา ถึงเราในสมัยปัจจุบัน หรือว่าที่เราได้ปรับปรุงและสร้างสรรค์ขึ้นในสมัยของเราที่ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ นั้น หมายถึงที่ปรากฏในรูปแบบของ ศิลปกรรม มนุษยศาสตร์ การช่างฝีมือ การกีฬา และนันทนาการ และ คหกรรมศาสตร์ รวม 5 ประการ แต่จะดี ความหมายให้กว้างขวางออกไปกว่านี้อีก เช่น รวม เอาที่ปรากฏอยู่ในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาไว้ด้วย ก็คงจะทำได้เพราะทั้งสองอย่างนี้ มีความสำคัญ อย่างมากในชีวิตมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน

จรรยา ชัยศิริ (2541 : 80) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตขึ้นสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีของส่วนรวม ถ้ายทอดกันไว้ เอาอย่างกันไว้ รวมทั้งผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบทอดเป็นประเพณีกันมา ตลอดจนความรู้สึก ความคิดเห็น และกิริยาอาการ หรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาได้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบประเพณี

สมาน แสงมะลิ (2541 : 86) ให้ความหมายของ วัฒนธรรม คือ เครื่องแสดงความจริงใจ และเอกลักษณ์ของชาติ ประชาชนในชาติที่เจริญแล้วทั้งหลาย จึงมีความภาคภูมิใจช่วยปกป้องรักษา วัฒนธรรมของชาติตน เพื่อให้เอกลักษณ์ของชาติดำรงอยู่

เฉลียว บุรีภักดี (2541: 137) กล่าวว่าวัฒนธรรม คือ วิถีดำเนินชีวิตทุกด้านของคนทั้งมวล ในสังคม ซึ่งหมายถึงวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ทุกอย่าง ทั้งหมดทั้งสิ้น นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถี จรรยา และขนบส่ง วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ตลอดจนวิถีแสดงทางความสุขทางใจและหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิตทั้ง เครื่องใช้ หรือวัตถุ สิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อการเหล่านั้น ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไม่ว่าสิ่งของ เหล่านั้นจะเป็นสิ่งของที่นำมาจากธรรมชาติหรือคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ก็ตาม

สุทิวรงค์ พงษ์ไพบูลย์ (2541 : 95) ให้ความหมายของวัฒนธรรม คือ แนวทางแห่งการ แสดงออกวิถีชีวิตทั้งปวงซึ่งอาจเริ่มจากเอกชนหรือคณะบุคคลคิดขึ้น หรือกระทำขึ้นเป็นต้นแบบ แล้ว ต่อมาคณะส่วนใหญ่ของกลุ่มชนยอมรับมา สืบทอดจนกระทั่งสิ่งนั้น ๆ ส่งผล ให้เกิดเป็นนิสัยในการคิด การเชื่อถือ และการกระทำของคนส่วนใหญ่แห่งกลุ่มชนนั้น ๆ วัฒนธรรม คือ สิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะ ชับซ้อน ซึ่งได้รวมเอาความรู้ ความเชื่อ จริยธรรม กฎหมาย สมรรถภาพ และนิสัยที่บุคคลได้ไว้ฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม (Akuff, Allen and Taylor, 1973)

ความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรม

ธวัช ปุณฺณทก (2525:33) กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้หลายประการดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึก นึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถแก้ไขและชวบซึ่งร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมไทย คือวิถีชีวิตที่คนไทยได้สั่งสม เลือกรสรร ปรับปรุง แก้ไข จนถือว่าเป็นสิ่งดีงามเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและ ได้ใช้เป็นเครื่องมือ หรือเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในสังคม

2. วัฒนธรรม คือ มรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมปรับปรุงและรักษาไว้ให้เจริญ งอกงาม วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการ ประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เป็นแนวเดียวกันอย่างต่อเนื่องของสมาชิกในสังคม สืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกัน มาจากอดีต หรืออาจเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หรือ

อาจรับเอาสิ่งที่เผยแพร่มาจากสังคมอื่น ๆ ทั้งหมดนี้หากสมาชิกยอมรับและยึดถือเป็นแบบแผน ประพฤติปฏิบัติร่วมกัน ก็ย่อมถือว่าเป็นวัฒนธรรมของ สังคมนั้น

3. วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือสร้างขึ้น เพื่อความเจริญ ออก งามวัฒนธรรม ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธี ใหม่ ที่ใช้แก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ย่อมทำให้สมาชิกของสังคมเกิด ความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม การจะรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้ได้จึงต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือ พัฒนาวัฒนธรรมนั้นให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2529 : 109-110) กล่าวว่า วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตาม เงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความ ต้องการของสังคมได้ดีกว่า ย่อมทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้ วัฒนธรรมเดิม การจะรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้จึงต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือ พัฒนาวัฒนธรรมนั้น ให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

ปัญญา รุ่งเรือง (2531 : 1) ได้กล่าวถึงดนตรีว่า เป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่แสดงถึง ความเจริญรุ่งเรืองและความคิด ความรู้สึกทางศิลปะของชนแต่ละชาติ สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ที่แตกต่างกันกำหนดให้วัฒนธรรมของชนแต่ละเผ่ามีความแตกต่างกันนานาประการ ทั้งความเป็นอยู่ ศิลปะ ภาษา วรรณคดี และดนตรี ดนตรีของชาติเดียวกันแต่ต่างถิ่นฐานเดียวกันต่าง สภาพแวดล้อมกันย่อมแตกต่างกัน ดนตรีที่แต่ละชาติสร้างสรรค์สั่งสมสืบต่อมา ต่างก็เป็นดนตรี ของชาติเหล่านั้นทั้งสิ้น ลักษณะของดนตรีชาติเดียวกันที่แตกต่างกันไป ตามสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด และวัตถุที่เป็นสื่อแสดงออกซึ่งดนตรีของชนแต่ละ ท้องถิ่นนี้เรียกว่า “ดนตรีประจำถิ่นหรือดนตรีพื้นเมือง” ซึ่งมีทั้งบทเพลงง่าย ๆ ตั้งแต่เพลงกล่อมเด็ก ไปจนถึงเพลงที่ยากขึ้น เครื่องดนตรี วงดนตรี บทเพลง การขับร้อง ตลอดจนการแสดง การ เต้นรำต่าง ๆ

เสรี พงศ์พิศ (2535 : 223) จึงกล่าวได้ว่าในยุคแรก ๆ มิได้มีขึ้นเพื่อความสนุกสนาน บันเทิงเรีงรมย์หรือเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดเพียงอย่างเดียว เพราะผู้เล่นและผู้ร่วมการละเล่น ต่างมีความมุ่งมั่นหรือมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน เช่น ร่วมกันจัดให้มีการละเล่นเพื่อความ อุดมสมบูรณ์ หรือเพื่อความมั่งคั่ง และความมั่นคงทั้งในแง่ส่วนบุคคลและในแง่ส่วนรวมระดับชุมชน การละเล่นมักจะเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมตามระบบความเชื่ออันศักดิ์สิทธิ์ เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำ มาหากิน และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนหรือสังคมนั้น เป็นต้น

อเนก นาวิกมูล (2536 : 134) วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนในสังคมใหญ่ ย่อมมีเนื้อหา รูปแบบ บทบาท และหน้าที่แตกต่างกันไป หากว่า ความต่างต่างนั้นไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคม

โดยส่วนรวมแล้ว ก็สมควรให้กลุ่มชนทั้งหลายมีโอกาส เรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกัน สภาพความแตกต่างเช่นนี้เป็นธรรมชาติของวัฒนธรรม

ศิริพร ฐิตฐาน ฦ ถกลาง (2537 : 12 – 42) อธิบายว่า ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทคติชน เป็นเครื่องสะท้อนทางสังคมวัฒนธรรมไทยที่แยบยล ทั้งนี้ โดยบทบาท และหน้าที่ เป็นทั้งกลไกในการจัดระเบียบทางสังคม และเป็นทางออกของการลดความกดดัน ซึ่งแนวทางอันเป็นกรอบความคิดว่าด้วยคติชนกับสังคม จะมีความสัมพันธ์ ระหว่างคติชนกับศิลปวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ เช่น เพลงพื้นบ้าน นิทาน นิยายท้องถิ่น ตำนาน เป็นต้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หน้าที่ ที่สำคัญที่สุดของคติชาวบ้าน ได้แก่ การรักษาความมั่นคงของวัฒนธรรม เนื่องจากคติชาวบ้านช่วยทำให้ชาวบ้านปฏิบัติพิธีกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ถูกต้องตามแบบแผนของวัฒนธรรม ขณะเดียวกันในทาง คติชนวิทยา ถือว่า เพลง หรือดนตรีพื้นบ้านพื้นเมืองเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral Literature) ที่สามารถถ่ายทอดปรัชญา และระบบคิด ของชาวบ้านหรือกลุ่มชนในสังคมได้อย่างใกล้เคียงความจริงที่สุด เป็นการ “ ละเล่น “ อันแสดงถึงภูมิปัญญาเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวบ้านและเป็นวรรณกรรมของชาวบ้าน หากแต่เป็นวรรณกรรมปากเปล่า หรือวรรณกรรมที่ถ่ายทอดกันมาโดยใช้ความจำ และไม่มีการบันทึก เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามปกติวิสัยตามวิถีชาวบ้านของคนทุกชาติทุกภาษา ทั้งนี้ชาวบ้านได้สะท้อนวัฒนธรรมเก่าออกมาทางด้านใด สิ่งที่เขาจะบอกเรามีแทบทุกด้าน ไม่ว่า ความเชื่อ โขคลาง ศิลปกรรม จิตรกรรม บ้านเรือน การละเล่น ฯลฯ และในที่สุดคือ เพลงพื้นเมือง

ปราณี วงศ์เทศ (2538:38) กล่าวว่า เพลงพื้นบ้านพื้นเมือง หรือเพลงที่ฝรั่งเรียกว่า Folk Music จึงเป็นเพลงดิบ ๆ ที่เล่นโดยชาวบ้านที่ไม่มีการปรุงแต่งแต่ประการใด และอยู่ในฐานะเป็นการละเล่น ซึ่งหมายถึงการไม่มีผู้แสดง แต่ทุกคนเป็นผู้ร่วมแสดงทั้งหมด อีกทั้งไม่มี ผู้ฟัง เพราะทุกคนเป็นทั้งผู้เล่น และผู้ฟังในเวลาเดียวกัน เมื่อเป็นการละเล่น ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานร้องรำทำเพลง ความเป็น “ ศิลปะ ” จึงไม่ใช่วัตถุประสงค์สำคัญของเพลงพื้นบ้าน แต่เป็นการร้องเล่นเพื่อความอบอุ่นของสังคม เพื่อรวมคนในสังคม เพื่อพิธีกรรมของชุมชน เพื่อบรรยากาศของความเป็นชุมชน

นิคม มุสิกคามะ (2539 : 179) วัฒนธรรม เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่ง ความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมไทยคือ วิถีชีวิตที่คนไทยได้สั่งสมเลือกสรร ปรับปรุง แก้ไข จนถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามเหมาะสม กับสภาพแวดล้อม และได้ใช้เป็นเครื่องมือหรือเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในสังคม วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เป็นแนวเดียวกันอย่างต่อเนื่องของสมาชิกในสังคม มีการสืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากอดีตหรืออาจเป็นสิ่งประดิษฐ์ คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หรือ อาจรับเอาสิ่งที่เผยแพร่มา

จากสังคมอื่น ทั้งหมดนี้หากสมาชิกยอมรับ และยึดถือเป็นแบบแผนประเพณี ปฏิบัติร่วมกันก็ย่อมถือว่าเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น

สรุป วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต (The way of life) ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถี แต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจราจรและขนส่ง วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิถี แสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงออกถึงวิถีชีวิตนั้นอาจเริ่มมาจาก เอกชนหรือคณะบุคคลทำเป็นตัวแบบ แล้วต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบต่อกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลง ไปตามเงื่อนไขและกาลเวลาเมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิถีใหม่ที่แก้ปัญหาคและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้นการรักษาหรืออ้างไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิมจึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้ เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

กำเนิดของวัฒนธรรมพื้นบ้าน

จากหนังสือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (2542 : 199) ได้กล่าวถึงการกำเนิดของวัฒนธรรมพื้นบ้านว่า การเกษตรกรรมหรือกล่าวให้จำเพาะเจาะจงยิ่งขึ้นก็คือ การทำนา เป็นพื้นฐานการดำรงชีพของชาวไทยมาช้านาน โดยแต่เดิมเป็นการเกษตรหรือการทำนาแบบที่เรียกด้วยศัพท์ทางวิชาการว่า เศรษฐกิจเพื่อการยังชีพ คือทำเพียงพอมีพอกิน ไม่มีการใช้แรงงานอื่นนอกจากแรงงานในครอบครัว ไม่มีการผลิตอะไรอื่นนอกเหนือจากที่ครอบครัวจำเป็นต้องใช้ มีลักษณะการดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติและพึ่งพาตนเองสูง จึงทำให้ชีวิตของชาวบ้านจะมีหรืออดอยู่เสมออย่างไรก็ตามสมาชิกในชุมชนเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพได้เรียนรู้ที่จะสร้างแบบแผนทางสังคมบางประการ เพื่อช่วยผนึกชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อร่วมทุกข์ร่วมสุขกันอย่างเป็นกลุ่มก้อน และเพื่อร่วมแก้ปัญหาในยามเกิดภัยพิบัติ อันทำให้ชีวิตของชาวบ้านในวิถีเกษตรกรรมระบบเดิมมีความมั่นคงขึ้น

กฤษณา วงศ์สาส์น (2542 : 199) แบบแผนทางสังคมดังกล่าวมามีตัวอย่างเด่น ๆ เช่น พฤติกรรมแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การแบ่งปันสิ่งที่ทำมาหาได้ในหมู่เพื่อนบ้าน การนับญาติกันอย่างกว้างขวาง และการกำหนดพฤติกรรมต่อผู้อื่นด้วยฐานะสูงต่ำของระบบเครือญาติ เป็นต้น แบบแผนเหล่านี้นอกจากจะช่วยประกันความมั่นคงของครอบครัวแล้วยังช่วยให้การผลิตของชาวบ้านทำได้ง่ายขึ้น เช่น ทำให้มีธรรมเนียมที่เรียกต่าง ๆ กันไปตามท้องถิ่น ว่าการ “ขอแรง” “เอามือ” “ออกปาก” “กิน” “วาน” หรือ ลงแขก ซึ่งก็คือ การร่วมแรงร่วมใจกันทำงานในยามที่แรงงานเฉพาะที่ได้จากสมาชิกในครอบครัวไม่เพียงพอ ต้องการแรงงานเพิ่มครั้งละมาก ๆ เช่น ในการเก็บเกี่ยวพืชผลการขึ้นบ้านใหม่ การบุกเบิกที่ใหม่ ฯลฯ เป็นการหมุนเวียนแลเปลี่ยนแรงงานในชุมชน โดยไม่มีการเรียกร้องสินจ้างรางวัล เจ้าของบ้านหรือเจ้าของงานเพียงทำหน้าที่ดูแลอาหารการกินไม่ให้ขาด ตก

บกพร่อง ผลัดกันเป็นเจ้าของบ้านผู้ขอแรง และเป็นเพื่อนบ้านผู้ให้แรงอยู่ในชุมชนของตนหรือ บางครั้งบางคราวอาจมีการ “ขอแรง” กันระหว่างสมาชิกในชุมชนใกล้เคียง ในบางชุมชนยามที่ ร่วมกันทำกิจกรรมยังมีการประดิษฐ์กลวิธีทางสันตนาการ ได้แก่ การร้องรำทำเพลง เพื่อกระชับ สัมพันธไมตรี และผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อล้า ทำให้เกิดการร่ายรำและเพลงพื้นบ้านชนิด ต่าง ๆ เป็นมรดกตกทอดมาจนถึงชั่วลูกชั่วหลานอีกด้วย

ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมอีสาน

อีสานภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เพราะมีพรมแดนอยู่ติดกับหลายชาติ อีกทั้ง มีการอพยพของประชาชนจากถิ่นอื่น ๆ ทั้งในและนอกประเทศมาตั้งรกรากอยู่ภาคอีสานเป็น เวลานาน บวกกับ ประชากรที่อาศัยอยู่เดิมที่ก็มีความหลากหลายมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษแล้ว ทำให้ยัง มีความหลากหลาย มากยิ่งขึ้น ประชากรที่ของภาคอีสานมีหลายเผ่าพันธุ์ ที่มีมากที่สุดก็คงเป็นชาวไทย อีสาน คือชาวคนอีสาน ที่พบได้ทั่วไปในอดีตคงหมายถึงชาวอีสานที่อาศัยอยู่ในเมืองหรือชุมชน ใหญ่ๆ-ผู้เขียน) และพบมาก ที่สุดในภาคอีสานเป็นคนพื้นเมืองดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินอีสาน ชาว ผู้ไทเดิมมาจากคำว่า พุไท หรือ วุไท ซึ่งหมายถึง ถึงคนเผ่าไทกลุ่มหนึ่งที่มีอยู่ในแคว้นสิบสอง วุไท และ อาณาจักรล้านช้างมีการเคลื่อนย้ายเข้ามา ในภาคอีสานหลายครั้งและจากที่ต่าง ๆ กันและ แยกย้าย กันไปอาศัยอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของพื้นดินอีสาน (ส่วนใหญ่เป็นอีสานตะวันออกเฉียง) แถบจังหวัดสกลนคร นครพนม(ที่เด่นมากคือ ผู้ไทเรณู) และจังหวัดมุกดาหาร และชาวอีสานเผ่าอื่น ๆ อีกมากมายที่พบใน เขตภาคอีสาน ซึ่งมีวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีเอกลักษณ์เป็น ของตนเอง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน ประกอบด้วย 19 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุตรธานี และ อุบลราชธานี มีพื้นที่ประมาณ 170,226 ตารางกิโลเมตร หรือ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ภูมิประเทศ ทั้งภาคยกตัวสูงเป็นขอบแยกตัวออกจากภาคกลางอย่างชัดเจน ประกอบด้วยเทือกเขาสูง ทาง ทิศตะวันตกและทิศใต้ เทือกเขาทิศตะวันตกมีความสูงเฉลี่ย 500-1,000 เมตร เหนือระดับ น้ำทะเล มียอดเขาที่สูงที่สุดในภาคอีสานคือ ยอดภูหลวง มีความสูง 1,571 เมตรและภูกระดึงสูง 1,325 เมตร เป็นแหล่งต้น น้ำของแม่น้ำหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำพอง แม่น้ำเลย แม่น้ำพรม แม่น้ำชี และลำตะคอง ทางด้านทิศใต้มี เทือกเขาสันกำแพง และเทือกเขาพนมดงรัก กันระหว่างภาคอีสาน ของไทย กับกัมพูชา และลาว มีความ สูงเฉลี่ย 400-700 เมตรยอดเขาเขียวเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดอยู่ ทางตอนใต้ สูงประมาณ 1,292 เมตรส่วน ตอนกลางของภาคมีเทือกเขาภูพานทอดตัวจากเหนือลงสู่ ทิศใต้ แบ่งภาคอีสานออกเป็น 2 ส่วน คือ แอ่งโคราช คือ บริเวณแถบลุ่มแม่น้ำชี และแม่น้ำมูล มีพื้นที่ 3 ใน 4 ของภาคอีสานทั้งหมด แอ่งสกลนคร คือบริเวณ ตอนเหนือของเทือกเขาภูพาน และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำโขง

แม้ว่าชาวอีสานที่อาศัยอยู่ในที่ราบสูงโคราชนี้ จะประกอบด้วยกลุ่มชนหลายเผ่า เช่น ชาวไทยอีสาน ลาว เวียดนาม(ญวน) เขมร ส่วย (กูย) แสก ย้อ ผู้ไทย กะโฮ้ (โซ) รวมทั้งไทยโคราช ซึ่งแต่ละเผ่ามีความแตกต่างกันทั้งทางด้านภาษา ศิลปวัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต แต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดมั่นอยู่ใน จารีตประเพณี ที่เรียกว่า "ฮีตบ้านคองเมือง" และ "ฮีตสิบสองคองสิบสี่" สอนให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน ร่วมกิจกรรมสังคมและ งานบุญงานกุศลเป็นประจำ ทำให้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของกลุ่มชน ต่าง ๆ เหล่านี้มีความสุขตลอดมาตราบถึงปัจจุบัน

ด้วยอุปนิสัยขยันขันแข็ง และสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ จิตใจผ่องใสอ่อนโยน และเวลาที่ว่างจากการทำนา จึงคิดค้นสร้าง สรรค์งานศิลป์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ผ้าไหมลายสวย ผ้าฝ้ายทอมือที่นับวันจะหายาก ข้าว ของเครื่องใช้ เครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผา เดิมผลิตเพื่อใช้เองในครัวเรือนและแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ในชุมชน ต่อมาผลิตได้เป็นจำนวนมากจึงนำออกจำหน่ายสร้างรายได้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง ความอุดม สมบูรณ์ด้วยธรรมชาติที่สวยงามบนยอดเขาสูงหลายแห่ง แหล่งรวมอารยธรรมโบราณนับพันปี ที่ทรงคุณค่า ทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนวัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตที่เรียบง่าย และความมีน้ำใจของชาวอีสาน ยังคงเป็นเสน่ห์ที่มัดใจ ให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนภาคอีสานอย่างต่อเนื่อง

ศิลปวัฒนธรรม

ภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณี แตกต่างกันไป ในแต่ละท้องถิ่น แต่ละจังหวัด ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นตัวบ่งบอกถึงความเชื่อ ค่านิยม ศาสนาและรูปแบบการดำเนินชีวิต ตลอดจนอาชีพของคนในท้องถิ่นนั้นๆได้เป็นอย่างดี สาเหตุที่ภาคอีสานมีความหลากหลายทางศิลป วัฒนธรรมประเพณีส่วนหนึ่งอาจจะเป็นผลมาจาก การเป็นศูนย์รวมของ ประชากรหลากหลายเชื้อชาติ และมีการติดต่อสัมผัสกับประชาชนในประเทศใกล้เคียง จนก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมขึ้น เช่น ประชาชนชาวอีสานแถบจังหวัดเลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี อานาจเจริญ ที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศลาว ประชาชนของทั้งสองประเทศมีการเดินทางไปมาหากัน ทำให้เกิดการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมและประเพณีระหว่างกัน ซึ่งเราจะพบว่าชาวไทยอีสาน และชาวลาวแถบลุ่มแม่น้ำโขงมีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่คล้าย ๆ กัน และรูปแบบการดำเนินชีวิตก็มีความ คล้ายคลึงกันด้วย รวมทั้งชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในช่วงสงครามเวียดนาม ก็ได้นำเอาศิลปวัฒนธรรมของ เวียดนามเข้ามาด้วย ถึงแม้ปัจจุบันชาวเวียดนามเหล่านี้จะได้ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของท้องถิ่นอีสาน (เพื่อให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่น) โดยเฉพาะชาวเวียดนามที่เป็นวัยรุ่นในปัจจุบันได้รับการศึกษาที่ดี เหมือนกับชาวไทยทุกประการ จนแทบแยกไม่ออกว่าเป็นคนไทยอีสานหรือคนเวียดนามกันแน่ ส่วนใหญ่ก็จะเทอะวัฒนธรรมตะวันตก(เหมือนเด็กวัยรุ่นของไทย)จนลืมวัฒนธรรมอันดีงามของตัวเอง แต่ก็ยังมีชาวเวียดนามบางกลุ่มส่วนใหญ่เป็นคนสูงอายุกึ่งยัดมั่นกับวัฒนธรรมของตนเองอยู่อย่างมั่นคง ท่านสามารถศึกษา

รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเวียดนามได้ตามชุมชนชาวเวียดนามในจังหวัดที่กล่าวมาแล้ว ส่วนประชาชนที่อยู่ทางจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา มีการติดต่อกันกับประชาชนชาวกัมพูชาที่จะรับเอาวัฒนธรรมของกัมพูชามาประยุกต์ใช้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้ววัฒนธรรมประเพณีของคนทั้งสองเชื้อชาติก็มีความคล้ายคลึงกันอยู่แล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ก็มีความแตกต่างกันตามแต่ละท้องถิ่นและแตกต่างจาก ภูมิภาคอื่น ๆ ของไทยอย่างเห็นได้ชัด ทั้งวัฒนธรรมทางด้านการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งเราสามารถสังเกตรูปแบบวัฒนธรรมที่ติงามของชาวอีสานผ่านทางประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวอีสานจัดขึ้นซึ่งสามารถ ถ่ายทอดวัฒนธรรมอีสานได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ

นิคม วงเวียน (2526 : 168) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวกุญมีความเชื่อถือในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องโชคกลางและความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์พฤติกรรมของชาวกุญว่าเป็นผู้รักสันโดษและกล้าหาญ

ไพฑูรย์ มีกุล (2528 : 90-97) ได้ศึกษาประเพณีของชาวอีสานพบว่า ประเพณีส่วนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในการทำบุญและพิธีกรรมนั้น ชาวอีสานยังยึดมั่นและปฏิบัติอยู่อย่างเหนียวแน่น ซึ่งได้รับอิทธิพลต่อกันมาจากบรรพบุรุษ แม้ว่าความทันสมัยจะเข้ามามีบทบาทก็ตาม และยังได้กล่าวถึงความเชื่อ ของชาวอีสานดั้งเดิมในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ผี เทวดา

สีลา วีระวงศ์ (2529 : 1-10) ได้กล่าวไว้ว่า ประเพณีโบราณของอาณาจักรล้านช้างนั้น ได้แก่ประเพณีฮีตสิบสองที่ชาวล้านช้าง ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และยังได้กล่าวถึงความเชื่อว่ามีเหตุมาจากประเพณี นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงขั้นตอนของประเพณีฮีตสิบสองอย่างละเอียดตลอดจนแนวปฏิบัติของผู้มีอำนาจในการปกครองบ้านเมือง

ปราณี วงษ์เทศ (2530 : 225-324) ได้กล่าวไว้ว่า พิธีกรรมในสังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมีรากฐานและความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับความเชื่อ พิธีกรรมซึ่งมักจะเริ่มจากการเช่น สรวงบูชาหรือทำบุญ การกินเลี้ยง พิธีกรรมมีความหมายต่อบุคคลและชุมชน โดยเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน ความอุดมสมบูรณ์ ความสงบสุขของสังคมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สุเมธ เมธาวิทยกุล (2532 : 1-50) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญของไทย เช่น ประเพณีการแต่งงาน โดยได้กล่าวว่าการแต่งงานเป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อชีวิตเป็นอย่างมาก ชายหญิงจะเป็นสามีภรรยาอย่างถูกต้องนั้น ต้องเข้าพิธีแต่งงานตามประเพณีเสียก่อน และยังได้แบ่งพิธีกรรมออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ พิธีกรรมตามปฏิทิน เช่น สงกรานต์ ปีใหม่ เป็นต้น

พิธีกรรมหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตหรือตามวงจรชีวิต เช่น โคนจุก บวชนาค แต่งงาน เป็นต้น

พิธีกรรมพิเศษนอกเหนือจากเทศกาลหรือวงจรชีวิต เช่น การปลูกเรือน การรักษาโรค เป็นต้น

สุเทพ สุนทรเกสัช (2511 : 140-180) ได้กล่าวถึงความเชื่อของชาวอีสานว่าชาวอีสานจะเชื่อในเรื่องผี โดยเฉพาะผีปอบตา ซึ่งเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษและเป็นผีประจำหมู่บ้าน เชื่อในเรื่องเกี่ยวกับ บุญ บาป ผลกรรม ตามหลักพุทธศาสนา เชื่อว่าทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว

ประสาธ อิศรปริดา และคณะ (2518 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อของมนุษย์เป็นการตอบสนองความต้องการ เมื่อบุคคลมีความรู้สึกตัวว่าไม่มีความมั่นคงการแสดงพฤติกรรมตามความเชื่อจะเกิดขึ้นในขณะที่มนุษย์มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น หรือเหตุการณ์นั้น เป็นเหตุให้เกิดความไม่เข้าใจ ตลอดจนไม่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคนี้ได้ เพราะฉะนั้นในการที่มนุษย์เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงและปลอดภัย จึงจำเป็นที่มนุษย์จะต้องหาเครื่องยึดเหนี่ยว อาจจะเป็นทางเวทย์มนต์คาถา หรือการเช่นสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นกำลังใจที่จะเอาชนะสิ่งต่าง ๆ เมื่อได้ทำเช่นนี้แล้ว จะทำให้เกิดผลสำเร็จจึงเชื่อว่าสิ่งที่มีอำนาจสามารถบันดาลให้พบกับความสำเร็จ แต่ถ้ามนุษย์ขัดแย้งกับสิ่งเหล่านี้ก็อาจจะประสบเคราะห์กรรมได้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2527 : 14-19) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อได้แก่ ความคิดเรื่องตนและเรื่องต่าง ๆ ที่ฝังแน่นอยู่ในความรู้สึกของมนุษย์ มนุษย์ไม่อาจขาดความเชื่อได้ เพราะความเชื่อช่วยให้มนุษย์เข้าใจโลก เข้าใจตนเอง และดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้ ความเชื่อเป็นเรื่องจริงก็มี แต่ก็มีอิทธิพลต่อมนุษย์ และทำให้มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์

ชอบ ดีสวนโคก (2527 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อของชาวอีสานมีความสำคัญเป็นพิเศษต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชาวอีสาน ได้กลายมาเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมอีสาน เช่น การก่อสร้างที่อยู่อาศัย จารัตประเพณีศิลปะดนตรี วัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ย่อมมีพื้นฐานมาจากหลักแห่งความเชื่อดั้งเดิมทั้งสิ้น

ธวัช ปุณโณทก (2530 : 35) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อพื้นบ้านมีส่วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวอีสาน ความเชื่อคือการยอมรับอันเกิดจากจิตใต้สำนึกของมนุษย์ต่อพลังอันเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีผลร้ายต่อมนุษย์ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัว สิ่งเหล่านี้เรียกว่าความเชื่อ

อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2534 : 6) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อมี 3 ลักษณะ คือ 1. ความเชื่อที่ตรวจสอบหรือพิสูจน์แล้วตรงกับความเป็นจริง เช่น ไฟร้อน น้ำแข็งเย็น 2. ความเชื่อที่ตรวจสอบหรือพิสูจน์แล้วไม่ตรงกับความเป็นจริง เช่น คนโบราณเชื่อว่าโลกแบน ฟาร์องเกิดจากรามสูรขวางขวาน 3. ความเชื่อที่ตรวจสอบหรือพิสูจน์ไม่ได้ เช่น เรื่องผี นรก สวรรค์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ บาป บุญ

ชอบ ดีสวนโคก (2526 : 68-69) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อของชาวอีสานพบว่า การนับถือศรัทธาซึ่งทำให้เกิดความเชื่อของชาวอีสาน ได้มีวิวัฒนาการตามประวัติศาสตร์ โดยได้กำหนดลำดับแห่งการนับถือ และศรัทธาเป็นขั้นตอนตามวิวัฒนาการแห่งความคิดของมนุษย์คือ 1. การนับถือธรรมชาติ เมื่อมนุษย์เกิดมามีธรรมชาติต่าง ๆ ให้เห็นและได้สัมผัสซึ่งมนุษย์ได้รับความสุขบ้าง และความทุกข์บ้าง จากสัมผัสธรรมชาติทำให้มนุษย์คิดว่า ธรรมชาติมีอำนาจสามารถบันดาลความสุขความทุกข์แก่ตนได้ จึงเชื่อว่าธรรมชาตินั้นมีชีวิต มีอำนาจแล้วทำให้มนุษย์เกรงกลัวกราบไหว้ 2. การนับถือผีบางเทวดา มนุษย์สงสัยว่าธรรมชาติสามารถดลบันดาลให้เกิดภาวะผันแปรไปได้ต่าง ๆ หรือบันดาลให้เกิดความสุขความทุกข์แก่ตนได้ จะต้องมียานาอะไรสักอย่างสิงสถิตอยู่นั้นเรียกว่า วิญญาณอาจจะเป็นผีบางมารร้าย หรืออาจเป็นเทวะ กลายเป็นความเชื่อทางอำนาจผีบางเทวดา เชื่อว่าทุกอย่างในโลกล้วนมีวิญญาณ 3. การนับถือบรรพบุรุษ นักโบราณคดีได้ขุดค้นและศึกษาซากและหลุมฝังศพมนุษย์จนสรุปได้ว่ามนุษย์แต่โบราณนับถือบูชาบรรพบุรุษของตนเองบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า มนุษย์เมื่อตายไปแล้วยังมีวิญญาณเหลืออยู่และคอยเฝ้าดูความสุขความทุกข์ของลูกหลาน และการบูชาบรรพบุรุษเกิดจากสาเหตุ 2 ประการคือ ความเกรงกลัวและความกตัญญู

ชฎู ชาวดอย และอัตถา เจริญโรจน์ (2528 : 26-31) เสนอบทความเกี่ยวกับผีปู่ตา สรุปว่าผีปู่ตา หมายถึง บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ความเชื่อเรื่องผีปู่ตามีกวักไกในการตอกย้ำความเชื่อว่าจะอยู่ตลอดเวลาโดยพิธีเลี้ยงผีทุกเดือนห้าและเดือนเก้าของปี หรือเลี้ยงเมื่อมีการผดผีทุกครั้ง พิธีกรรมจึงเป็นเสมือนหนึ่งการรวมญาติเป็นการเน้นย้ำความเชื่อ ตลอดจนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่พึงปฏิบัติ และไม่พึงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นผีปู่ตาจึงเป็นขบวนการทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งมีการส่งทอดความรู้ทางสังคม และกฎหมายประเพณีต่อไปยังคนรุ่นหลัง โดยผ่านพิธีกรรมซึ่งมีผู้อาวุโสเป็นหลักในการอบรมสั่งสอนดูให้ลูกหลานใช้ชีวิตอยู่ในครรลองความถูกต้องเป็นการกระชับความสัมพันธ์ที่ดีของกลุ่มเครือญาติ

คณะกรรมการแผนชาติประเพณี วิทยาลัยครูมหาสารคาม (2525 : 1-54) ได้รวบรวมประเพณีของอีสาน พิมพ์แจกในงานมรดกอีสานครั้งที่ 4 มีประเพณีทั้งหมด 14 ประเพณี ดังนี้ 1. ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ 2. ประเพณีกินตอง (แต่งงาน) 2. ประเพณีนางแมว นางตั้ง 4. ประเพณีเลี้ยงปู่ตา 5. ประเพณีบุญข้าวสาก 6. ประเพณีบุญข้าวจี 7. ประเพณีบุญคุณลาน กุ่มข้าวใหญ่ 8. ประเพณีบุญผาผึ้ง 9. ประเพณีรำผีฟ้า 10. ประเพณีแก้เสียเคราะห์ 11. ประเพณีลงช่วง 12. ประเพณีบุญบั้งไฟ 13. ประเพณีบุญพระเวส 14. ประเพณีบุญกองฮอด

จารุบุตร เรื่องสุวรรณ (2528 : 176-187) ได้เขียนบทความเรื่อง ฮีต 12 ครอง 14 เอาไว้โดยกล่าวถึงฮีต 12 ว่าเป็นจารีตประเพณีที่ปฏิบัติกันในแต่ละเดือนจนครบ 12 เดือน การกล่าวถึงเป็นทำนองสรุปความ และนำคำกลอนประกอบบ้างเล็กน้อย ประเพณีทั้ง 12 เดือน มีดังนี้ เดือนเจียง ประเพณีนิมนต์สังฆเจ้าเข้ากรรม เดือนยี่ ประเพณีทำบุญคุณข้าว

เดือน 3 ประเพณีบุญข้าวจี๋ เดือน 4 ประเพณีทำบุญพระเวส เดือน 5 ประเพณีทำบุญขึ้นปีใหม่หรือ
ตรุษสงกรานต์ เดือน 6 ประเพณีทำบุญวิสาขบูชา เดือน 7 ประเพณีทำบุญบูชาเทวดา
อารักษ์หลักเมือง เดือน 8 ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา เดือน 9 ประเพณีบุญข้าวประดับดิน
เดือน 10 ประเพณีบุญข้าวสาก เดือน 11 ประเพณีบุญออกพรรษา เดือน 12 ประเพณีบุญ
กฐิน

สาร สารระเทศนาคันต์ (2522 : 1-98) เรียบเรียงฮิต 12 ครอง 14 ไว้อย่าง
ละเอียด ตอนต้นกล่าวถึงฮิต 12 โดยแยกกล่าวถึงประเพณีในแต่ละเดือนจนครบ 12 เดือน
แล้วจึงกล่าวถึงประเพณีอื่น ๆ อีก 14 ประเพณี ดังนี้ เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม เดือนยี่ บุญคูณลาน
เดือนสาม บุญข้าวจี๋ เดือนสี่ บุญพระ เวสหรือบุญมหาชาติ เดือนห้า บุญสงกรานต์ เดือนหก
บุญบังไฟ เดือนเจ็ด บุญซำชะ เดือนแปด บุญเข้าพรรษา เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เดือนสิบ
บุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา เดือนสิบสอง บุญกฐิน ประเพณีอื่น ๆ มีดังนี้ 1.
บุญผ้าป่า 2. บุญแห่ดอกไม้ 3. บุญแห่ข้าวพันก้อน 4. บุญแจกข้าว 5. บุญพรรษาค้าง 6. บุญแห่
นางแมว 7. บุญแห่นางตั้ง 8. บุญเลี้ยงแม่นางตั้ง 9. บุญเล่นแม่นางกวัก 10. เทศน์พญาคัน
คาก 11. การสวดคาถาปลาค้อ 12. การเล่นโยนครกโยนสาก 13. การเล่นแม่นางซ้องหรือ
นางซ้อง 14. ประเพณีลงแขก ลักษณะการกล่าวถึงประเพณีต่าง ๆ นั้นทำไว้อย่างละเอียด โดยเริ่ม
กล่าวจากความ เป็นมา มูลเหตุที่เกิดประเพณี วิธีดำเนินการ คำสวดขวัญ หรือบางครั้ง ก็เป็นคาถา
ตามลักษณะของประเพณีนั้น

กิ่งแก้ว อรรถากร (2519 : 1 – 366) ได้เรียบเรียงหนังสือคติชนวิทยาขึ้น เพื่อใช้
ประกอบการศึกษาภาคสนามและการค้นคว้าวิจัย ตอนหนึ่งของเนื้อหาทั้งหมดผู้เขียนได้อธิบายความ
เกี่ยวกับเรื่อง นิทาน ความเชื่อ ประเพณี เอาไว้ เกี่ยวกับเรื่องประเพณีประเภทและสาเหตุที่เกิด
ความเชื่อ ด้านประเพณีได้กล่าวถึงชนิดของประเพณี ที่มาของประเพณีวิวัฒนาการของประเพณี
และสาเหตุที่ต้องช่วยกันธำรงรักษาประเพณีไว้ “ลักษณะพิธีกรรมในสังคมไทย” ไว้ในเอกสารไทย
ศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยได้กล่าวถึงบทบาทของพิธีกรรม พิธีกรรมแห่งหมู่คณะ
พิธีกรรมตามปฏิทิน พิธีกรรมแห่งหมู่คณะพิธีกรรมในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ และพิธีรักษาโรค
ข้อเขียนนี้ทำให้เข้าใจลักษณะของประเพณีและการจัดประเภทของประเพณีได้ดียิ่งขึ้น

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2516 : 1-273) รวบรวมเรื่องราวทางคติชนจากท้องถิ่น
ต่าง ๆ ในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2509 นำมาศึกษาเพื่อจัดกลุ่มข้อมูลและแนะแนวทาง
การศึกษาทางคติชนวิทยา ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลที่ได้มาสามารถนำมาจัดเป็นกลุ่มได้ 2 กลุ่ม
ดังนี้ กลุ่ม 1 เป็นคติชาวบ้านทั่ว ๆ ไป คือเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อ ตำนาน ประวัตสถานี่ต่าง ๆ
กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องนิทานชาวบ้าน

จารุวรรณ ธรรมวัตร (ม.ป.ป. : 106-113) ได้แบ่งความเชื่อของชาวอีสานเอาไว้ 11 ประเภท ดังนี้ 1. ความเชื่อเรื่องโชคลาง ฤกษ์ยาม 2. ความเชื่อเรื่องความฝัน 3. ความเชื่อเรื่องสิ่งแวดล้อมและปรากฏการณ์ธรรมชาติ 4. ความเชื่อเรื่องสุขภาพและสวัสดิภาพ 5. ความเชื่อเรื่องภูติ ผี ปีศาจ 6. ความเชื่อเรื่องลักษณะของบุคคล 7. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ 8. ความเชื่อเรื่องเวทมนต์ คาถา 9. ความเชื่อเรื่องยากกลางบ้าน 10. ความเชื่อเรื่องการนับถือผี 11. ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง

จิราภรณ์ ภัทรภานุภัทร (2528 : 12-22) ได้ศึกษาสถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของคนไทย โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารที่มีผู้รวบรวมเอาไว้การศึกษาครั้งนี้ จิราภรณ์ ได้แบ่งประเภทความเชื่อของคนไทยออกได้ดังนี้ 1. ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ ได้แก่ ความเชื่อถือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติที่มนุษย์ยังไม่สามารถอธิบายได้ 2. ความเชื่อเรื่องการเกิด การตาย และช่วงเวลาที่สำคัญในชีวิต 3. ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีการนับถือผี ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อดั้งเดิมในสังคมไทยก่อนจะมีการนับถือศาสนา 4. ความเชื่อเกี่ยวเนื่องกับศาสนา เป็นความเชื่อเมื่อคนไทย นับถือศาสนาเมื่อพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ 5. ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ 6. ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับครวเรือน และที่อยู่อาศัย ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งบ้านเรือน และเครื่องใช้ไม้สอยในครวเรือน 7. ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพ เนื่องจากอาชีพบางอาชีพต้องเรียนจากครูหรือต้องเสี่ยงอันตราย จึงเกิดความเชื่อในเรื่องการเรียนหรือการประกอบอาชีพนั้น 8. ความเชื่อ ซึ่งเป็นลักษณะผสมผสานของความเชื่อต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

ธวัช ปุณโณทก (2528 : 350-392) ศึกษาความเชื่อพื้นบ้าน อันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาวอีสาน โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาว่า เป็นความเชื่อก่อน พ.ศ. 2464 ซึ่งเป็นปีที่ประกาศใช้ พ.ร.บ. ประถมศึกษา การศึกษาครั้งนี้ได้ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ตำนาน นิทานปรัมปรา สรุปลความเชื่อได้ดังนี้ 1. ความเชื่อในการกำเนิดโลก 2. ความเชื่อเรื่องมนุษย์คู่แรกที่เป็นต้นกำเนิดของเผ่าพันธุ์ 3. ความเชื่อเรื่องวีรบุรุษและรัฐ 4. ความเชื่อเรื่องภูติผีวิญญาณในสังคมอีสาน ผีแถน หรือผีฟ้าผีแถน ผีปู่ตา วิญญาณบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน ผีเมหลักหลักเมืองและความเชื่อเรื่องผีอื่น ๆ

ประสาธ อิศรปริดา และคนอื่น ๆ (2518 : 1-58) ศึกษาความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวอีสาน ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวต่าง ๆ มีความผูกพันกันอย่างแยกกันไม่ออกกับสถานบันอื่น ๆ ของสังคมหมู่บ้าน นั่นคือ ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวเปรียบเสมือนเครื่องควบคุมความประพฤติ และศีลธรรมต่าง ๆ ไม่ให้ชาวบ้านพฤติกรรมจารีตประเพณี และนอกจากนี้ ยังเป็นเครื่องชี้ทางการดำเนินชีวิตทั้งการเกษตร การรักษาโรค การบริโภค การสร้างที่อยู่อาศัย ฯลฯ ตลอดทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชาวชนบท

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2518 : 54-58) ศึกษาเรื่องคติความเชื่อโดยเสนอว่าความเชื่อคือสิ่งที่มนุษย์ค่อยๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจ โดยอาศัยเวลาแห่งการเรียนรู้หลายพันปี ความเชื่อมี

อำนาจลึกลับจะบันดาลให้มนุษย์เป็นไปทั้งทางดีและทางร้าย ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้ถูกลงโทษ จึงต้องเอาใจใส่สิ่งลึกลับนั้นด้วยวิธีการได้แบ่งประเภทความเชื่อออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้ 1. ความเชื่อที่เกิดจากความกลัว เหตุที่กล่าวเพราะไม่รู้ และเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นย่อมมีผู้กระทำทั้งสิ้น

2. ความเชื่อที่เกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติและ การสังเกตจากธรรมชาติเพราะธรรมชาติ คือสิ่งที่มนุษย์ประสบอยู่ทุกวัน 3. ความเชื่อเกี่ยวกับยากกลางบ้าน 4. ความเชื่อทางไสยศาสตร์และคาถาต่าง ๆ 5. ความเชื่อโชคลาง 6. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามนิมิต ผัน

พระอริยานุวัตร เขมจารี (2528 : 1-65) ได้กล่าวถึงความเชื่อของคนอีสานที่รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังนี้ 1. เชื่อในฤกษ์ยาม 2. เชื่อเทวดาผีसाงนางไม้ 3. เชื่อพระภูมิเมือง 4. เชื่อผีวิญญาณบรรพบุรุษ 5. เชื่อกองสังฆกรรม 6. เชื่อจอมปลวกหมูสี 7. เชื่อลางไก่ป่า อีแร้ง จับหลังคาเรือน 8. เชื่อนกแสก งูเห่า งูสิง 9. เชื่อปาปะเคราะห์ นิ่งข้าว-หุงข้าว 10. เชื่อประเพณีสุตราตุ-ชะตา 11. เชื่อประเพณีผูกเสี่ยว 12. เชื่อประเพณีครอง 14 ฯลฯ

อานนท์ อาภาภิรมณ์ (2514 : 52-54) ศึกษาความเชื่อของมนุษย์ที่ปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มว่าจะปฏิบัติต่อไปในอนาคต ความเชื่อดังกล่าวได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางสิ่งต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นโชคลางนั้น เมื่อนำมาจัดรวมกลุ่มกันแล้วมีอยู่ 6 ประเภทคือ

1. นามธรรมของสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต คือ ชื่อของคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่

2. รูปรูปร่างของสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ รูปร่าง ลักษณะของคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่และยังรวมไปถึงตำหนิต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น ไฟ ปาน เป็นต้น

3. ความฝัน เป็นการสะท้อนถึงโชคลางที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินในอนาคต

4. ประสบการณ์ บางอย่างถือว่าเป็นโชคลาง เช่น การพบงู การพบขบวนศพ เป็นต้น

5. ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

6. พิธีการ คนไทยมีความเชื่อว่าพิธีการต่าง ๆ นำมาซึ่งความสุขความเจริญของชีวิต เช่น การฝังเสาเอกเวลาปลูกบ้าน การปูที่นอนบ่าวสาวในวันแต่งงาน เป็นต้น

มานะ ชันธุ์อ่อน และคนอื่น ๆ (ม.ป.ป.) รวบรวมประเพณีชาวอีสานไว้ เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การบวช การฮอด ประเพณีกินดอง แต่งแก้ บำ สู่ขวัญ เอาบุญเฮือน ปัว คนไข้ ต่ออายุ เข้ากรรม และกล่าวถึงบุญในเทศกาลต่าง ๆ บุญตามฮีตสิบสองและประเพณีของชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มในอีสาน

ความเชื่อเกี่ยวกับชุก

ในบรรดาเครื่องรางของขลังที่ขึ้นชื่อว่าชุก จัดว่าเป็นยอดเยี่ยมด้านโชคลาภและเมตตามหา นิยมมีด้วยกันหลายสำนัก ชุกที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับมากที่สุดเห็นจะเป็น "ชุก" ของหลวงปู่รอด วัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งหายากและมีราคาแพง ต่อมาก็เป็น "ชุก" หลวงปู่ทิม วัดละหารไร่ จังหวัดระยอง และยังมีอีกหลายสำนักที่สร้างชุกออกมา เช่น หลวงพ่อแล วัดพระทรง จังหวัดเพชรบุรี หลวงพ่อไสว วัดปรีดาราม จังหวัดนครปฐม หลวงพ่อสาคร วัดหนองกรับ จังหวัดระยอง ชุกหลวงปู่ชุยที่มาแรงและอีกหลายสำนัก เป็นต้น

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อของชุกในปัจจุบัน ดังนี้

รอบทิศ ไวยสุศรี (2551) กล่าวว่าชุกเป็นผู้ให้โชคลาภ ปัจจุบันนี้ความนิยมพระเครื่องในแบบปกป้องอันตรายต่าง ๆ นั้น ได้ลดความนิยมลงไปเพราะคนในยุคปัจจุบันไม่ค่อยมีโอกาสจะได้ออกไปรบเข้าศึกศัตรูหรือไปเผชิญอันตรายตามป่าเขาต่าง ๆ ดังเช่นคนสมัยก่อน แต่สิ่งที่สำคัญจำเป็นมากของคนในยุคทุนนิยมปัจจุบันคือเรื่องของการแสวงหาโชคลาภความสำเร็จ เพราะหากมีเงินทองแล้ว ก็สามารถใช้ชีวิตอย่างสุขสบาย ดังนั้นการพกพระเครื่องในยุคปัจจุบันจึงเริ่มมีการเปลี่ยนค่านิยมไปเป็นการพกพาพระเครื่องที่มีความเชื่อมีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถเรียกเงินเรียกทอง เรียกโชคเรียกลาภ เมื่อพกพาแล้วการงานเจริญรุ่งเรืองถูกหวยรวยเบอร์ต่าง ๆ อธิษฐานขอสิ่งที่ต้องการได้ เป็นต้น ความเชื่อว่าเครื่องรางต่าง ๆ สามารถเรียกโชคลาภเงินทองได้นั้น ไม่ได้เพิ่งมีในยุคปัจจุบันแต่สืบทอดกันมาตลอดนับตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน เพราะไม่ว่ายุคสมัยใดมนุษย์ก็ต้องการเงินทองของมีค่าทั้งสิ้น

อนุเทพ สุขศรี (2556 : 77) กล่าวว่าความเชื่อว่าชุกมีความเพียรพยายาม เป็นแบบอย่างของปลุกชนที่มีความเพียร พยายาม จากประวัติของพราหมณ์ชุกแกเป็นคนที่ไม่ย่อท้อกับชะตาชีวิต ถึงแก่จะเป็นคนแก่ที่เดิน กง ๆ เงิน ๆ ในสายตาของคนทั่วไปก็ตาม ถ้าหากว่าแกมุ่งหวังจะทำอะไรก็ตามแกก็จะมีความเพียรพยายามมุ่งมั่นทำสิ่งนั้นจนประสบผลสำเร็จ เช่น เมื่อพราหมณ์ชุกได้ตกลงรับปากรับคำกับภรรยาไว้ว่าจะ ไปขอทาสมาให้แก่ก็ออกเดินทางมุ่งหน้าสู่เมืองสีพี ซึ่งในเรื่องนี้ได้กล่าวไว้ว่าระยะทางจากแคว้นกาลิงครัฐซึ่งเป็นบ้านเกิดของพราหมณ์ชุกไปสู่เมืองสีพีนั้นก็ห่างไกลกันมาก แต่แกก็ใช้ความเพียรพยายามเดินทางไปจนถึง เมื่อไปถึงเมืองสีพีแล้วได้ทราบข่าวว่าพระเวสสันดรได้ถูกขับไล่ออกจากแคว้นของพระองค์ไปประทับอยู่ที่เขาวงกต จึงได้มุ่งหน้าเข้าสู่ป่าใหญ่ในทิศทางที่ไปสู่เขาวงกตนั้น ขณะที่เดินในป่าใหญ่ก็ได้เสวยทุกข์เป็นอันมาก นั้นแสดงว่าชุกเป็นคนมีใจคอบหนักแน่น ไม่หวั่นไหวมุ่งมั่นทำกิจของตนให้สำเร็จแม้หนทางจะไกลแสนไกลและเต็มไปด้วยอันตราย แต่ชุกก็ดันดันฝ่าฟันทำจนสำเร็จ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มเชื่อว่าชุกมีความเพียรพยายาม อดทน ไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรคทั้งหลาย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย

1. แนวคิดการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

แนวคิดการออกแบบของคูเปอร์และคลินส์ซิมิท ได้กำหนดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้ 14 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างแนวคิด 2) การกรองแนวคิด 3) การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นทางการตลาด 4) การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นด้านเทคนิค 5) การศึกษาข้อมูลตลาดหรือการวิจัยตลาด 6) การวิเคราะห์ทางธุรกิจหรือการวิเคราะห์ทางการเงิน 7) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ 8) การทดสอบผลิตภัณฑ์ 9) การทดสอบผลิตภัณฑ์กับผู้บริโภค 10) การทดสอบตลาดหรือการทดลองขาย 11) การทดลองผลิจจริง 12) การวิเคราะห์เบื้องต้นทางธุรกิจ 13) การเริ่มต้นการผลิตจริง 14) การปล่อยผลิตภัณฑ์สู่ตลาด ทั้งนี้ กระบวนการทำงานออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์โจทย์ (Program Analysis) ที่มีมาให้แก้ไข จุดเริ่มต้นของงานออกแบบ คือ ปัญหา เมื่อมีปัญหา มีโจทย์ จึงมีการออกแบบแก้ไขซึ่งโจทย์ที่ว่านั้นมีความยากง่าย ต่างกันแล้วแต่ชนิดของงาน แต่โจทย์ไม่มีทางออกแบบได้ ถ้าปราศจากการวิเคราะห์หลัก ๆ ดังนี้

1.1 กำหนดเป้าหมายของงานที่จะทำ ซึ่งเป็นเรื่องเบื้องต้นในการออกแบบที่เราจะต้อง รู้ก่อนว่า จะกำหนดให้งานของเราบอกอะไร (Inform) เช่นเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ บอกทฤษฎี หรือหลักการ เพื่อความบันเทิง เป็นต้น

1.2 นำไปใช้ที่ไหน เช่น งานออกแบบผนังร้านหนังสือที่สยามสแควร์ที่เต็มไปด้วยร้านค้า แหล่งวัยรุ่น คงต้องมีสีสันฉูดฉาดสะดุดตามากกว่าร้านแถวสีลมซึ่งสถานที่ในเขตคนทำงาน ซึ่งมีอายุมากขึ้น

1.3 ใครคือผู้ที่นำผลงานไปใช้ หรือกลุ่มผู้ใช้งานเป้าหมาย (User Target Group) เป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการ วิเคราะห์โจทย์เพื่อการออกแบบ เพราะผู้ใช้งานเป้าหมายอาจเป็นตัวกำหนดแนวความคิดและรูปลักษณะของงานออกแบบได้ เช่น งานออกแบบโปสเตอร์สำหรับผู้ใหญ่ เราต้องออกแบบโดยใช้สีจำนวนไม่มากไม่ฉูดฉาด และต้องใช้ตัวอักษรที่มี ขนาดใหญ่ รวมถึงการจัดวางอย่างเรียบง่ายมากกว่าผู้ใช้ในวัยอื่น ๆ

1.4 จะทำงานชิ้นนี้อย่างไร การคิดวิเคราะห์ที่ในขั้นสุดท้ายนี้อาจจะยากสักหน่อยแต่เป็นการคิดที่รวบรวม การวิเคราะห์ที่มีมาทั้งหมดกลั่นออกมาเป็นแนวทาง

2. สร้างแนวคิดหลักในการออกแบบ (Conceptual Design) งานที่ดีต้องมีแนวความคิด (Concept) แต่ไม่ได้หมายความว่างานที่ไม่มีแนวความคิดจะเป็นงานที่ไม่ดีเสมอไป งานบางงานไม่ได้มีแนวความคิด แต่เป็นงานออกแบบที่ตอบสนองต่อกฎเกณฑ์การออกแบบ (Design Criteria) ที่มี อยู่ก็เป็นงานที่ดีได้เช่นกัน แต่เมื่อเรารู้ว่างานชิ้นที่หนึ่งมีแนวความคิดที่ดี ในขณะที่อีกชิ้นหนึ่งไม่มี งานชิ้นที่มีแนวความคิดจะดูมีคุณค่า สูงขึ้นจนเราเกิดความรู้สึกแตกต่าง

3. ศึกษางานหรือกรณีตัวอย่างที่มีอยู่แล้ว (Case Study) การศึกษากรณีตัวอย่าง เป็นการวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของงานที่มีอยู่แล้ว เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ออกแบบในงานต่อไป ดังนั้นการทำกรณีศึกษานับเป็นเรื่องสำคัญมากทีเดียวในงานออกแบบ เพราะเปรียบเสมือนตัวชี้แนะหนทางในการออกแบบ หรือแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ต่อไป

4. งานออกแบบร่าง (Preliminary Design) การออกแบบร่างเป็นเรื่องสำคัญที่หลายคนมักมองข้าม การออกแบบร่าง คือ การออกแบบร่างเอาแนวความคิดที่มี ออกมาตีความเป็นแบบ ซึ่งส่วนใหญ่เวลาทำงานมักจะต้องสเก็ตงานด้วยมือออกมาเป็นแบบร่างก่อน เพราะการสเก็ตจากมือ คือการถ่ายทอดสิ่งที่อยู่ในสมอง ให้เห็นสิ่งที่เป็นนามธรรมออกมาแบบเป็นรูปธรรม ความคิดออกมาจากสมองกลายเป็นสิ่งที่ เห็นได้จับต้องได้บนกระดาษ การสเก็ตด้วยมืออาจไม่ได้สวยอะไรมาก แต่ทำให้สามารถเข้าใจได้คนเดียวหรือเพื่อนที่ ร่วมงานเข้าใจร่วมกันได้ ซึ่งสิ่งที่สเก็ตนี้ถือว่าแบบร่างที่จะนำไปทำต่อไป

5. ออกแบบจริง (Design) การออกแบบจริงนั้นเป็นการพัฒนาจากแบบร่างที่มีอยู่ ที่ผ่านการคัดเลือกแล้วที่จะนำไปผลิตต่อไป แล้วแต่ความถนัดของแต่ละบุคคล (ซิลิกา วรณจันทร์. 2554 : 312)

แนวคิดในเรื่องวัฏจักรของผลิตภัณฑ์ ชี้ให้เห็นว่าระดับของผลกำไรจะไม่คงที่อยู่ตลอดไปโดยไม่ลดลง สินค้าใด ๆ ก็ตามย่อมจะต้องถึงจุดอิ่มตัวและถดถอยเหมือนกันหมด ด้วยเวลาและความเร็วที่ต่างกันออกไป ดังนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา จึงเป็นแนวทางให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคต่อไปไม่สิ้นสุด การลงทุนพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มีความเสี่ยงสูงมาก สภาพการณ์ของตลาดมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสลับซับซ้อนและไม่แน่นอน อัตราการล้มเหลวของผลิตภัณฑ์ใหม่จึงค่อนข้างสูง ผลิตภัณฑ์บางชนิดเป็นผลจากความคิดสร้างสรรค์ที่ดีมากแต่ไม่มีโอกาสพัฒนา อยากรู้ก็ตามเมื่อกล่าวถึงผลิตภัณฑ์ใหม่ ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ถอดด้ามเสมอไป ผลิตภัณฑ์ใหม่ส่วนมากเป็นนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมาจากประดิษฐ์กรรมเก่า แต่ใช้ประโยชน์ได้ดีกว่าเดิม และเป็นที่ยอมรับของท้องตลาด การหยาบยืมเอาความคิดหรือผลงานออกแบบในอดีตมาขัดเกลาใหม่ พัฒนาต่อเติมเสริมแต่งให้ขยายออกไปเป็นฐานของการสร้างนวัตกรรมที่ไม่มีที่สิ้นสุด การหาความคิดใหม่ๆ เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สำคัญ สิ่งแรกคือการมองหาคำแนะนำ การชี้แนวทาง การอธิบาย และการศึกษาผลงานของนักออกแบบรุ่นก่อน เพื่อจะได้เข้าใจวิธีคิดและวิธีทำงาน แล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ทุกชนิดล้วนเริ่มต้นมาจากแนวความคิดทั้งสิ้น และมักเป็นการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยเปิดโอกาสให้คนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความรู้และทักษะต่างกันช่วยกันคิดช่วยกันพัฒนา แต่ทั้งนี้แนวคิดใหม่ที่ได้อ่านั้น จะต้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของการดำเนินธุรกิจนั้นด้วย จึงจะเกิดประโยชน์แท้จริงได้

การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สนองต่อวิถีชีวิตคนเมืองการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ทางการตลาดสมัยใหม่ได้นั้น ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแงุ่มที่กว้างขึ้น ทั้งในแง่ของความสะดวกสบายในการใช้งาน ขนาดที่กะทัดรัด การเคลื่อนย้ายที่สะดวก ความสุขทางใจที่ได้รับจากการใช้หรือมีไว้ในครอบครอง รวมทั้งค่านิยมทางสังคม และอื่น ๆ อย่างเหมาะสมในหลายๆ ด้าน เช่น

1. ความเชื่อว่าตนเป็นผู้มีวิถีชีวิตที่ทันสมัย เป็นลักษณะของการดำเนินชีวิตที่เคียงข้างกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการออกแบบ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตของคนเป็นอย่างมากวิวัฒนาการดังกล่าวมีทั้งผลดีและผลเสียควบคู่กัน

2. ความคิดก้าวหน้า เป็นความคิดที่ไม่หยุดอยู่กับที่ก้าวขยับไปข้างหน้าตลอดเวลา

3. อิทธิพลของแนวโน้มทางการออกแบบ (Trends) เป็นการคาดเดาที่ถูกออกแบบเตรียมไว้ล่วงหน้า มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงรสนิยมของกลุ่มบุคคลให้คล้อยตามกัน

เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ในภาวะความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจ ความตึงเครียดทางการเมือง และความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน บ้านจึงกลายเป็นบังเกอร์ของคนยุคใหม่ให้ชุ่มหลบความวุ่นวาย ใช้สร้างฝันและโลกในอุดมคติ การแสวงหาความเพลิดเพลินในทุกประสาทรับรู้ทั้ง ภาพ เสียง กลิ่น รส สัมผัส รวมถึงศิลปะ ปรัชญา รายละเอียดที่ลึกซึ้ง ล้วนเป็นองค์ประกอบของชีวิตที่คนยุคใหม่แสวงหา จากการที่ผู้บริโภคหันเข้าหาความบันเทิงภายในบ้าน ซึ่งดูจะปลอดภัยและสบายใจที่สุดในยุคนี้ ทำให้เกิด Audio visual products ที่เรียกว่า"เทคโนโลยี เพื่อความบันเทิงในครัวเรือน" ออกมามากมาย

การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เน้นเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม ระบบสังคมและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับผู้บริโภคในสังคมนั้น และมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริโภคแต่ละคน โดยปกติผู้บริโภคมักยอมแสดงพฤติกรรมไปในทางที่สังคมต้องการ เพื่อให้ตนเองได้อยู่ในสังคมนั้นต่อไป ดังนั้นก่อนที่จะทำการออกแบบอะไร นักออกแบบต้องพิจารณาระบบสังคมของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายว่า สังคมนั้นมีพฤติกรรมในการแสดงออกและการอยู่ร่วมกันอย่างไร มีการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีกันอย่างไร เพื่อสรุปประเด็นมาสร้างสรรค์ผลงานให้เหมาะสมและเกิดการยอมรับ ถ้าวัฒนธรรม คือ จุดสร้างความแตกต่าง การใส่จุดเด่นของวัฒนธรรมประจำชาติ

ปัจจุบันการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และได้รับการยอมรับมากขึ้นเป็นลำดับ จนเกิดเป็นแนวทางการออกแบบที่เรียกว่า การไขว้ข้ามของวัฒนธรรม (Cross Culture) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการดำเนินชีวิตของคนหลายๆ ชาติผสมปนเปกัน เช่น ตะวันออกกับตะวันตก เช่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ฯลฯ จนเกิดเป็นความกลมกลืนในรูปแบบใหม่ที่

แปลกตา การออกแบบตามแนวคิดนี้ คือ ผู้บริโภคจะได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่แตกต่างจากวัฒนธรรมเดิมที่เคยถือปฏิบัติอยู่

ซึ่งสรุปได้ว่าในงานออกแบบผลิตภัณฑ์ นอกจากจะทำให้เกิดเอกลักษณ์ทางรูปลักษณ์ที่แตกต่างแล้ว ยังต้องมีการเพิ่มมิติคุณค่าทางวัฒนธรรมและความหมายให้กับชิ้นงานด้วย ทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกทางความคิดที่มีต่อสินค้านั้น ๆ แตกต่างกันไป ดังคำเปรียบเปรยที่ว่าซื้อผลิตภัณฑ์อเมริกาเหมือนซื้อความฝัน (ความก้าวล้ำทางเทคโนโลยี) ซื้อผลิตภัณฑ์ฝรั่งเศสเหมือนซื้อความหรูหรา (ความมีรสนิยมและประวัติความเป็นมา) ซื้อผลิตภัณฑ์ญี่ปุ่นเหมือนซื้อความคิดและความสมบูรณ์แบบ(ความเอาใจใส่ในรายละเอียด) แนวทางที่ดีสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไทยให้เป็นที่ยอมรับได้ คือความแยบยลในการสอดแทรกวัฒนธรรม ประเพณีแบบไทยที่สั่งสมกันมานาน ซึ่งเส้นทางออกที่ดีสำหรับการสร้างเอกลักษณ์ในงานออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

2. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural Functionalism)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ เป็นทฤษฎีที่ถูกพัฒนาขึ้นโดยแรด-คลิฟท์ บราว (Radcliffe-Brown) โดยมีแนวคิดที่ว่าด้วยโครงสร้างต่าง ๆ ในระบบสังคมนั้น เกิดขึ้นมาเพื่อมีปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยโครงสร้างจะได้มาจากการกระทำระหว่างกันทางสังคมจากบรรทัดฐาน และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของพฤติกรรม เน้นการคงอยู่และสืบเนื่องของโครงสร้างเพื่อสร้างเสถียรภาพทางสังคม ผู้ที่อยู่ในสังคมนั้นๆจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทั้งด้วยความผูกพันและขัดแย้งในขณะเดียวกันก็ยอมรับความผูกพันและความขัดแย้งนั้น ซึ่งการยอมรับนี้จะลดโอกาสการเกิดความวุ่นวายทางสังคม การวิเคราะห์สังคมเชิงหน้าที่มีฐานคติหลายประการ คือ

1. ภาวะจำเป็นในการดำรงอยู่ของสังคมอย่างหนึ่ง คือ บุรณาการของส่วนต่าง ๆ และจะไม่มีบุรณาการไม่ได้หากจะให้สังคมดำรงอยู่ได้

2. คำว่าหน้าที่ หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่ดำเนินการไปเพื่อบำรุงรักษาบุรณาการนี้ให้เกิดความมั่นคง

3. ผล คือ ส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างในแต่ละสังคม จะสามารถแสดงให้เห็นว่า ได้มีส่วนอำนวยความสะดวกแห่งบุรณาการหรือความมั่นคงนี้ได้อย่างชัดเจน การวิเคราะห์แบบนี้ทำให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคมและภาวะเงื่อนไขที่จำเป็น สิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ของสังคม

การใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่จะอธิบายสัมพันธ์ภาพของส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็น “โครงสร้างสังคม” ซึ่งหมายถึงการศึกษาถึง สัมพันธภาพของกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมในที่นี้ผู้วิจัยใช้ในการศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ของมาลินอฟสกี (Malinowski) นักคิดในการเสนอแนวคิดหลักของการเน้นวัฒนธรรมในการทำหน้าที่สนองความต้องการต่อความจำเป็นของปัจเจกบุคคล ความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และการมีลูกหลาน จึงต้องมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือกลุ่มสังคม หรือแม้แต่การสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมขึ้น แต่สัญลักษณ์ทำ

หน้าที่ควบคุมให้บุคคลต้องปฏิบัติหรือกระทำตามแบบที่กำหนดเพื่อให้สามารถสนองความต้องการ จำเป็นได้อย่างเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันการตั้งกลุ่มหรือชุมชนก่อเกิดเป็น วัฒนธรรมใหม่นั้นก็เป็นสาเหตุให้ต้องมีกลุ่มหรือชุมชนที่ซับซ้อนขึ้นไป สอนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นมา นั้นอีกทอดหนึ่ง จากแนวความคิดนี้ทำให้เห็นความต้องการจำเป็นในวัฒนธรรม โดยวัฒนธรรมเกิด และเติบโตจากความต้องการของมนุษย์ 3 ด้าน คือ

1. ประเภทที่สืบเนื่องมาจากชีววิทยา หมายถึงความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการเพื่อดำรงเอาชีวิตรอดอันยึดติดกับความต้องการด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษา และ เครื่องนุ่งห่ม จนกระทั่งการเจริญเติบโตและการสืบพันธุ์
2. ประเภทที่เกิดจากความต้องการทางจิตวิทยา หมายถึง ความต้องการของมนุษย์ ทางด้านจิตใจ เช่น ต้องการสุนทรีย์ในการดำเนินชีวิต ความกลมกลืนทางสังคม ความผ่อนคลาย เป้าหมายในชีวิต
3. ประเภทความต้องการอนุกรม หมายถึง ความต้องการความเป็นเหตุเป็นผลเพื่อมา รองรับการกระทำของตนเอง การรวมกลุ่มเพื่อการต่อรองหรือการแบ่งเบาภาระหน้าที่ในสังคม การ ร่วมมือกันทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานในการชีวิตร่วมกันในสังคม และวัฒนธรรมทุกด้านมีหน้าที่ ต้องทำคือ ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้ง3อย่าง ส่วนต่าง ๆ ของ วัฒนธรรมมีหน้าที่เพื่อสนองความต้องการของปัจเจกในสังคมนั้น (งามพิศ สัตย์สวงน. 2535 : 32-34)

สรุปได้ว่าทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่จะทำหน้าที่อธิบายสัมพันธ์ภาพของส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบ กันเป็น “โครงสร้างสังคม” ของปัจเจกบุคคล ความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล ในด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาที่ต้องมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือกลุ่มสังคมเพื่อการสร้างสัญลักษณ์ทาง วัฒนธรรมขึ้นใช้ร่วมกับในรูปแบบของประเพณี

3. ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology)

ทฤษฎีสัญวิทยา เป็นการรับรู้ “ความจริง” (Reality) และ “ภาพตัวแทน” (Representation) ของความจริงกำลังเข้าสู่วิกฤตบรรดาสถาบันหลักๆและวาทกรรมใหญ่โตกำลัง เสื่อมความเชื่อลงและได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงในสังคมสมัยใหม่ นักคิดนักวิชาการหลาย คนเริ่มหันมาสนใจประเด็นเรื่องวัฒนธรรม อุดมการณ์ จิตใต้สำนึก การใช้ “สัญญาณ” มากขึ้น โดย เสนอว่าความจริงที่มองเห็นคือภาพลวงตามายาคติ จึงเน้นไปที่การตีความและ เพื่อถอดรหัสและหา ความหมายในสิ่งที่แฝงอยู่ในรูปสัญญาณต่าง ๆ

โรล็องด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) นักคิดคนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดหลังสมัยใหม่ นิยมและช่วยบุกเบิกการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดสัญวิทยาจนกลายเป็นศาสตร์สำคัญต่อจากโซส์ซูร์ (Ferdinand de Saussure) ทั้งนี้แนวคิดหลักที่ผู้ศึกษานำมาใช้คือคือ “มายาคติ” (Mythologies) ซึ่ง

มีความหมายคล้ายกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของคูห์นหรือการนำทางวัฒนธรรม (Hegemony) ของกรั้มซี โดยหมายถึงการให้ความหมายใหม่ซึ่งเป็นความหมายทางวัฒนธรรม (Cultural Meaning) ทับลงไปในความหมายเดิมซึ่งเป็นความหมายตรงของวัตถุ เพื่อลงให้หลงคิดว่าสิ่งนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดา และผู้รับสื่อก็รับมาด้วยความยินยอมโดยปราศจากการวิพากษ์

ดังนั้น รูปของสัญญาณ (Sign) จึงมีความหมายแฝงและความหมายจริงในสองระดับ เช่น อาหารมีไว้กินเพื่อการดำรงชีวิต แต่ความหมายแฝงคือการกินอาหารเพื่อให้ดูดีมีรสนิยมโดยการเลือกซื้ออาหารที่ยี่ห้อ มีการตีตราสินค้า กินเพื่อโชว์ไม่ได้กินเพื่ออยู่ การวิเคราะห์มายาคติเพื่อให้เข้าใจความหมายสัญญาณที่แท้จริง ก็เพื่อไม่ให้หลงอยู่ในภาพมายา สิ่งที่ลวงตา เพื่อลดทอนและรื้อทำลายการสร้างมายาคติลวงลง (Demystifying) เพื่อกลายเป็นผู้บริโภคที่มีวิจารณญาณเพิ่มขึ้น (สุภางค์ จันทวานิชย์. 2551 : 218-231)

นักคิดในแนวสัญญาณอีกคน คือ ฌอง โบดริยาร์ท (Jean Baudrillard) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบาร์ตส์ ในเรื่องมายาคติและสัญญาณและเป็นคนคิดคนสำคัญในกระแสหลังสมัยใหม่ ได้รับการกล่าวขานในฐานะนักคิดที่มีลักษณะรุนแรง และวิพากษ์มากที่สุด ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำเอาแนวคิดเรื่องสัญญาณและการบริโภคสัญญาณของเขามาใช้ในการตีความปรากฏการณ์ที่ศึกษา ซึ่งแนวคิดหลักของโบดริยาร์ทเกี่ยวกับสัญญาณนั้นมองว่า “สัญญาณ” (Sign) มีความแตกต่างจากสัญลักษณ์ (Symbol) เพราะสัญลักษณ์คือรูปตัวแทนหรือเครื่องหมาย ส่วนสัญญาณคือความหมายที่แทนลงไปในตัวสัญลักษณ์ และความหมายนั้นก็มักเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทและประวัติศาสตร์ที่ผู้ใช้กำหนดให้ (สุภางค์ จันทวานิชย์. 2551: 298 - 315)

ดังนั้น ผู้คนจึงไม่จำเป็นต้องบริโภค “สัญญาณ” แบบเดียวกัน แต่สามารถสร้างความหมายให้กับสินค้าด้วยตนเอง เหตุนี้สินค้าตัวหนึ่งๆจึงมีหลายสัญญาณ เช่น การซื้อหนังสือชื่อเรื่องเดียวกัน คนหนึ่งซื้อเพื่ออ่าน คนหนึ่งซื้อเพื่อความโก้หรู อีกคนหนึ่งอาจจะซื้อเพราะชอบนักเขียน ดังนั้น แนวคิดสัญญาณของโบดริยาร์ทจึงมองผู้บริโภคแตกต่างจากนักคิดก่อนหน้านี้ เพราะมองผู้บริโภคในฐานะผู้กระทำ (Active) ไม่ใช่ผู้บริโภคที่เฉื่อยเนือย (Passive) อย่างนักคิดสมัยใหม่เน้นย้ำ เช่น อุดอร์โนนักคิดสำนักทฤษฎีวิพากษ์ (Critical theory) ที่มีอิทธิพลในการศึกษาวัฒนธรรมมวลชน (Popular Culture) ที่มองว่าคนในสังคมสมัยใหม่มักขาดการคิดแบบมีวิจารณญาณ (Negative Thinking) จึงเป็นผู้ถูกระงับจากระบบโครงสร้างและทุนนิยมฝ่ายเดียว อย่างไรก็ตาม แนวคิดของทั้งสองกระแสก็เป็นประโยชน์เอื้อหนุนในการมองกระบวนการสร้างสัญญาณและอุตสาหกรรมวัฒนธรรมอย่างมีพลวัตและมีคุณภาพต่อการวางการวัฒนธรรมศึกษาอย่างยิ่ง

อนึ่ง สัญญาณในวัฒนธรรมที่โบดริยาร์ทใช้มี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกการสร้างสัญญาณ คือ การได้มาซึ่งวัตถุ แต่ยังคงความหมายการใช้งานจริง ขั้นที่สอง สัญญาณเริ่มบิดเบือน คือ ขั้นตอนการเริ่มตกแต่งวัตถุให้มีความหมายมากขึ้นแต่ยังคงรูปการใช้งานเดิมไว้อยู่ ขั้นที่สาม สัญญาณแยกตัวจากความ

จริงกลายเป็นเพียง “ภาพเสมือนจริง” (Simulacra) วัตถุถูกแทนด้วยรหัส และขั้นสุดท้ายการบริโภค โดยไม่สนใจว่าการใช้งานจริงคืออะไร ไม่มีความจริงเหลืออยู่ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2551 : 298-299)

ดังนั้น การบริโภคสัญญาณจึงเป็นการบริโภคสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจโดยการให้ความหมายสินค้าในแบบของตนมากกว่าการใช้สอยประโยชน์จากตัวสินค้าจริง ทั้งนี้ เพื่อเป็นสื่อแสดงสถานภาพของผู้ใช้ ซึ่งคนในสังคมสามารถรับรู้ตำแหน่งและนำเสนอตัวตนของตนเองจากการบริโภคสินค้าที่ใช้อยู่ เหตุนี้การบริโภคสินค้าเชิงสัญญาณจึงกลายเป็นส่วนสำคัญในสังคมบริโภคปัจจุบัน ดังนั้น บุคคลที่บริโภคสินค้าแต่ละครั้งจึงบริโภคสัญญาณไปในตัวด้วย (กาญจนา แก้วเทพ. 2541 : 141-145)

สรุปได้ว่าหากมีการแปรสภาพสินค้าของที่ระลึกเพื่อการบริโภคแบบสัญญาณ จะทำให้ผู้บริโภคไม่รู้จักรูปที่เรียกว่า “การสะสม” ทำให้ผู้บริโภคเกิดจิตสำนึกใหม่ในการบริโภค คือความพึงพอใจในการเสพความสุขจากการได้บริโภค เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา จะทำให้เห็นถึงความต้องการและแนวโน้มของตลาดผู้บริโภคในการผลิตสินค้าของที่ระลึกในอนาคต

4. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism)

แนวคิดนี้ช่วยเสริมการอธิบายเรื่องการขยายตัวของวัฒนธรรมการบริโภค ซึ่งได้แพร่กระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการแพร่กระจายจากสังคมตะวันตกสู่สังคมไทย และสังคมเมืองสู่สังคมชนบท แนวคิดหลักของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีดังนี้

1. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้นในสังคมใหม่ ภูมิศาสตร์อาจเป็นปัจจัยรองเนื่องจากมีสื่อกลางต่าง ๆ ช่วยแพร่กระจาย โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เกิดจากการติดต่อค้าขาย ทำให้ผู้ที่มีวัฒนธรรมติดตัวไปสามารถแลกเปลี่ยนและหยิบยืมวัฒนธรรมไปใช้ นำไปสู่การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
3. ปัจจัยทางสังคม การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม การอพยพย้ายถิ่นฐาน การเกิดสงคราม
4. ปัจจัยทางด้านคมนาคม อันเกิดจากคนจากสังคมหนึ่งเดินทางไปสู่สังคมหนึ่งโดยนำเอาแนวคิดแพร่กระจายสำนักอเมริกัน ทั้งได้รับความนิยมมากกว่าและมีจุดอ่อนน้อยกว่าสำนักเยอรมันและอังกฤษ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นไปในรูปแบบวงกลม สำนักนี้มีแนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดกำเนิด ไปตามพื้นที่เท่าที่มันจะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยใกล้เคียงกัน ดังนั้นรูปแบบการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจึงไปได้ทุกที่ที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึง ไม่จำเป็นต้องแพร่กระจายในรูปแบบวงกลม ทั้งนี้ สำนักอเมริกันเชื่อว่า “คนสร้าง

วัฒนธรรมได้ทุกที่เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตน ต่อมาวัฒนธรรมได้แพร่กระจายไปทุกพื้นที่ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น และไม่จำเป็นต้องแพร่กระจายในรูปแบบวงกลม”

ในส่วนของวิธีการศึกษาการแพร่กระจายของสำนักอเมริกันนั้นได้เน้นการใช้หลักทางภูมิศาสตร์ การใช้หลักทางประวัติศาสตร์ การขุดค้นทางโบราณคดีและศึกษาจากวิวัฒนาการของวัฒนธรรม ทั้งนี้ผู้ศึกษายังเห็นว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในปัจจุบันภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้อาศัยปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารเป็นเงื่อนไขที่ช่วยสนับสนุนการแพร่กระจายได้มากขึ้น เรียกได้ว่าเป็นพื้นที่การสื่อสารไร้พรมแดน ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าของดาวเทียม อินเทอร์เน็ต สื่อทางโทรทัศน์ วิทยุ โดยเฉพาะการเข้ามาของอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Culture Industry) ผ่านทางสื่อภาพยนตร์ต่างประเทศ ซึ่งเหล่านี้เปรียบเสมือนทูตทางวัฒนธรรม (Cultural Agent) ทำให้เกิดการสัมผัสวัฒนธรรมต่างชาติได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการแพร่กระจายตัวอย่างง่ายดายและสะดวกขึ้น

ในขณะที่แนวคิดของสำนักเยอรมันได้ใช้แนวคิดแบบวงแหวนวัฒนธรรม (Culture-Circle) ซึ่งมีหลักการในการอธิบายดังนี้

1. การแพร่กระจายจากจุดกำเนิดหลายศูนย์กลาง เพราะแต่ละศูนย์กลางมีองค์ประกอบวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม เรียกว่ากลุ่มวงแหวนหนึ่ง แต่ละวงแหวนจะมีเอกลักษณ์แตกต่างกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีการผสมผสาน เปลี่ยนแปลง ปรับตัวทางวัฒนธรรม แม้ว่าในแต่ละวงแหวนบางองค์ประกอบจะหายไป แต่ก็ยังรักษาสมดุลงานแห่งภาพอารยธรรมที่ได้จากศูนย์กลาง และแพร่กระจายไปส่วนต่าง ๆ ของโลก

2. ในแต่ละภูมิภาคมนุษย์ได้สร้างวงแหวนวัฒนธรรมขึ้น และได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมไปยังชุมชนอื่น ๆ ดังนั้นวัฒนธรรมหนึ่งจึงประกอบไปด้วยหลายจุดศูนย์กลาง

ดังนั้นการศึกษาองค์ประกอบทางวัฒนธรรมคือ ศึกษาอายุจุดกำเนิดวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ เป็นการศึกษาวงแหวนวัฒนธรรม ระดับชั้นวัฒนธรรม วัฒนธรรมชั้นสูง หรือวัฒนธรรมปัจจุบัน อาจศึกษาจากหลักฐานโบราณคดีต่าง ๆ สามารถจัดลำดับวงแหวนวัฒนธรรม ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวงแหวนวัฒนธรรมที่กระจายออกไป

ทฤษฎีหรือวิธีการทางการแพร่กระจายนี้ในสมัยต่อๆ มาไม่มีใครได้รับความนิยมนัก เพราะมีจุดอ่อนหลายประการ คือไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปยังอีกสังคมหนึ่งได้อย่างไร แหล่งใหม่ยอมรับ ปฏิเสธ และผสมผสานวัฒนธรรมที่แพร่กระจายเข้ามาใหม่กับวัฒนธรรมเก่าได้อย่างไร เป็นการไม่ถูกต้องเสมอไปว่า สังคมหนึ่งจะหยิบบัณฑิตวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านเสมอ ตัวอย่างเช่น ไทยไม่ได้รับวัฒนธรรมจากเวียดนามแต่กลับไม่มีรูปแบบวัฒนธรรมคล้ายของอินเดีย ทั้ง ๆ ที่ ประเทศไทยอยู่ติดกับประเทศเวียดนาม ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าวัฒนธรรมใดแพร่กระจายไปสู่วัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมต้นกำเนิดซึ่งจากการศึกษาของสำนักอเมริกัน ทำให้สามารถแบ่งเขตวัฒนธรรมออกเป็นกลุ่มๆ ตามยุคสมัยได้ 3 กลุ่ม คือ

วัฒนธรรมดั้งเดิม (Primitive Culture) วัฒนธรรมนี้เป็นวัฒนธรรมพื้นฐาน มีเห็นได้ใน 3 พื้นที่ คือ (1) วัฒนธรรม Pymies ในอาฟริกา และเอเชีย (พวก Semang และ Sakai) (2) วัฒนธรรมอาร์ตติก (Arctic Primitives) ได้แก่พวกเอสกีโม และแลปส์ (3) วัฒนธรรมของเผ่าออสเตรเลียบอริจินีส กับชนเผ่าอื่น ๆ ที่คล้ายๆ กัน วัฒนธรรมระดับนี้เป็นวัฒนธรรมในยุคต้นสุดของวิวัฒนาการของวัฒนธรรมของ Morgan และ Tylor

วัฒนธรรมปฐมภูมิ (Primitive Culture) คือวัฒนธรรมขั้นต้นได้แก่ (1) กลุ่มเก็บผักหักฝืนที่ค่อนข้างเจริญ มีกรรมวิธีที่ดีขึ้น ระดับ Horticulture หรือเพาะปลูกขั้นต้น ซึ่งมนุษย์รู้จักใช้เครื่องมือแล้ว (2) ชนเผ่าเร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ (Nomads) (3) กลุ่มชาวสวนสืบสกุลทางแม่ขั้นต้น (Matrilinal Descent) ได้แก่ การรู้ว่ามีญาติแต่เพียงแม่คนเดียว ยังไม่รู้จักรามีเครือญาติอื่น

วัฒนธรรมทุติยภูมิ (Secondary Culture) ได้แก่ วัฒนธรรมขั้นเจริญขึ้นแล้ว ซึ่งเป็นระดับที่กำลังจะก้าวมาสู่ยุคศิวิไลซ์ แบ่งเป็น (1) กลุ่มที่เพาะปลูกขั้นสูง (2) เผ่าที่สืบสกุลทางแม่ขั้นสูงขึ้นหรือเจริญแล้ว มีระบบระเบียบดีขึ้นกว่าเดิม (3) ชนเผ่าที่สืบสกุลทางพ่อ (Patrilimeal Descent)

นักแพร่กระจายชาวอเมริกันไม่ไปไกลมากเหมือนนักแพร่กระจายชาวยุโรป โดยที่ชาวอเมริกันจะค้นหาแหล่งกำเนิด และการแพร่กระจายของส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่เฉพาะคือในหมู่ชาวอินเดียนแดงของทวีปอเมริกาเหนือ นักทฤษฎีประวัติศาสตร์อเมริกัน เช่น โลวี วิสเลอร์ โครเบอร์ และโบแอส ต่างเชื่อว่าค้นหาทฤษฎีเกณฑ์ของกระบวนการทางวัฒนธรรมได้ดีที่สุด โดยการสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่เฉพาะขึ้นมา ความพยายามของนักทฤษฎีดังกล่าวนำไปสู่การกำหนด "เขตวัฒนธรรม" สำหรับทวีปอเมริกาเหนือ และการศึกษาที่เด่น ๆ เกี่ยวกับพวกชนดั้งเดิมในทวีปอเมริกาเหนือ หรือพวกอินเดียนแดง

ฟรานซ์ โบแอส ย้ำเน้นให้มองวัฒนธรรมโดยค้นหาความหมายที่มีอยู่ในวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้ทำให้เกิดผลงานใหม่ๆ ทางภาษาศาสตร์ขึ้น รวมทั้งการที่โบแอสเน้นความสำคัญของมโนภาพ "วัฒนธรรมสัมพัทธ์" (Cultural Relativism) คือการไม่นำวัฒนธรรมของตนไปเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ต้องยอมรับวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมภายใต้บริบทของสังคมนั้น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นในงานวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาด้วย (สุพัตรา สุภาพ. 2540 : 221-228)

สรุปได้ว่าทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจะช่วยอธิบายความในด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมทั้งแบบท้องถิ่น และวัฒนธรรมการบริโภคของมนุษย์ได้ว่า มีความเป็นมาอย่างไร และเน้นย้ำว่าความจริงแล้ววัฒนธรรม ประเพณีบุญผะเหวดนั้นถูกเผยแพร่ออกไปสู่สังคมอื่น ๆ ได้อย่างไร และตลาดของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจะกลายเป็นที่รู้จักของผู้คนต่างสังคมในทางใดบ้าง ทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจะเป็นตัวสร้างความกระจ่างในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทางสังคมนี้

บริบทพื้นที่วิจัย

วัดยางทองวราราม

วัดยางทองวราราม ตั้งอยู่ที่บ้านยาง หมู่ที่ 5 ตำบลยาง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม วัดบ้านยางเป็นวัดเก่าแก่ ตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2339 (รัชกาลที่ 1) ผู้นำในการก่อสร้างได้แก่พระทอง ธรรมปชโชโต และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2368 ต่อมา ได้รับการบูรณะ ครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ. 2464 (รัชกาลที่ 6) ซึ่งในการบูรณะครั้งนั้น ได้มีการวาดธูปแต้มขึ้นใหม่โดยมีช่าง หน่วยเป็นผู้ร่างภาพและมีช่างแต้มเป็นลูกมือ 4 คนคือหลวงพ่อดูย ครูก่อ อาจารย์หลงและอาจารย์ ฟั้น วัดบ้านยางได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2525 ภาพจิตรกรรม ด้านนอก เขียนเต็มผนังทั้งหมด มีทั้งเรื่องเวสสันดรชาดก พระมาลัยและพุทธประวัติ ด้านล่างสุดได้ ขอบหน้าต่างเป็นเรื่องท้าวปาจิตต์-นางอรพิมพ์ ธูปแต้มที่นี่มีประเพณีและวิถีชีวิตอีสานแทรกอยู่ มากมาย ด้านใน เขียนภาพอดีตพุทธไว้ 3 ด้าน ผนังด้านทางเข้าเขียนภาพทหารและครุฑ

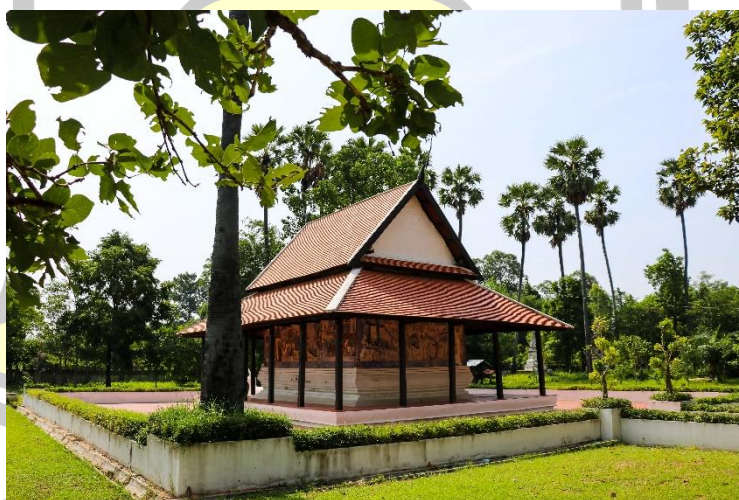

ภาพประกอบ 2 สิมวัดยางทองวราราม

วัดป่าเลไลย์

วัดป่าเลไลย์ ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคามนี้เดิมเป็นสำนักสงฆ์ ต่อมา ราษฎรได้ช่วยกันสร้างเป็นวัดขึ้นเรียกว่า วัดบ้านหนองพอก สิมหลังนี้สร้างขึ้นเมื่อครั้งพระอธิการเทว เป็นเจ้าอาวาส ผู้ดำริให้สร้างคือ พระครูจันทรศรีรัตนคุณ เจ้าคณะอำเภอนาดูนในขณะนั้น สนวนธูป แต้มผนังนั้นเขียนโดย นายสิงห์ ชาวบ้านคลองจอก เป็นช่างคนเดียวคนที่เขียนไว้ ณ วัดโพธาราม บ้านดงบัง วัดนี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2460 ต่อมาพระครูพิสัยนวก การ เจ้าคณะอำเภอนาดูน ได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “วัดป่าเลไลย์” รูปแบบสิม วัสดุและโครงสร้างเป็น

ตัวอย่างของสิมที่พื้นบ้านบริสุทธ์ (ข. 1.2) แบบมีเสารับปีกนก(ข. 1.2.2) ขนาด 3 ช่วงเสา กว้าง 3.85 เมตร ยาว 6 เมตร หลังคาทรงจั่วชั้นเดียวมีปีกนกคลุมโดยรอบ สวนหน้าบ้านทำเรียบมีชานจั่ว, โหง่และทางหงส์ไม้ ตัวสิมตั้งอยู่บนฐานปัทม์ยกสูง 80 ซม. จากพื้นดินฐานแอมชัน สูง 1 เมตรเศษ มีเสาไม้ 4 เหลี่ยมนางเรียงรับหลังคาปีกนกตลอดทั้ง 4 ด้าน รวม 20 ต้น มีประตู 1 บาน มีช่องหน้าต่าง (ป่องเอี่ยม) ด้านข้างด้านละ 2 บาน เป็นช่องแคบไม่มีบานหน้าต่าง บันไดบันปุนพญานาคแบบศิลปะพื้นบ้านอีสานได้รับการบูรณะเปลี่ยนเครื่องมุงเป็นสังกะสีทั้งหลัง จุดเด่นของสิมหลังนี้อยู่ที่ชูปแต้ม ซึ่งมีทั้งด้านนอกและด้านใน นับเป็นศิลปกรรมพื้นบ้านที่สวยงามมากทั้งทางองค์ประกอบและรายละเอียดเขียนด้วยสีฝุ่นมีวรรณเขียน สีสวนใหญ่ใช้สีคราม ชูปแต้มผนังด้านในเป็นเรื่องพุทธประวัติ พระมาลัยและพระอดีตพุทธะ ด้านนอกเป็นเรื่องรามเกียรติ์และเวสสันดรชาดก ลักษณะพิเศษของชูปแต้ม ในสิมหลังนี้จะไม่เหมือนกับผู้อื่นเพราะยังเขียนไม่เสร็จ ช่างแต้มได้ย้ายบ้านไปอยู่แห่งอื่น ทำให้เห็นวิธีการเขียนแต่ละชั้นตอนได้ชัดเจน กล่าวคือ ส่วนใหญ่จะลงพื้นด้วยสีน้ำตาลอ่อนแล้ววางภาพเขียนสีภาพอาคาร ต้นไม้ ลำน้ำ ภาพสัตว์ และภาคบุคคล เป็นขั้นสุดท้าย แล้วตัดเส้นกับรายละเอียดอย่างประณีต คุณค่าทางวัฒนธรรมพื้นบ้านของศิลปกรรมชิ้นนี้ที่สำคัญยิ่ง คือ ช่างแต้มได้เขียนสอดแทรกภาพการทอผ้า การสร่งน้ำพระ (ฮตสง) การทำบุญตักบาตรและการละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพประกอบ 3 สิมวัดป่าเลไลย์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

อมร พิณพิมาย (2545 : 85) ศึกษาจินตนาการจากความเชื่อศรัทธาพิธีกรรมต่าง ๆ ของไทย พบว่า ความรู้ความเข้าใจในการดำรงชีวิตของคนไทยผูกพันกับความเชื่อและความศรัทธา สังเกตได้จากการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีมากมายในชีวิตประจำวัน ทั้งการเชื่อถือบาป บุญ การเชื่อถือโชคกลางสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้คือความเชื่อที่ปรากฏอยู่ควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตของคนไทยในสังคมเมืองหรือชนบทตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ไกรสร ดีชะมาตย์ (2549 : 267) ทำการศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานจากเรื่อง ลำพูนเสนา พบว่า วรรณกรรมสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ของสังคมอีสานในขณะนั้น ตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ซึ่งเป็นมรดกสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงค่านิยม ความเชื่อของคนอีสาน ซึ่งผสมผสานเข้ากับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เวทมนต์ ความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ

จิโรจน์ ตั้งสกุล (2547 : 99-100) กล่าวว่า จากการศึกษาเกี่ยวกับการวิจัย ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน พบว่า การพัฒนาการสืบทอดและกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทำเครื่องทองลงหิน เป็นอาชีพหลักของชุมชนเดิมมีอาชีพเกษตรกรรมหลังจากย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัดเข้ามาเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ได้เรียนรู้มีประสบการณ์ในระดับหนึ่งก็แยกออกมาดำเนินการด้วยตนเอง มีการถ่ายทอดให้สมาชิกในครอบครัว โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นการเรียนรู้ ขั้นปฏิบัติ และขั้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ ทักษะและ ความร่วมมือกันเป็นเครือข่ายเพื่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สร้งสี แก้วพิจิตร (2551 : 67) ได้วิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านในการผลิตผ้าไหมปักธงชัย สรุปว่า การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการผลิตผ้าไหม ซึ่งเดิมเป็นเพียงหัตถกรรมในครัวเรือน กลายเป็นผลิตเพื่อจำหน่าย โดยมีองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยลงทุนจัดหาอุปกรณ์ วัสดุ วัตถุดิบ การพัฒนาสีสันทดลวดลาย รวมไปถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองผู้บริโภค ตามบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องรูปแบบการพัฒนาต้องได้รับการพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น มีการวางแผนเพื่อพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ใหม่ พัฒนาเกี่ยวกับเนื้อผ้า ลวดลาย สีสันท คุณภาพเส้นไหม และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคาสินค้า การรับประกันคุณภาพผ้าไหม ความประณีตในการทอผ้า ภาวะการค้าของตลาด กลุ่มเป้าหมายคือลูกค้าจากต่างประเทศ และตลาดกรุงเทพมหานคร ปัจจัยในการพัฒนาธุรกิจผ้าไหม คือ ประสิทธิภาพ

ของผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย รูปแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาตลาด สีสที่ช้อยต้องเป็นสี
ที่มาจากวัสดุธรรมชาติ และเส้นไหมที่ได้จากภูมิปัญญาพื้นบ้าน

นิยม วงศ์พงษ์คำ (2551 : 272 - 275) จากการศึกษาวิจัยเรื่องภูมิปัญญาอีสานด้าน
การผลิต เพื่อพัฒนามูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์ พบว่าภูมิปัญญาในการเลือกวัสดุตามธรรมชาติในท้องถิ่น
มากระทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ว่าเป็นการพึ่งพากันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เป็นการนำเอาวัสดุใน
ท้องถิ่นมาดัดแปลงเพื่อให้เกิดประโยชน์ เป็นการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับธรรมชาติ ภูมิปัญญาที่
ปรากฏในตัวผลิตภัณฑ์จะบ่งบอกถึงวิถีคิด ความเป็นอยู่ การคิดสรรและปรับเปลี่ยนคุณสมบัติของวัสดุ
ให้เข้ากับเทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์จะเป็นตัวนำเสนอความงามในเชิงอุดมคติเน้นประโยชน์ใช้สอย และ
แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องตอบสนองความต้องการของตลาด ผู้บริโภค วิถีชีวิต ความงาม
ทางจิตใจ แต่ยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น

พระมหาวีฑูรย์ เป็นกระโทก (2551 : 168 - 170) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ การ
ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทำการสรุปเรื่องการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ว่า สามารถนำ
เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาพื้นบ้านได้ การใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มี
อยู่จะช่วยลดต้นทุนการผลิต และเมื่อนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้จะช่วยให้อุปกรณ์ของสินค้ามีราคา
ขึ้น การนำความรู้เดิมมาผสมผสานความเป็นสมัยใหม่ จะช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายมากขึ้น
ทั้งยังช่วยประหยัดเวลา และผลิตสินค้าได้จำนวนมาก ประการสำคัญคือการสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน
ให้คงอยู่ไม่สูญหายไปจากท้องถิ่น เพิ่มรายได้จากการผลิตยังชีพเข้าสู่ระบบการตลาด

สุภาพร ชาววัง (2552 : 256 - 266) ได้ศึกษาการประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน พบว่า
กระบวนการผลิตเครื่องจักสานสามารถพัฒนาให้เพิ่มคุณค่าเชิงพาณิชย์ ประกอบด้วยปัจจัยดังนี้ การ
พัฒนาด้านบุคคล เครื่องมือ อุปกรณ์ ผลิตภัณฑ์ มาตรฐานผลิตภัณฑ์และการตลาด ซึ่งในส่วนของ
การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อพัฒนาและเพิ่มมูลค่านั้น ต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น รูปทรง
ลวดลาย สี สัน คุณภาพและวัตถุดิบที่ใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการที่แปรเปลี่ยนไปของตลาด
ตลอดทั้งส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น การขาดแคลนวัตถุดิบ ร่วมแบ่งปันและ
แลกเปลี่ยนความรู้ แรงงาน เครื่องมือและช่องทางการจำหน่ายและการบริหารจัดการด้านการตลาด

จริยา ชูรอด (2552 : 130) ผลการวิจัยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้าน
การตลาดสรุปได้ว่า ผู้จำหน่ายต้องศึกษาถึงความต้องการของผู้บริโภค กำหนดคุณค่าและประโยชน์
ของผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย มีคุณภาพได้มาตรฐาน ราคาเป็นกลาง รูปแบบผลิตภัณฑ์ต้องมี
เอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น มีกำลังการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของตลาด ภาครัฐและเอกชน
ควรมีส่วนในการสนับสนุนชุมชน

เริงฤทธิ วัฒนศึกษา (2553 : 210 - 245) ทำการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการผลิต
ผ้าไหม : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตสุขาภิบาลชนบท อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสรุปเรื่องการศึกษา

ตลาดที่พัฒนาทรัพยากรสู่ธุรกิจการค้าเป็นประเด็นไว้ดังนี้ 1. การค้าต้องสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ 2. พัฒนาการของการตลาดต้องมีผู้นิยมมากขึ้น ตลาดต้องขยายตัวทั้งในและต่างประเทศ 3. สภาพการดำรงชีพในปัจจุบันผลักดันให้ประกอบอาชีพเสริม 4. พัฒนาการด้านเทคโนโลยีทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ และผลิตซ้ำได้ 5. มีการสนับสนุนจากภาครัฐบาล 6. การขยายตัวของเมือง และคนท้องถิ่นพยายามเลียนแบบคนเมือง

ปานฉิษฐ์ อินทร์คง (2557) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่าภาคเหนือ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ : กรณีศึกษาชนเผ่าเย้า มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาการแต่งกายชนเผ่าเย้าในภาคเหนือ นำมาใช้ร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่าประเภทเสื้อยืดและกระเป๋าสะพาย 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่าเย้า ประเภทเสื้อยืดและกระเป๋าสะพายให้มีรูปแบบร่วมสมัย 3) เพื่อสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่าเย้า ประเภทเสื้อยืดและกระเป๋าสะพายจากอัตลักษณ์การแต่งกายชนเผ่า กลุ่มประชากร คือ ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน นักออกแบบ จำนวน 2 คน ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่า จำนวน 6 ร้าน นักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน ชาวเขาเผ่าเย้า จำนวน 6 คน และผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่าเย้าประเภทเสื้อยืดและกระเป๋าสะพาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า การแต่งกายของชนเผ่าเย้าสามารถใช้เป็นแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึกเอกลักษณ์ชนเผ่าที่มีความร่วมสมัย โดยการผสมผสานทั้งแบบปะติดลายผ้า แบบพิมพ์ลาย และรูปวาดชนเผ่าร่วมกับการปักผ้า เพื่อให้เกิดความงามและประโยชน์ใช้สอย

บุญเกียรติ ไทรชมภู (2557) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่คังบางกะเจ้า (กระเพาะหมู) 6 ตำบลเพื่อการท่องเที่ยว และรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การวิจัยครั้งนี้ได้สำรวจสภาพพื้นที่และชนิด ของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาที่ผลิตที่บริเวณคังบางกะเจ้า และพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีคุณค่าเพิ่มมากขึ้น จากเดิมสามารถรองรับการให้บริการกับชุมชนของ อาเซียน วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การ สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มถูกนำไปใช้ 36 ผู้แทน ของผู้นำชุมชนและผู้ผลิต แบ่งการอภิปรายกลุ่มออกเป็น 6 กลุ่มผลิตภัณฑ์ในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง เกี่ยวกับการผลิตและตลาดของผลิตภัณฑ์จากชุมชน รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับ ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากนักท่องเที่ยวแบบสอบถามด้วย ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพพื้นที่และชนิดของ ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา ในพื้นที่สี่เหลี่ยมคังบางกะเจ้า ชุมชน ประกอบอาชีพการทำสวนผลไม้สืบทอดภูมิปัญญามาแต่ โบราณ สภาพพื้นที่สี่เหลี่ยมมีพืชพรรณธัญญาหารอุดม สมบูรณ์ มีผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญา จำนวนรวมทั้งสิ้น 83 ราย จำแนกเป็น 6 กลุ่มคือ ขนมหวาน อาหารคาว ผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ ผลไม้ งานประดิษฐ์ และการเลี้ยงขยายพันธุ์ปลากัด 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าเพิ่มมากขึ้นจากเดิมสามารถรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน คือ (1) กำหนดเกณฑ์ การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่เป็นตัวแทนความเป็นพื้นที่ สี่เหลี่ยม มีกระบวนการผลิตหรือ

พัฒนาต่อยอดโดย ออกแบบบรรจุภัณฑ์ สื่อสารความเป็นอัตลักษณ์วิถี วัฒนธรรมที่ได้รับการคัดเลือก เป็นของฝากจากคຸ້ງ บางกะเจ้าสู่ประชาคมอาเซียน (2) ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับ การคัดเลือก ตามเกณฑ์ จำนวน 6 ผลิตภัณฑ์ คือ เสื้อ พิมพ์ภาพวัฒนธรรมไทย มอญ น้ำตาลมะพร้าว ม้าโยก ไม้ สบู่สมุนไพร พักข้าว เครื่องประดับจากวัสดุธรรมชาติ และเรือสำปั้นจำลอง (3) ความเป็นอัตลักษณ์ นำลักษณะ ความเป็นพื้นที่สีเขียว วัด ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม วิถี ชีวิตริมน้ำ และ สะพานภูมิพล 1 และ 2 นำมาจัดทำเป็นตราสัญลักษณ์ เพื่อการแสดงความเป็นตัวตนของชุมชน (4) พัฒนาผลิตภัณฑ์ ปรับปรุง กระบวนการบริหาร จัดการ พัฒนาแบบรูปสลากสินค้า บรรจุภัณฑ์ให้สะดวก มีประโยชน์ และสวยงาม (5) ความเห็นของนักท่องเที่ยว ต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า กลุ่ม ประชากรให้ความเห็นด้วยในระดับมาก ในทุกประเด็น ข้อเสนอแนะจากการวิจัยควรรวมกลุ่มกันเพิ่ม มาก ขึ้น แล้วจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการการผลิตภัณฑ์ และทรัพยากรร่วมกันที่มีรูปแบบการ จัดการผลิตและ การตลาดให้ได้เหมาะสมสนองความต้องการ เพิ่มช่อง ทางการจำหน่ายให้สามารถ จำหน่ายได้ทุกวัน มีคณะ กรรมการตรวจสอบ ประเมินผล ปรับปรุง พัฒนา ผลผลิตทางการท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็น ระยะเวลา เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับมาก ขึ้นต่อไป

ฐิติพันธ์ จันท์หอม (2559) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรง ดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย การวิจัยมีจุดประสงค์คือ 1) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิด จากการต่อยอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย 2) เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย 3) เพื่อจัดทำ ชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก ของประเทศไทย เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นหลักเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการนำหลักของศิลปะการ ออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องมือในการพัฒนา และประสานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสังคม ภายนอก ผู้วิจัยดำเนินการในช่วงปี 2557 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจงชุมชนที่มีความเข้มแข็งใน การผลิตผ้าทอเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นตัวแทนของชาวไทยทรงดำ จากจังหวัด นครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวไทยทรง ดำทั้ง 4 ชุมชนในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น ตามกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง เครื่องช่วยจากสังคมภายนอกด้วยการนำองค์ความรู้และประสบการณ์ของกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอและผู้วิจัย มาร่วมกัน สร้างผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ด้วยหลักของศิลปะการออกแบบได้ จำนวน 40 รูปแบบ ผ่าน การประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบ ผู้ประกอบการและปราชญ์ชุมชนชาวไทยทรง ดำ ให้เหลือจำนวน 20 รูปแบบ แล้วทำการทดลองตลาดเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยที่ตอบสนอง ความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรม

ท้องถิ่นประเภทผ้าทอ ตลอดจนมีข้อมูลในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ในภาพรวมการวิจัยนี้ได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ โดยใช้การถ่ายทอดแบบชุมชนมีส่วนร่วม

ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา (2559) ศึกษาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยให้ความเห็นว่าการหัตถกรรมเป็นผลงานสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณค่า ทำจากวัสดุธรรมชาติและใช้เครื่องมือพื้นบ้านในการผลิตด้วยทักษะฝีมือและความชำนาญที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดเป็นผลงานหัตถกรรมที่มีคุณค่า เพื่อนำมาใช้งานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้น และนำมาซึ่งการพัฒนาสู่การเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนแนวทางการพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้เกิดความยั่งยืน คือ การสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมให้เกิดคุณค่า 4 ประการ ได้แก่ คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น (identity values) คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต (material and process values) คุณค่าทางความงาม (aesthetic values) และคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย (functional values) ซึ่งองค์ประกอบพื้นฐานดังกล่าวจะเป็นกรอบในการสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมในแต่ละชุมชน ซึ่งจะแฝงไว้ด้วยความเป็นอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ฉัตรลดา แก้วมงคลและรุ่งนภา กิตติลาภ (2559) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มผู้ทอผ้าไหมในจังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการทอผ้าไหม 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการทอผ้าไหม 3) เพื่อเปรียบเทียบสภาพทั่วไปในการทอผ้าไหมที่ส่งผลต่อระดับปัญหาในการทอผ้าไหม และ 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการทอผ้าไหมในจังหวัดขอนแก่น เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 331 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของกลุ่มผู้ทอผ้าไหม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงประกอบอาชีพทอผ้าไหม มีประสบการณ์ในการทอผ้าไหม ลักษณะผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่ทอเป็นผ้าไหมมัดหมี่ผ้าไหมไหมแพรวา ผ้าไหมพิมพ์ลาย ผ้าฝ้าย ผ้าโสร่ง และผ้าไหมยกดอกตามลำดับปัญหาในการทอผ้าไหม ส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางด้านวัตถุดิบ ด้านการลงทุน ด้านการจ้างแรงงาน และด้านกลุ่มผู้ทอผ้าไหม ผลการเปรียบเทียบสภาพทั่วไปในการทอผ้าไหมที่มีต่อระดับปัญหาการทอผ้าไหม เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกันในกลุ่มอายุ ด้านวัตถุดิบ สรุปได้ว่าอายุต่ำกว่า 20 ปี มีปัญหาการทอผ้าไหม แตกต่างกับอายุ 41-50 ปี ด้านการลงทุน แตกต่างกันในกลุ่มอายุ โดยอายุต่ำกว่า 20 ปี มีสภาพปัญหาในการทอแตกต่างกับอายุมากกว่า 50 ปี กลุ่มสถานภาพ ด้านการลงทุน พบว่าสถานภาพโสดมีปัญหาในการทอผ้าไหมแตกต่างกับสถานภาพสมรส สถานภาพหม้าย สถานภาพหย่า และสถานภาพแยกกันอยู่ กลุ่มประสบการณ์ในการทอผ้าไหม มีปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ด้านวัตถุดิบ พบว่าประสบการณ์ในการทอผ้าไหม ต่ำกว่า 20 ปีมีปัญหาในการทอผ้าไหมแตกต่างกับประสบการณ์

41-50 ปี ด้านการลงทุน ประสบการณ์ในการทอผ้าไหม ต่ำกว่า 20 ปี มีปัญหาในการทอผ้าไหม แตกต่างกับประสบการณ์ในการทอผ้าไหมมากกว่า 50 ปีที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ข้อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขสภาพปัญหาทางการทอผ้าไหม สภาพปัญหาด้านวัตถุดิบ ต้องเป็นวัตถุดิบที่มีคุณภาพก่อนนำมาทอผ้าไหม ด้านการลงทุนต้องมีหน่วยงานของรัฐบาลช่วยเหลือด้านเรื่องเงินทุนงบประมาณที่เข้ามาช่วยเหลือในการจัดการกลุ่มผู้ทอ ด้านการจ้างแรงงานควรมีฝึกอบรมให้ความรู้ให้ทั่วถึงไม่ว่าจะเป็นกลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน ด้านกลุ่มผู้ทอผ้าไหม ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทอผ้าไหมที่มีลวดลายแบบต่าง ๆ ในกลุ่มผู้ทอผ้าไหม เพื่อสืบสานภูมิปัญญาไทยให้คงอยู่กับคนไทยตลอดไป

ใจภักดี บุรพเจตนา (2559) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของที่ระลึก ของชุมชนบ้านหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนางานผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของที่ระลึกของบ้านหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย ให้มีรูปแบบที่ทันสมัย โดยนำลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอตีนจกบ้านหาดเสี้ยว ที่เป็นผลจากการวิจัยที่ได้ทำแล้ว มาต่อยอดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ และนำผลการพัฒนามาถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สนใจ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมสินค้าเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป การวิจัยใช้เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งทอ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้บริโภคที่สนใจผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ผู้เข้าอบรมการถ่ายทอดความรู้ และผู้ชมการเผยแพร่งานวิจัยรวม 226 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ในส่วนขั้นตอนการออกแบบประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสิ่งทอ สรุปผลการวิจัยที่ใช้ในพัฒนาผลิตภัณฑ์คือ (1) การออกแบบลายประยุกต์จากโครงสร้างลายแบบดั้งเดิม โดยลดรายละเอียดของลายและใช้กลุ่มสีใหม่ ให้มีความกลมกลืน (2)วัสดุคือกลุ่มผ้าฝ้ายผิวสัมผัสเป็นธรรมชาติ และกลุ่มผ้าไหมซาตินสังเคราะห์ที่สะดวกในการใช้งาน (3) กรรมวิธีการผลิตลวดลาย ใช้การพิมพ์ลายร่วมกับการปักตกแต่ง ผลงานต้นแบบประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกประเภทเครื่องใช้ และเครื่องประดับ ตกแต่งรวม 5 รูปแบบ ได้แก่ หมอนอิงรูปทรงสามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยม กระเป๋ารูปทรงสามเหลี่ยมและห้าเหลี่ยม และกล่องผ้าเอนกประสงค์ ผลการเผยแพร่การวิจัย ด้านความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับค่าเฉลี่ย 4.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48

กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค (2559) ศึกษาและพัฒนาการนำผ้าฝ้ายทอมือ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรคเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษา : กลุ่มหมู่บ้านผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาการนำผ้าฝ้ายทอมือมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรคเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์รวมถึงส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่นให้มีสินค้ามากขึ้น รายได้เพิ่มขึ้นและได้รูปแบบที่สามารถนำไปพัฒนาและต่อยอดทางความคิด รวมถึงความร่วมมือกันระหว่างชุมชนในการผลิตชิ้นงานกรณีศึกษาหมู่บ้านผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยทำการศึกษาและลงพื้นที่สำรวจรูปแบบ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จาก

ผ้าฝ้ายทอมือที่ชุมชนผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวงและละแวกใกล้เคียง (จังหวัดลำพูนและจังหวัด เชียงใหม่) รวมถึงการสัมภาษณ์ความต้องการและลักษณะการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์จากกลุ่มร้านค้า ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าจากผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง เพื่อให้ข้อมูลและผลลัพธ์ที่ได้กลับไปต่อยอด พัฒนาให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน โดยใช้ทฤษฎีการสร้าง ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ (ImagePlanning) และแนวโน้มในการออกแบบเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์และ พัฒนาผลิตภัณฑ์ซึ่งผลงานจากการศึกษาที่ได้ทำการออกแบบและพัฒนาจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มได้แก่ การออกแบบและพัฒนาเครื่องนุ่งห่ม (เสื้อผ้าสำหรับเด็ก) จำนวน 25 รูปแบบ และการออกแบบ กระเป๋าสตรีจำนวน 25รูปแบบ ซึ่งผลงานที่ได้รับการออกแบบ ใช้ขอบเขตการออกแบบคือต้องมี คุณค่าของธรรมชาติหรืองานหัตถกรรม, มีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น, วัสดุและ กรรมวิธีการผลิตของท้องถิ่น, ผลิตได้จริง ใช้สอยดีเหมาะสมกับวัสดุท้องถิ่น, ความสวยงามและความ น่าสนใจและรูปแบบแปลกใหม่สะดุดตา ซึ่งผลจากการแจกแบบสอบถามกลุ่มประชากร เพื่อ ทำการศึกษาความคิดเห็นและความพึงพอใจ(4P) ที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปผ้าฝ้ายทอมือ ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาแล้วจำนวน 350 คน พบว่า ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเชิงบวกใน ระดับมากที่สุดต่อผลิตภัณฑ์ (= 4.27) โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยสูงที่สุดได้แก่ ผลิตภัณฑ์ จากผ้าฝ้ายทอมือสามารถต่อยอดพัฒนารูปแบบและลวดลายในอนาคตได้(= 4.41) รองลงมาอีก 4 อันดับได้แก่ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือสะท้อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น (= 4.37), ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือมีรูปแบบและการประยุกต์ที่สวยงามและเป็นที่ยึดติดใจ / ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือเป็นการใช้เทคนิคภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบเดิมมาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ ใหม่ (= 4.35), ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือสามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับ ชุมชนได้(= 4.34), ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะของ ความเป็นท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน (= 4.33)และภาพรวมความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือที่ ได้รับการออกแบบสร้างสรรค์ที่ได้รับการออกแบบสร้างสรรค์ใหม่ทั้งหมดจากการวิจัยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 8.23 จากคะแนนเต็ม 10)

จุรีวรรณ จันทลาและคณะ (2559) การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทย ทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสร้างเอกลักษณ์และ การสื่อความหมายของลวดลาย ผ้าไทยทรงดำในอำเภอบางเลนและอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม 2) ศึกษาและสังเคราะห์ แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ 3) พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทย ทรงดำตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ 4) ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำที่ได้ พัฒนาขึ้น ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ (1) กลุ่มชาวไทยทรงดำในตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน และตำบลดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม (2) กลุ่มลูกค้าเป้าหมายใน

การศึกษาความต้องการชนิดของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ จำนวน 150 คน (3) กลุ่มลูกค้าเป้าหมายในการทดสอบผลิตภัณฑ์ใหม่ (Product Testing) จำนวน 100 คน และ (4) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1. ผ้าทอและเครื่องแต่งกายของชาวไทยทรงดำถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ที่มีเอกลักษณ์ในการใช้ผ้าสีดำในการนุ่งห่มทั้งในชีวิตประจำวันและการประกอบพิธีกรรม จนเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทยทรงดำ โดยชาวไทยทรงดำนิยมใช้ผ้าพื้นสีดำทอขึ้นอย่างง่าย ๆ มีสีสันและลวดลายบ้าง ซึ่งจากการศึกษาลวดลายผ้าไทยทรงดำพบว่าลวดลายต่าง ๆ สามารถแบ่งได้ 3 ประเภทคือ ลายพืช ลายสัตว์ และลายผสมอื่น ๆ ในส่วนของการสื่อความหมายในการใช้สีในการทอผ้าและประดับตกแต่งของชาวไทยทรงดำ แต่ละสีมีความหมายแตกต่างกัน โดยเฉพาะสีครามเข้มหรือสีดำซึ่งเป็นสีหลักของผืนผ้าและการใช้งานของชาวไทยทรงดำ โดยสื่อความหมายว่าเกิดจากการเก็บกตที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนมาเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย 2. การศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ พบว่าในการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำนั้น อันดับแรกผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงหลักการออกแบบโดยทั่วไปที่สำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอย อีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงคือ การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสีสันต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวไทยทรงดำ เนื่องจากลายผ้าไทยทรงดำมีลายต่าง ๆ ไม่มากและมีการใช้สีสันที่จำกัด การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำจึงต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในเรื่องของการคงเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำและความแตกต่างของวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละพื้นที่ ๆ มีความแตกต่างกัน 3. คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำ 4 ชนิดดังนี้ 1) หมอนอิง 2) กล่องกระดาศทิชชู 3) กระเป๋าสตรี และ 4) เสื้อผ้า ตามผลการศึกษาความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายใน 5 พื้นที่ ซึ่งพบว่ากลุ่มลูกค้าเป้าหมายมีความต้องการผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำสูงสุด 1 ลำดับแรกได้แก่ (1) หมอนอิง (2) กล่องกระดาศ ทิชชู (3) กระเป๋าสตรี (4) เสื้อ และ (5) กางเกง ในส่วนของระดับราคาของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำที่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายต้องการมากที่สุดคือ 201 – 300 บาทต่อชิ้น 4. ผลการทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำที่ได้พัฒนาขึ้นโดยศึกษาการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมายของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย และการตรวจสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำโดยผู้เชี่ยวชาญดังนี้ 1) หมอนอิง ได้แก่ แบบที่ 1 และแบบที่ 2 2) กล่องกระดาศทิชชู ได้แก่ แบบที่ 1 แบบที่ 3 และแบบที่ 4 3) กระเป๋าสตรี ได้แก่ แบบที่ 2 แบบที่ 3

อุทัยวรรณ ภูเทศ (2559) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหาของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาศัยแนวคิดที่สำคัญในการวิเคราะห์ได้แก่ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นยุทธศาสตร์ในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจนเกิดพัฒนาการทำให้ประชาชนกลายเป็นผู้วิจัยเอง ทั้งเป็นเป้าหมายของการวิจัยและเป็นผู้รับผลประโยชน์ของการวิจัยด้วย ซึ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาดังกล่าวได้ใช้เทคนิค SWOT AIC และ PRA เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นประชาชนท้องถิ่นให้เกิดการเรียนรู้ อันเป็นเวทีเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยการสนทนากลุ่ม พบว่า ชุมชนมีการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่ยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยชุมชนได้มีการจัดการตนเองเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างรายได้เสริม สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ปกป้องรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งยังสามารถเป็นรูปแบบการบริการการท่องเที่ยว และเป็นทางเลือกในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป ข้อค้นพบที่สำคัญของงานวิจัยนี้สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ 1. ชุมชนเกษตรมีศักยภาพทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านวัฒนธรรม ในด้านศักยภาพการของชุมชนด้านอาชีพผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด แต่พบปัญหาคือ ประชาชนและเยาวชนไม่รู้ศักยภาพองค์ความรู้ของชุมชนเกษตรชาติจิตสำนึกในการอนุรักษ์ตาลโตนดและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพผลิตภัณฑ์ตาลของชุมชน ส่วนปัญหาของชุมชน พบว่า ชาวบ้านขาดการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพจากผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด ขาดการพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความหลากหลาย 2. การพัฒนาศักยภาพของชุมชน เกิดขึ้นจากการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาดูงาน และการทดลองปฏิบัติ โดยที่ชาวบ้านและนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการคิด ปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้านอาชีพผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด ชุมชนมีความพึงพอใจมาจนถึงมากที่สุดต่อผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนเองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในด้านเศรษฐกิจชาวบ้านมีโอกาสสร้างรายได้มากขึ้น ในด้านสังคมชาวบ้านมีความพึงพอใจที่ได้มีโอกาสพบเพื่อนใหม่ๆ และสร้างมิตรภาพภายในชุมชน ความสัมพันธ์ชุมชนดีขึ้น มีความภูมิใจในคุณค่าและวัฒนธรรมของตนมากขึ้นในด้านสิ่งแวดล้อมชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น 3. บทบาทของตาลโตนดใน

ชุมชนเคยไชยได้เพิ่มเติมจากเดิมที่เป็นสินค้าสำหรับบริโภค ซึ่งสร้างรายได้หลักแก่ทศวรรษเรือนให้สามารถเป็นสินค้าสำหรับพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน ทั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการสร้าง “มูลค่า” ให้เกิดขึ้นในระบบ “คุณค่า” ของระบบนิเวศ และ “มูลค่า” ที่เกิดขึ้นยังส่งผลให้ชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นมิติทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าสังคมจะอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนนั้นด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองจะช่วยลดความเสี่ยงต่อการล่มสลายของครอบครัว ชุมชนโดยส่วนรวมในที่สุด และยังช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

รัชนิวรรณ บุญอนันต์ (2560) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากมรดกทางวัฒนธรรมตำบลไตรตรังซ์ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันของตำบลไตรตรังซ์อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร 2) เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรมของตำบลไตรตรังซ์ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร และ 3) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานมรดกทางวัฒนธรรมของตำบลไตรตรังซ์ อำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถามและแบบผลิตภัณฑ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชน ผู้นำ ท้องถิ่น และประชาชนในตำบลไตรตรังซ์จำ นวน 12 คน นักท่องเที่ยว จำ นวน 364 คน ผู้ประกอบการฯ จำ นวน 30 และภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของตำบลไตรตรังซ์ จำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันของตำบลไตรตรังซ์ อำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร มี 2 ประเภท ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่นำไปใช้สอยและตกแต่งบ้าน และผลิตภัณฑ์ที่นำไปบริโภค มรดกทางวัฒนธรรมของตำบลไตรตรังซ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานมรดกทางวัฒนธรรมตำบลไตรตรังซ์พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่ควรผลิตเป็นสินค้าที่ระลึกของตำบลไตรตรังซ์ได้แก่ เสื้อสกรีน ภาพโปสการ์ด และผ้าปักลาย

รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2560) ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพการดำเนินงาน สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม 2) ศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ศึกษาจุดอ่อนจุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 4) ศึกษาการเทียบเคียงการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ 5) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ

สร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านความคิดสร้างสรรค์ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) สมาชิกกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว 3) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่มีความแปลกแตกต่างไปจากเดิม โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ และกลุ่มอาชีพฯ มีความต้องการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมไทยให้มากขึ้นเนื่องจากได้รับความสนใจและตลาดมีความต้องการมากขึ้นตลอดเวลา เนื่องจากมีกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย ไร้สารเคมี ทำให้ผู้ใช้มีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น และยังเป็น การสร้างฐานที่มั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนด้วย ความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ความรู้ในเรื่องของการออกแบบผลิตภัณฑ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้แก่กลุ่มอาชีพ 2. วิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพฯ จังหวัดนครปฐม คือ วิธีการดำเนินงานในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ได้แก่ 1) การออกแบบผลิตภัณฑ์ 2) กระบวนการผลิต 3) กลยุทธ์ทางการตลาด 4) จุดเด่นจุดอ่อน 5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 6) ปัญหาอุปสรรค และ 7) คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อชีวิตและสังคมท้องถิ่นตลอดจนการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพ 3. กลุ่มผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวมีโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เติบโตเป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นของจังหวัดนครปฐมได้ด้วยมีจุดแข็งในเรื่องของวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างชัดเจน ผลิตภัณฑ์มีความคงทนถาวร สามารถเสริมสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีจุดอ่อนในเรื่องของวัตถุดิบหายากมากขึ้น การขาดแคลนแรงงานประเภช่างฝีมือชั้นสูงและขาดองค์ความรู้ที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพ โอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นพบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวในจังหวัดนครปฐมสามารถพัฒนาให้เป็นธุรกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนได้ด้วยปัจจัยสนับสนุนหลายประการ ได้แก่ 1) ความเหมาะสมในเรื่องของโลจิสติกส์ 2) การสนับสนุนจากรัฐบาลและ 3) ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในประเทศต่าง ๆ ที่นิยมสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นงานช่างฝีมือและแสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม 4. การเทียบเคียงการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในด้านปฏิบัติงานมีความคล้ายคลึงกันในระดับ การมีโครงสร้างองค์กรที่เข้มแข็ง สมาชิกในกลุ่มมีความรู้ความสามารถและมีทักษะทางอาชีพ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการและกลุ่มอาชีพฯ มีกลยุทธ์ที่ดีตลอดจนมีการค้นหากลยุทธ์ใหม่ๆ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่เสมอ 5. แนวทาง

ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีประเด็นหลักๆ ในการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการองค์กร 2) ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาด 3) ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและบริการและ 4) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาในทุกด้านมีรากฐานมาจากแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานใน 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การใช้องค์ความรู้ 2) การศึกษา 3) การสร้างสรรค์งาน 4) การใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม 5) วัฒนธรรม 6) ภูมิปัญญา และ 7) เทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกะลามะพร้าวในจังหวัดนครปฐมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้มีความก้าวหน้า มั่นคง มั่นคั่ง และยั่งยืนต่อไป

กมลวรรณ พืชพรพิพัฒน์ สารสุข (2560) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นประเภทกระเป๋าจากเศษผ้า : กรณีศึกษา ผ้าทอไหลือบ้านเฮี้ย อำเภอบัว จังหวัดน่าน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นหาแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นประเภทกระเป๋าจากเศษผ้าทอไหลือเหลือใช้จากกระบวนการตัดจากชุมชนบ้านเฮี้ย อำเภอบัว จังหวัดน่าน 2) นำเสนอรูปแบบผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นประเภทกระเป๋าจากเศษผ้าทอไหลือเหลือใช้จากกระบวนการตัดให้แก่ชุมชนบ้านเฮี้ย อำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) แบบตัวต่อตัว (Face - to-Face -Interview) กับผู้นำของชุมชน นักวิชาการและนักออกแบบ และการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้ทำแบบสอบถาม (Questionnaire) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน จากนั้นวิเคราะห์ผลที่ได้เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนในการออกแบบ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้วิจัยค้นพบองค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพทางการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นประเภทกระเป๋าจากเศษผ้าทอเหลือใช้จากกระบวนการตัดที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์กระเป๋าที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชน และสร้างแนวทางจำนวน 3 แนวทางที่เหมาะสมกับศักยภาพเดิมของชุมชน 2) ผู้วิจัยนำเสนอผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นประเภทกระเป๋าให้แก่ชุมชนทอผ้าบ้านเฮี้ย อำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยผลิตกระเป๋าจำนวน 3 แบบตาม 3 แนวทางที่ค้นพบ เพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบกระเป๋าจากเศษผ้าให้แก่ชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้และเข้าใจ สามารถพัฒนาศักยภาพในการออกแบบของชุมชนให้อยู่ได้เองอย่างยั่งยืน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Thomas (1967 : 56) ได้ค้นคว้าวิจัยในหมู่บ้านหนองสูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และยอมรับการแบ่งลักษณะของความเชื่อออกเป็นพุทธศาสนา ไสยศาสตร์และศาสนาพราหมณ์โดยมองเห็นว่าพุทธศาสนาเป็นแกนกลางของระบบความเชื่อ ทั้งนี้เป็นเพราะกิจกรรมทางพุทธศาสนามีวัดเป็นจุดศูนย์กลางและมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมความเชื่ออื่นอาจจะเข้า

มาเกี่ยวข้องด้วยในวัด แต่ไม่ใช่แกนกลาง นอกจากนี้พบว่าข้อแตกต่างระหว่างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการทางโลกและทางธรรม พิธีกรรมทางพุทธศาสนาเน้นกิจกรรมทางธรรมและชักชวนให้ประชาชนตัดกิเลส พิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์เน้นกิจกรรมทางโลก ซึ่งในบางขณะขัดต่อหลักในศาสนาพุทธและมีที่เห็นชัดที่สุดคือพิธีแต่งงาน ส่วนความเชื่อทางไสยศาสตร์นั้น พบว่ามีอยู่ทั่วไปโดยไม่มีระบบที่เห็นได้ชัด ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับผีและรวมอยู่กับพฤติกรรมทางพุทธศาสนาด้วย เห็นได้จากพิธีที่พระสงฆ์บางรูปสามารถไล่ผีได้

Ashley (2004 : 187) ทำการศึกษาเกี่ยวกับสถาบันของชุมชน พุทธศาสนาชาวบ้าน ประเพณีพิธีกรรมในไทย ผลการวิจัยพบว่าพุทธศาสนาแบบชาวบ้านมีการศึกษาในหมู่บ้านมีการอยู่สองกลุ่ม คือ กลุ่มนักมานุษยวิทยา และนักประวัติศาสตร์ นักมานุษยวิทยาได้เริ่มต้นศึกษาที่ชุมชน โดยให้ความคิดว่าระบบความเชื่อในพุทธศาสนารวมทั้งประเพณีและพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ขณะที่นักประวัติศาสตร์ทางศาสนาจะเริ่มต้นศึกษาด้วยการแสดงความเข้าใจในขนบธรรมเนียมทางพุทธศาสนาต่อการเข้ามาที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น โดยศึกษาตามเงื่อนไขของเวลาและสถานที่ ในการศึกษาสถาบันทางสังคม พุทธศาสนาแบบชาวบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักประวัติศาสตร์จะศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของศาสนาและมีคำถามเกี่ยวกับสถาบันในชุมชน โดยสะท้อนจากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศาสนา อย่างไรก็ตามตามศาสนาพุทธได้เข้ามาเผยแพร่ มีอิทธิพล มีการเปลี่ยนแปลง และการคงอยู่อย่างไรในชุมชนก็เป็นอีกความพยายามหนึ่งในการค้นหา โดยเฉพาะความเข้าใจในแก่นแท้ของพุทธศาสนาของปัจเจกบุคคล

Brereton (1992 : 327) ได้ศึกษาด้านานพระมาลัยในวรรณกรรมพุทธศาสนา กรณีศึกษาจากเนื้อหาหนังสือ 3 เล่ม พบว่า นิทานพระมาลัยอรหันต์และการเชื่อมขมสุวรรณค์และนรก นับว่าเป็นนิทานเรื่องหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของชาวพุทธศาสนา นิทานพระมาลัยปรากฏมีหลายรูปแบบ ซึ่งประพันธ์ทั้งแบบร้อยแก้ว และร้อยกรอง รวมถึงภาพเขียนและเมื่อผู้วิจัยได้สืบค้นภูมิหลังและวิวัฒนาการ ต้นฉบับภาษาไทยจากต้นตอศรีลังกา มาในอาณาจักรล้านนาของไทย ผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่าหนังสือพระมาลัยล้านนามีการเทศน์ทุกปีในลักษณะบทนำพระเวทสันดรชาดกเพื่อนำเสนอและส่งเสริมให้คนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งตามคำทำนายว่าพุทธศาสนาจะเสื่อมเมื่อปี พ.ศ. 2000

Tim (1994 : 14) ได้วิจัยการศึกษาเศรษฐกิจและศาสนา ศึกษากรณีพุทธศาสนาทุนนิยมในประเทศไทย พบว่า ตัวบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ที่เกิดกับเศรษฐกิจและศาสนา ซึ่งทางเศรษฐกิจก็เป็นผลผลิตทางศาสนาเช่นเดียวกัน เศรษฐกิจมีผลต่อการตีความของศาสนาได้เช่นเดียวกันเมื่อถึงยุคโลกาภิวัตน์แผ่ขยายยิ่งขึ้นในโลก ไม่ว่าจะได้อิทธิพลหรือเสียโอกาส หรือบังคับให้ยอมรับการยืนยันเรียกว่า ทุนนิยม ประเทศที่นับถือพุทธศาสนาหลายประเทศ ได้ยอมรับเอาทุนนิยมเป็นแบบองค์กร

ทางเศรษฐกิจ ประเทศที่นับถือพุทธเหล่านี้ ได้ตระหนักผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อศาสนา ซึ่งมีผลเสียต่อศาสนาและวัฒนธรรม

Deicke (1995 : 266) ได้ศึกษาการตอบสนองของชาวพุทธต่อการพัฒนาในประเทศไทย พบว่า ในช่วงปี 1970 โดยทีมนักวิจัยชาวตะวันตกสรุปว่า พุทธศาสนาเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทย แนวคิดนี้เป็นแบบอย่างในการให้เหตุผลในการพัฒนาโลกที่ 3 ตอนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นโยบายการพัฒนาได้เริ่มแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมโดยมุ่งเน้นที่ชุมชน เขาวชน พุทธ และปฏิบัติกิจาส่งแวล้อมต่อความลำบากที่เกิดจากการพัฒนาและระบบจริยธรรมความเชื่อที่แสดงออกให้เห็นทางวัฒนธรรม

Engelhard (1996 : 363) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางเลือกและการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทยในช่วงรัชกาลที่ 5 พบว่า สถาบันของรัฐในสมัยใหม่ซึ่งมีขอบเขตของประเทศ ใช้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และการผูกขาดอำนาจ ในการใช้กำลังได้รับการจัดตั้งขึ้นในเมืองไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ในส่วนของราชสำนักนับเป็นตัวอย่าง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโดยเจตนา การศึกษากรณีนี้ ทำให้ปรากฏเห็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับการปฏิบัติการประโยชน์ส่วนตนเช่นเดียวกัน การแสดงให้เห็นถึงการก่อตัวของรัฐนอกเขตยุโรป พระมหากษัตริย์สยามมีความประสงค์ที่จะรวบอำนาจของแผ่นดินมีทั้งอำนาจหน้าที่ทางกฎหมาย ทางทหาร อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมทางการเมืองของสยามได้เกิดขึ้นในหมู่ของผู้ใต้ปกครอง จะขึ้นกับราชการชั้นสูงในท้องถิ่น ที่จะต้องรวบรวมผู้ใต้ปกครองขึ้นเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ พระมหากษัตริย์จะต้องมอบอำนาจความเป็นอิสระอย่างมากแก่ราชการเหล่านั้น ซึ่งในระบบเดิมต้องการใช้ระบบรวบอำนาจ แต่พระมหากษัตริย์ก็ไม่เคยพอใจในลักษณะนี้ อย่างไรก็ตาม พระมหากษัตริย์ได้ทดลองวิธีใหม่ในอันที่จะรวบอำนาจและพัฒนาวิธีการควบคุมในระดับท้องถิ่น ซึ่งพระมหากษัตริย์ได้เรียนรู้แนวคิดทางการเมืองจากยุโรป

Lloy (2000 : 290) ได้ศึกษามหกรรมพื้นบ้านนานาชาติ วัฒนธรรมประวัติศาสตร์และผลงานของคตินชนชาวบ้านพบว่างานมหกรรมพื้นบ้านนานาชาติเริ่มเมื่อปี ค.ศ. 1934 และยังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบันเป็นการนำเสนอศิลปะของชาวบ้านที่หลากหลายและเก่าแก่ที่สุดงานวิจัยครั้งนี้ทำให้การศึกษาประวัติความสัมพันธ์ของการกระตุ้นในบริบทของความสัมพันธ์ในสาขาวิชาคตินชนในสหรัฐอเมริกา ผลงานในฐานะที่เป็นผลผลิตทางศิลปะและสังคมเป็นที่นิยมและเสื่อมถอยของคตินชนในประเทศนี้ นับจากช่วงทศวรรษ 1930 – 1940 และ 1950 – 1970 จนถึงยุคปัจจุบันเป็นเวลา 25 ปี งานมหกรรมได้หล่อหลอมเป็นแนวคิดและปฏิบัติสืบต่อกันมา งานวิจัยนี้ได้ศึกษาของงานมหกรรมกับการเคลื่อนไหว ที่จะปฏิรูปงานของสหรัฐอเมริกา ขบวนการเหล่านี้เป็นงานที่เข้มแข็ง สาขาของวิชาคตินชนวิทยาในสหรัฐอเมริกาแบ่งเป็นนักคตินชนวิทยาเชิงวิชาการและนักคตินชนชาวบ้าน แสดงให้เห็นว่าคตินชนวิทยาในประวัติศาสตร์มีรูปแบบที่หลากหลายในการปฏิบัติ

Kim,Jung-Yoom ,Veronica Wong และTeck-Young Eng (2005 : 1001-1005) ได้ศึกษาวิจัยถึงความหลากหลายของผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่พบว่า ประสิทธิภาพในการวางกระบวนการต่าง ๆ นั้นส่งผลให้เกิดการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ได้อย่างเต็มที่ และความสามารถของการตลาดที่ดีสัมพันธ์กับการวางแผน กระบวนการ และประสิทธิภาพทางเทคนิคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาดและเทคนิคสำหรับโครงการสินค้าหลักเปรียบได้กับการทุ่มเทให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์ และสำหรับผู้ผลิตที่มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์สูง มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำต่อความสำเร็จของการค้าผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ หากบริษัทผลิตสินค้าที่หลากหลาย ก็ไม่ได้มีผลตอบรับของตลาดที่แสดงให้เห็นว่าบริษัทนั้นประสบความสำเร็จในการขายผลิตภัณฑ์ทุกชนิด

Ilori,Oke และ Sanni (2000 : 333-340) ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ในประเทศไนจีเรีย พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นการสร้างเครื่องมือที่เป็นแก่นแท้สร้างความเป็นไปได้ในระยะยาว หากมีการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่าบริษัทในประเทศไนจีเรียลงทุนในการวิจัยและพัฒนาถึงร้อยละ 2.5 ซึ่งมีหลักการแนวคิด 7 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างแนวคิด 2) การกลั่นกรองความคิด 3) การพัฒนาความคิดและการทดสอบ 4) การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด 5) การวิเคราะห์ทางธุรกิจ 6) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ 7) การทดสอบทางการตลาดของกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าบริษัทต่าง ๆ มักให้ความสำคัญต่อการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อตอบสนองตลาดที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

Gurung (1997 : 3096-A) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในประเทศเนปาล พบว่า กระแสแห่งความเจริญและการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมภายในประเทศ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศถูกทำลายไปมากและพบว่าชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางด้านระบบจารีต ประเพณี และการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น สามารถดำรงอยู่ในกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืน

Favela (1994 : 1914-A) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องระบบข้อมูลการผลิตของผู้ดำเนินการผลิตพบว่า ขั้นตอนในการผลิตและพัฒนานั้นสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนากระบวนการต้นแบบขึ้นมาเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจ และทำการบันทึกข้อมูล ทำการผลิตซ้ำด้วยการพัฒนาเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้านในจังหวัดมหาสารคาม
ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 เนื้อหา
 - 1.2 วิธีวิจัย
 - 1.3 ระยะเวลาในการวิจัย
 - 1.4 พื้นที่ที่ทำการวิจัย
 - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหา
 1. ศึกษาอัตลักษณ์และความเชื่อเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน
 2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน

2. วิธีวิจัย

การวิจัยนี้ ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Document) และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่มแล้วนำข้อมูลมาทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ ให้ตรงตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และปฏิบัติตามขั้นตอนในการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะดังต่อไปนี้

- 2.1 ระยะที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูล

- 2.2.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล
- 2.2.2 ศึกษาเรียนรู้ภาพวาดจิตรกรรม ขั้นตอน และกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์
- 2.2.3 สํารวจตลาดและความต้องการผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความ

ต้องการของตลาด

- 2.2 ระยะเวลา 2 ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์
 - 2.2.1 การนำภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังมาพัฒนาผลิตภัณฑ์
 - 2.2.2 วัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์
 - 2.2.3 กระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

3. ระยะเวลาในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ.2558-ถึง ธันวาคม พ.ศ.2561

4. พื้นที่ทำการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ที่วิจัย คือวัดยางทองวราราม (วัดบ้านยาง) ตั้งอยู่ที่บ้านยาง หมู่ที่ 5 ตำบลยาง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามและวัดป่าเลไลย์ บ้านหนองพอก ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.1 ประชากร ได้แก่ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทองวรารามและวัดป่าเลไลย์ ประชากรที่อาศัยอยู่ในบ้านยาง ตำบลยาง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามและบ้านหนองพอก ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

5.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทองวรารามและวัดป่าเลไลย์

5.2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) เกี่ยวกับภาพวาดภายในวัดและด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 14 คน ประกอบด้วย

- (1) พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป
- (2) กำนัน จำนวน 2 คน
- (3) ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน
- (4) นายกองค้การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน
- (5) วัฒนธรรมอำเภอ จำนวน 2 คน
- (6) ผู้รู้เกี่ยวกับภาพจิตรกรรมภายนอกโบสถ์ จำนวน 2 คน
- (7) ผู้รู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 2 คน

5.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) จำนวน 4 คน ประกอบด้วย

- (1) ผู้สร้างสรรค้ภาพวาด จำนวน 2 คน

(2) ผู้ผลิตสินค้า จำนวน 2 คน

5.2.3 กลุ่มประชาชนทั่วไป (General Informant) จำนวน 6 คน ประกอบด้วย

(3.1) พ่อค้า แม่ค้า จำนวน 2 คน

(3.2) ชาวบ้านใกล้เคียงพื้นที่ จำนวน 2 คน

(3.3) ผู้ที่เข้าไปทำบุญที่วัด จำนวน 2 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.1.1 แบบสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview)

1.1.2 แบบสังเกต ได้แก่ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

1.1.3 แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

1.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

(1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือจากหนังสือ การวิจัยเชิงคุณภาพของสุภางค์ จันทวานิช (2543 : 45-65) และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

(2) กำหนดขอบข่ายและสร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างในครอบคลุมความมุ่งหมายของการศึกษาและนิยามศัพท์เฉพาะ

(3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะ

(4) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

(5) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

1.2.2 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

(1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือจากหนังสือ การวิจัยเชิงคุณภาพของสุภางค์ จันทวานิช (2543 : 45-65) และเอกสารทางวิชาการ

ที่เกี่ยวข้อง

(2) กำหนดขอบข่ายและสร้างแบบสังเกตฉบับร่างในครอบคลุมความมุ่งหมายของการศึกษาและนิยามศัพท์เฉพาะ

(3) นำแบบสังเกตที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะ

(4) ปรับปรุงแก้ไขแบบสังเกตตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

(5) จัดพิมพ์แบบสังเกตฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

1.2.3 แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

(1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือจากหนังสือการวิจัยเชิงคุณภาพของสุภางค์ จันทวานิช (2543 : 45-65) และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

(2) กำหนดขอบข่ายและสร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่มฉบับร่างให้ครอบคลุมความมุ่งหมายของการศึกษาและนิยามศัพท์เฉพาะ

(3) นำแบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะ

(4) ปรับปรุงแก้ไขแบบบันทึกการสนทนากลุ่มตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

(5) จัดพิมพ์แบบบันทึกการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก ประกอบด้วย

2.1 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยผู้ศึกษาใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ จำนวน 10 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 4 คน และกลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 6 คน เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา

2.2 การสังเกต (Observation) โดยผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

กับกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ จำนวน 10 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 4 คนและกลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 6 คน ควบคู่กันไปในขณะที่สัมภาษณ์พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษา

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยร่วมสนทนากับกลุ่มตัวอย่างและชาวบ้านที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ การศึกษาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม

3. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การจัดกระทำข้อมูล

การศึกษา ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มมาตรวจสอบความถูกต้องและจัดกลุ่มของข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้เสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique)

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

ผลการศึกษา

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้านในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาภาคสนามโดยดำเนินการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 14 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 4 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 6 คน และผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน

ตอนที่ 2 อัตลักษณ์และความเชื่อเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน

ตอนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน

ตอนที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน

1.1 คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังพื้นบ้านวัดยางทองวรารามและวัดป่าเลไลยก์

คุณค่าของของภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในสิมอีสานวัดยางทองวราราม ตำบลบ้านยาง อำเภอกระบือ จังหวัดมหาสารคามและวัดป่าเลไลยก์ บ้านหนองพอก ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ถือเป็นหนึ่งในสิ่งก่อสร้างที่มีสถาปัตยกรรมโดดเด่นอีกแห่งหนึ่งของภาคอีสาน ซึ่งวัสดุก่อสร้างที่นำมาใช้และการออกแบบตกแต่งต่าง ๆ ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และคติความเชื่อของชาวไทยอีสานได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้วิจัยจะศึกษาคุณค่าและความสำคัญของภาพจิตรกรรมฝาผนังตามที่พระมหาหรรษา ธมฺมหาโสและภรรณิกัร ตั้งตุลานนท์ (2556) แบ่งไว้ได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. คุณค่าทางความงาม สิมของทั้งสองวัดถูกสร้างขึ้นด้วยความประณีตของช่างและวิทยาการการก่อสร้างในสมัยนั้น มีการเขียนจิตรกรรมฝาผนังเพื่อประดับตกแต่งให้ดูสวยงามทั้งภายในตัวสิมและภายนอกตัวสิม บอกเล่าเรื่องราวของความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยนั้น วรรณกรรมพุทธประวัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังก็มีประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะศิลปะเป็นภาษาสากลที่ใช้เป็นเครื่องมือใน การเล่าเหตุการณ์ที่ผู้ชมเข้าใจได้ง่าย ประกอบกับคุณค่าทางความงามที่ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้จินตนาการและมีมือถ่ายทอดอารมณ์ความงามของเรื่องราวที่มีการรับรู้ในสมัยนั้นออกมาได้อย่างสวยงามและเปี่ยมล้นไปด้วยคุณค่าที่ควรแก่การ

อนุรักษ์ไว้ แต่ที่วัดป่าเลไลยก์มีลักษณะพิเศษของรูปแต้มในสิมหลังนี้คือยังเขียนไม่เสร็จ ช่างแต้มได้ย้ายบ้านไปอยู่แห่งอื่นทำให้เห็นขั้นตอนที่ก่อนจะมาเป็นภาพได้อย่างชัดเจน

2. คุณค่าทางเรื่องราว ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังภายในสิมอีสานของทั้งสองพื้นที่ที่ผู้วิจัยศึกษาบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการสร้างสิมที่มีความหมายและจุดประสงค์ที่แฝงอยู่ในภาพจิตรกรรม สามารถบอกเนื้อหาสาระสำคัญว่ามีอะไรโดยภาพจินตนาการที่สวยงามของศิลปินผสมผสานการรังสรรค์ฝีมือวาดภาพออกมาตลอดจนการลงสีที่มีในสมัยนั้นที่เกิดจากภูมิปัญญาอันชาญฉลาดทำให้ผู้คนที่ได้ดูเกิดความเข้าใจและหวงแหนสมบัติอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ โดยคุณค่าทางด้านเรื่องราวสามารถแบ่งตามลักษณะได้ ดังนี้

2.1 คุณค่าในทางประวัติศาสตร์ ที่ปรากฏในสิมอีสานวัดยางทองวรารามสร้างขึ้นราวในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีการวาดภาพทหารที่เข้ามามีบทบาทในภาคอีสานด้วยเหตุผลอันเนื่องมาจากในอดีต บรรดาหัวเมืองในอีสานมีสถานะกึ่งอิสระในการปกครองตนเองภายใต้การควบคุมอย่างหละหลวม ภาคอีสานจึงถูกผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงปฏิรูปการปกครองเพื่อรวบรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทองวรารามปรากฏภาพทหารที่เข้ามาสู่ดินแดนอีสาน

ภาพประกอบ 4 ภาพทหารบนฝาผนังภายในสิมวัดยางทองวราราม

ภาพประกอบ 5 ภาพทหารบนฝาค้างภายในสิมวัดยางทองวราราม

ภาพประกอบ 6 ภาพวาดพญาครุฑตราแผ่นดิน

2.2 คุณค่าในทางศิลปะ ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังเกิดจากฝีมือของคนในหมู่บ้านที่พอมีความรู้ในเรื่องราวของการวาดภาพและแต่งแต้มสีเส้น ได้รับการขอให้ช่วยมาวาดภาพตามเจตนารมณ์ของเจ้าอาวาสหรือหลวงพ่ในสมัยนั้นจึงเป็นภาพวาดที่มีคุณค่ามากเพราะการวาดภาพของชาวบ้านนั้นไร้ซึ่งมารยาทเกิดจากจิตใจอันบริสุทธิ์ที่อยากฝากไว้ให้คนรุ่นหลังได้ชม ไม่เพียงแต่คุณค่าทางศิลปะประเภทจิตรศิลป์ในด้านจิตรกรรมเท่านั้น แต่สิมอีสานยังมีคุณค่าในด้านของวรรณกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรมอีกด้วย กล่าวคือช่างแต้มมักนิยมเขียนอุบถัมเหล่านี้ไว้ทั้งภายนอกและภายในสิม เรื่องราวที่ถือว่าเป็นวรรณกรรมที่ช่างแต้มนิยมเขียนอาทิ พุทธประวัติ ชาดก วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเรื่อง ท้าวปาจิตนางอรพิม วิธีชีวิตผู้คนในอดีตและภาพเล่าเรื่องไตรภูมิ เป็นต้น ด้านประติมากรรมและสถาปัตยกรรมยังมีความงามและสมบูรณ์แบบและมีที่ใช้สอยในการทำสังฆกรรมของพระสงฆ์อีกด้วย อนึ่งสิ่งที่สามารถสะท้อนศิลปะของคนอีสานได้ดีที่สุดคือศาสนสถานวัดวาอารามต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมของผู้คนในชุมชนมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล วัดวาอารามล้วนได้รับการดูแลรักษาจากพระสงฆ์และคนในชุมชนเป็นอย่างดี ทำให้เป็นแหล่งสืบสานศิลปะอีสานที่มีมาแต่โบราณจนตราប់ถึงปัจจุบันยุคที่ผู้คนชาวอีสานเริ่มลืมศิลปะที่ดั้งเดิมของตัวเองไปแล้ว

ภาพประกอบ 7 สถาปัตยกรรมภายนอกสิมอีสานวัดยางทองวาราม

ภาพประกอบ 8 ภาพวาดจิตรกรรมภายในสิมอีสถานวัดป่าเลไลย์

ภาพประกอบ 9 สถาปัตยกรรมภายนอกสิมอีสถานวัดป่าเลไลย์

2.3 คุณค่าในเชิงสังคมวิทยา ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังแสดงให้เห็นการรู้จักบทบาทหน้าที่ของผู้อื่น รู้จักตำแหน่งที่ในระบบช่วงชั้นของผู้อื่น รู้จักตำแหน่งคุณค่าของผู้อื่นที่มีต่อตนและสังคม เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ไม่เพียงแต่จะวางตนในสังคมได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะนั้น แต่ยังคงจะ

ทำให้ไม่ยกตนข่มท่านหรือเห่อเหิมเกินไป เพราะรู้อยู่แก่ใจว่า ตนนั้นต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นอยู่ เช่นเดียวกันดังภาพที่ชาวบ้านต่างช่วยกันในเรื่องต่าง ๆ พึ่งพาอาศัยกันทั้งชาวบ้านและพระสงฆ์

ภาพประกอบ 10 ภาพการร่วมกันทำกิจกรรมทางสังคมของชาวบ้าน

ภาพประกอบ 11 ชาวบ้านร่วมกันทำความสะอาดพระพุทธรูปและสรงน้ำพระร่วมกับพระสงฆ์

2.4 คุณค่าทางด้านเชื้อชาติ ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทองปรากฏภาพของคนจีนที่เข้าสู่ชุมชนอีสานตอนกลางเพื่อเดินทางเข้าค้าขายและจับจองผืนแผ่นดินเพื่อปักหลักทำกิน โดยในภาพคือพ่อค้าคนจีนพร้อมอุปกรณ์การค้าขาย เครื่องชั่ง ตวง วัดในการค้าขายซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนจีนตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

ภาพประกอบ 12 พ่อค้าคนจีนพร้อมอุปกรณ์การค้าขาย เครื่องชั่ง ตวง วัดในการค้าขาย

2.5 คุณค่าในการศึกษาเรื่องทัศนคติค่านิยม ค่านิยมของคนอีสานเกิดจากความเชื่อ มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังสะท้อนให้เห็นค่านิยมความรักซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งยังมีค่านิยมในการเคารพกฎระเบียบ มีความขยันหมั่นเพียรรู้จักพึ่งพาตัวเองในการทำมาหากินปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ตลอดจนเข้าป่าล่าสัตว์เพื่อดำรงชีวิตและยังมีความประหยัติดอดออมอีกด้วย

2.6 คุณค่าในการศึกษานิเวศวิทยา สิ่งทั้งหลายในโลกนี้ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทองวราธรรมสะท้อนให้เห็นสิ่งมีชีวิตคือชาวอีสานมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้างทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่อย่างดุลยภาพทางธรรมชาติ เข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของสิ่งมีชีวิตในสิ่งแวดล้อมเพราะทั้งคนและสิ่งแวดล้อมต้องอาศัยกันและกัน แม้มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติเมื่อถึงวาระสุดท้ายก็ต้องกลับคืนสู่ธรรมชาติเช่นกัน อนึ่งสิ่งที่ผู้วิจัยพบเห็นคือภาพของสัตว์ทั้งสัตว์ที่ยังมีชีวิตอยู่และสูญพันธุ์ไปแล้วหลากหลายชนิด ภาพ

สัตว์ป่าในธรรมชาติของอีสาน แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของภาคอีสานในขณะนั้นมีทั้ง เก้ง กวาง เสือ ค้างคาว หมูป่า นก ฯลฯ โดยเฉพาะนกที่มีภาพวาดหลายชนิด เช่น แชนง แชนงหางบ่วง นกกระปูด เหยี่ยว นกฮูก เป็นต้น สื่อให้เห็นว่าจิตรกรมีความผูกพันกับธรรมชาติเป็นอย่างมาก

ภาพประกอบ 13 ภาพหมูป่า

ภาพประกอบ 14 ภาพเสือกินคน

ภาพประกอบ 15 ภาพสัตว์หลายชนิด

ภาพประกอบ 16 ภาพลิงจับลิง

ภาพประกอบ 17 ภาพจระเข้ นก เต่าและสัตว์หิมพานต์

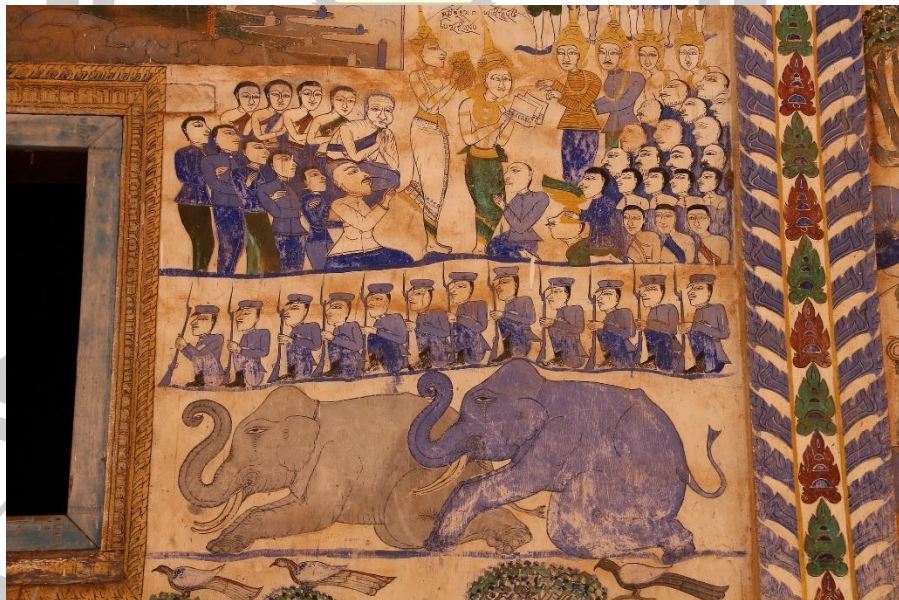

ภาพประกอบ 18 ภาพเปิด ไร่

พหุคูณ ประถมศึกษา

ภาพประกอบ 19 ภาพแลน

ภาพประกอบ 20 ภาพช้างเผือก

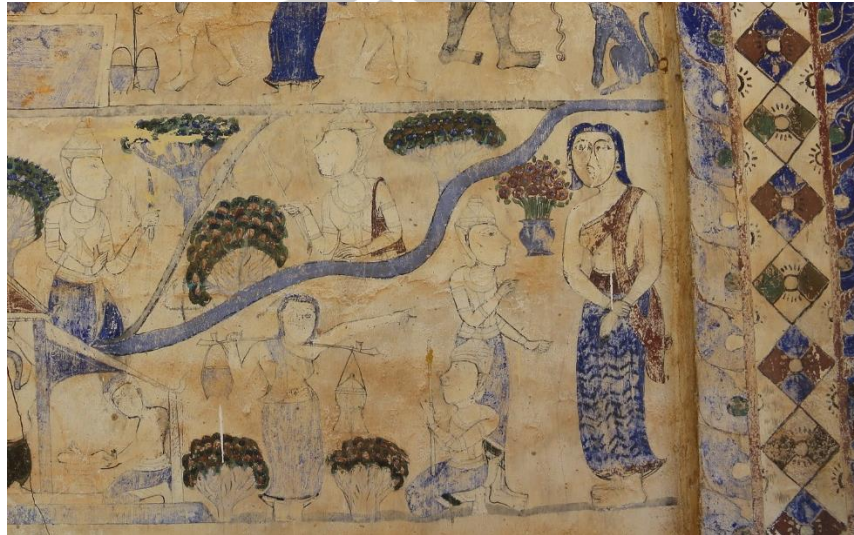
ภาพประกอบ 21 ภาพงู

ภาพประกอบ 22 ภาพควาย

2.7 คุณค่าในการศึกษาวรรณกรรม ปรากฏนิทานพื้นบ้านเรื่องท้าวปาจิตนางอรพิมซึ่งเป็นนิทานเล่าเรื่องราวการเกิดขึ้นของอำเภอฟิมมาย จังหวัดนครราชสีมาที่นางอรพิมถูกพระเจ้าพรหมทัตกษัตริย์ผู้ครองเมืองฟิมมายได้ทราบข่าวความงามของนางจึงได้ให้พระยารามและเหล่าทหารไปนำตัวนางมาไว้ในพระราชวัง นางอรพิมสุดที่จะขัดขืนได้จำต้องมา แต่นางได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า ถ้า

มิใช่ทำวปาจิตแล้ว ผู้ใดแต่จะต้องตัวนางก็ขอให้กายนางร้อนเหมือนไฟและถือเป็นภาพวาดเรื่องทำวปาจิตนางอรพิมฉบับหมู่บ้าน ที่วัดสวयงามตัวใหญ่กว่าทุก ๆ คนที่ปรากฏบนลิมอีกด้วย

ภาพประกอบ 23 ภาพนางอรพิม

ภาพประกอบ 24 ภาพฉากลักพาตัวนางอรพิม

พหุจน์ ปณฺ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 25 ภาพนางอรพิมขนาดใหญ่

3. คุณค่าทางรูปทรง

สิมอีสานวัดยางทองวรารามและวัดป่าเลไลยก์มีขนาดไม่ใหญ่โต เป็นโบสถ์เล็ก ๆ พอเพียงสำหรับทำสังกรรมของพระสงฆ์ สะท้อนให้เห็นว่าสิมเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับใช้ในกิจของสงฆ์เท่านั้น อาทิ พิธีอุปสมบท หรือการกฐิน ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจของฆราวาส โดยหากฆราวาสจะเข้ามาในเขตวัดเพื่อประกอบพิธีทางศาสนาหรือทำบุญทำกุศลต่าง ๆ ก็ให้ใช้ลานวัดหรือศาลาวัดที่มีขนาดใหญ่กว่า สิมอีสานในพื้นที่วิจัยถือเป็นสิมบก ซึ่งหมายถึงสิมในเขตวัดทั่วไป สร้างแบบก่ออิฐถือปูน กว้าง 5.8 เมตร ยาว 9.3 เมตร เป็นสิมบกแบบทึบ มีรูปหลังคาแบบซ้อนชั้น มีปีกนกรอบตัวสิม ปัจจุบันยังคงใช้สิมในการบวช และทำพิธีต่าง ๆ มีการเพิ่มเติมองค์ประกอบด้านสถาปัตยกรรม เช่น แอวขัน บันไดทางขึ้น ฐูปแต้ม เชิงชาย ด้านข้างผนังเจาะรูระบายลมคล้ายหน้าต่างแต่อยู่ในมุมต่ำ ภายในสิมประดิษฐานพระประธานปางมารวิชัย

ความสำคัญของภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทองวรารามและวัดป่าเลไลยก์

จิตรกรรมฝาผนังของวัดยางทองวรารามสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ทำสังกรรมของพระสงฆ์และใช้ประโยชน์ทางพุทธศาสนา ทรงคุณค่าในหลายด้านที่ผู้วิจัยกล่าวมา ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัตถุและทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่ามีความสำคัญดังนี้

1. ความสำคัญในมูลเหตุของการสร้าง สร้างเพื่อเป็นที่ปฏิบัติกิจของพระสงฆ์และเป็นสื่อประกอบเรื่องราวที่เข้าใจได้ง่ายรวมถึงแสดงถึงฝีมือของช่างชาวบ้านที่ถ่ายทอดอารมณ์สร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ชม

2. ความสำคัญในเรื่องศรัทธา จิตรกรได้เขียนภาพตามความเข้าใจของตนเองผนวกกับเรื่องราวที่เคยได้ฟังมาโดยมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง

3. ความสำคัญในการบันทึกเรื่องราวในอดีต จิตรกรได้นำเรื่องราวที่ตนเองประสบพบเจอมาถ่ายทอดลงไปในงานเขียน เช่น วิถีชีวิตของชาวอีสานในการดำรงชีวิต ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่คนอีสานปฏิบัติกันในทุก ๆ เดือนตามฮีต 12 ที่ตั้งงามของชาวอีสาน หรือเรื่องราวการเข้ามาของทหารที่เข้ามามีบทบาทในการดูแลความสงบสุขของประชาชนชาวอีสานในขณะนั้นภายใต้การปกครองของประเทศไทยได้รวมพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย

4. ความสำคัญในการกล่อมเกลาคิดใจ เรื่องราวของการทำดีแล้วได้ไปสู่สุรวงสวรรค์และการทำชั่วแล้วต้องตกนรกมีคุณค่าอย่างมากในการทำให้ผู้คนเกรงกลัวต่อการทำบาป

สรุปภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทองวรารามและวัดป่าเลไลยก์ ทรงคุณค่าในด้านความงาม ด้านเรื่องราวทางประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสาน เรื่องราวทางพระพุทธศาสนาและการปกครองของชนชาติไทย ส่วนความสำคัญของภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังนั้นเน้นการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลักและเป็นสิ่งที่ชักชวนให้คนอยากเป็นคนดีซึ่งคุณค่าเหล่านี้ล้วนแล้วต่อมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขไม่เอาัดเอาเปรียบกันอยู่ด้วยความรักใคร่สมัคสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ตอนที่ 2 อัตลักษณ์และความเชื่อเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน

2.1 อัตลักษณ์และความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนัง

2.1.1 อัตลักษณ์และความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับชุก

จากตำนานมหาเวสสันดรจะเห็นได้ว่าชุก แม้จะรูปชั่วตัวดำแก่ชรามีความอัปลักษณ์น่าเกลียด แต่มีข้อดีคือขออะไรจากใครเขาก็ได้หมด แม้กระทั่งลูกในอกของพระเวสสันดรก็ยังให้งานไม่ต้องออกแรงทำ ไม่ต้องออกความคิด อาศัยแค่เพียงปากกับมือที่ยื่นไปรับก็ได้ตั้งใจหวัง ให้ความโชคร้ายนั้นยังได้ตีมีภรรยาสวยช่างปรนนิบัติเอาใจ เป็นที่อิจฉาแก่หนุ่มน้อยหนุ่มใหญ่ ซึ่งด้วยคุณสมบัติที่ดีของเฒ่าชุกเหล่านี้ จึงเกิดเป็นที่มาที่ทำให้พระเกจิอาจารย์ในอดีต ชุกอาจไม่ใช่ตัวอัปลักษณ์ที่น่ารังเกียจถ้ามองในแง่ดี ตาเฒ่าผู้นี้ก็มีส่วนดีที่ควรเอาเยี่ยงอย่างคือ ชุกเป็นผู้มีความประหยัดคอดอกม ประหยัด มัธยัสถ์ รู้จักใช้รู้จักเก็บ รักและห่วงใยภรรยามากเป็นคนซื่อสัตย์และให้ความไว้วางใจเพื่อนเป็นอย่างดี

2.1.2 อัตลักษณ์และความเชื่อในปัจจุบันเกี่ยวกับชุก

ตามตำนานชุกในอดีตชาติคือพระเทวทัตที่มีความร้ายกาจ กระทำแต่เรื่องไม่สมควรต่อพระพุทธเจ้าเป็นอันมากมาย ตลอดเวลาแห่งการบำเพ็ญพรตในพุทธวิสัยตั้งแต่ครั้งพระพุทธโคดมยังเป็นพระโพธิสัตว์ ตลอดถึงในปัจจุบันชาติ พระเทวทัตก็ยังคงประพฤติดีถึงกับกระทำอนันตริยกรรม

คือลอบปลงพระชนม์พระพุทธเจ้าและทำสังฆเภทจนทำให้ชาตินี้ได้มาเกิดร่วมชาติกับพระพุทธเจ้าอีกครั้งและเกิดมามีลักษณะเป็นบุรุษโทษ 18 ประการ คือ 1) เท้าทั้งสองข้างใหญ่และคด 2) เล็บทั้งหมด กุด 3) ปลิ้นองุ่นอยู่ยาน 4) ริมฝีปากบนย่อยทับริมฝีปากล่าง 5) นำลายไหลออกเป็นยางยืดทั้งสองแก้ม 6) เขี้ยวงอกออกพ้นปากเหมือนเขี้ยวหมู 7) จมูกหักพับดูน่าขง 8) ท้องป่องเป็นกระเปาะตั้งหม้อใหญ่ 9) สันหลังไหลหักค่อม คด โกง 10) ตากลมลึกทรลักษณ์ข้างหนึ่งใหญ่ข้างหนึ่งเล็ก 11) หนดเครามีพรรณดังลวดทองแดง 12) ผมโหรงเหลืองดังสีลาน 13) ตามดัสครานคล้ำด้วยแถวเอ็นนูนเกะกะ 14) มีต่อมแมลงวันและตกกระดิ่งโรยงา 15) ลูกตาเหลืองเหลือกเหล่ 16) ร่างกายคดค่อมในที่ทั้งสาม คือคอ หลัง สะเอว 17) เท้าทั้งสองหัน เห ห่างเกะกะและ 18) ขนตามตัวหยาบดั่งแปลงหมู โดยประทั้งชีวิตโดยการขอลานเป็นกิจวัตรประจำวัน

2.2 ความเชื่อที่พบในภาพจิตรกรรมฝาผนัง

ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทองวรารามและวัดป่าเลไลยก์ปรากฏความเชื่อด้านประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมที่หลากหลายของคนอีสานในสมัยนั้นได้อย่างดี โดยจิตรกรได้นำเสนอความเชื่อหรือเรื่องราวในทางศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูซึ่งเข้ามาสู่อีสานและล้านช้างในยุคเดียวกับพระพุทธศาสนา ทั้งสองลัทธิต่างก็ได้รับการยอมรับนับถือในดินแดนแถบนี้ในช่วงเวลาที่ต่างกัน นอกจากนี้เนื้อหาของรูปแต้มในลัทธิฮินดูยังบอกเล่าเรื่องราวในวิถีชีวิตและประเพณีท้องถิ่นอีสานด้วย การนำเสนอเนื้อหาของรูปแต้มในลักษณะดังกล่าว มีเป้าหมายสำคัญเพื่อเป็นการแสดงออกถึงการคงไว้ซึ่งความเชื่อที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมแห่งสันติ สร้างความเข้าใจระหว่างกันในกลุ่มชนที่มีความเชื่อแตกต่างกัน รวมทั้งสร้างความเคารพในทางวัฒนธรรมจากจุดยืนทางปรัชญาที่แตกต่างกัน ทั้งยังปรากฏภาพแสดงวิถีชีวิตชาวอีสาน เช่น ภาพ “งันเฮือนดี” ซึ่งหมายถึง งานศพ ที่ชาวอีสานร่วมแรงร่วมใจกันมาช่วยงานศพโดยการอยู่เป็นเพื่อนบ้านที่มีการฌาปนกิจศพ จำนวน 3 คืนโดยเริ่มจากวันที่เผาศพ ซึ่งคนในหมู่บ้านก็จะไปร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ คนมีอายุอาจไปเล่นเสื่อกินหมู เล่นไพ่ เล่นโบกหรืออื่น ๆ หมูสาวก็จะนัดไปเล่นกัน ทางเจ้าภาพก็จะทำกับข้าวกับปลามาเลี้ยง อาหารยอดนิยมนั้นก็คือ ตำบักหุ้งหรือส้มตำ ส่วนเด็ก ๆ ข้าวปุ้นหรือขนมจีนซึ่งเมนูข้าวปุ้นนี้จะมีหลังจากวันที่มีการเผาศพแล้วเสร็จเท่านั้น ทั้งนี้เพราะคนอีสานเชื่อว่าถ้าศพยังไม่ได้ฌาปนกิจจะไม่ทำเมนูอาหารที่มีลักษณะเป็นเส้นเพราะความเชื่อที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานานว่าจะมีคนตายต่อคนเป็นเส้นสายจะสามารถทำได้ให้วันทำบุญตักบาตรเท่านั้น ก็จะถือโอกาสสักเก็บใหม่ๆไปใส่เลี้ยงควาย การงันเฮือนดีนี้จะถือได้ว่าเป็นการทำให้ญาติของคนตายคลายความโศกเศร้านั่นเอง อยู่เป็นเพื่อนในวันที่มีการฌาปนกิจเสร็จแล้ว สิ่งที่ขาดไม่ได้หลังจากเสร็จงานก็จะมีมหาสพมาเสพงันเฮือนดีมีการเล่นหมอลำแคน หมอลำ ผู้ที่เป่าแคนเป็นก็เอาแคนมาเป่าเล่นหมอลำ พวกที่อ่านหนังสือเป็นก็หาหนังสือเรื่องคำกลอนโบราณมาอ่าน รวมถึงภาพการแห่ศพแบบอีสานที่มีการนำศพใส่ไม้คานหามไปเผาที่กองฟอนในที่ดินของตนเองตรงกับภาษิตที่ว่า “สี่คนหาม สามคนแห่ คนเดียวนั่งแคร่ สองคน

พาไป” มีความหมายแฝงอันเปี่ยมไปด้วยธรรมคือ สี่คนหาม คือ ธาตุทั้งสี่อันมีดิน น้ำ ลมและไฟ ที่ประกอบมาเป็นร่างกายของคน สามคนแห่ คือ อนิจจัง คือความไม่เที่ยงแท้ ความตั้งอยู่มิได้ ทุกขัง คือสภาพที่ทนอยู่ได้ยาก อนัตตาความเป็นของไม่ใช่ตัวตนสภาพที่บังคับมันไม่ได้ คนเดียวนั่งแคร่ คือ จิต สองคนพาไป คือ บุญและบาปที่จะติดตัวไปตลอดกาลแม้ร่างกายสูญสลายไป ทั้งยังมีภาพการเล่นหัวลานชนกันในวันแห่นางแมวเพื่อขอฝนจากพญาแถนบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลเพื่อจะได้ทำไร่นา ทั้งยังมีภาพการแต่งตัวของคนอีสานหรือที่เรียกว่า “ถือนา” คือการนุ่งผ้าซิ่นที่มีลวดลายสวยงามในงานบุญต่าง ๆ แล้วแต่โอกาส ส่วนวัดป่าเลไลยก์ก็ปรากฏภาพเขียนการทอผ้า การสร่งน้ำพระ (ฮตสง) การทำบุญตักบาตรและการละเล่นต่าง ๆ ด้วย

ภาพประกอบ 26 ภาพการอยู่ช่วยกันเฮือนดี

ภาพประกอบ 27 ภาพการฉาปนกิจศพโดยไซกองพน

ภาพประกอบ 28 ภาพการแห่ศพไปฌาปนกิจ

ภาพประกอบ 29 การละเล่นหัวล้านชนกัน

พหุบุ ปณ ติโต ชีเว

ภาพประกอบ 30 การละเล่นดนตรีของชาวอีสาน

ภาพประกอบ 31 วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวอีสาน

ความเชื่อในเรื่องราวทางพุทธศาสนา ยังมีภาพเรื่องเล่าต่าง ๆ ทั้งพุทธประวัติ พุทธชาดก นิทานหมู่บ้าน ประเพณีและพิธีกรรมโบราณ โดยเฉพาะพุทธประวัติ ตอน พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งออกบวช ตอนรับบิณฑบาตครั้งสุดท้ายโดยมีนายจุนทะถวายอาหารที่ทำจากหมูซึ่งตามพุทธประวัติบอกว่าถึงพระพุทธเจ้าฉันท์แล้วจะเข้าสู่ปรินิพพานก็ตามถือว่าเป็นอาหารที่มีอานิสงส์มาก โดยครั้งหนึ่งนั้นคือ

ก่อนตรัสรู้สัมโพธิญาณได้รับข้าวมธุปายาส (ข้าวทิพย์) ของนางสุชาดา และครั้งนี้คือก่อนปรินิพพานของนายจุนทะ จิตว่า "เป็นปัจฉิมภัต" จึงมีอานิสงส์มากที่สุดซึ่งไม่พบเห็นง่ายในจิตรกรรมฝาผนังของภาคอีสาน ส่วนที่วัดป่าเลไลยก์มีภาพวาดพุทธประวัติตอนที่พระพุทธเจ้าผจญมารขณะตรัสรู้จึงทรงยื่นพระหัตถ์ชี้ลงที่พื้นดินเพื่อขอให้แผ่นดินเป็นพยาน ทันใดนั้น ได้มีแม่น้ำธรณีผุดขึ้นจากพื้นดิน เพื่อเป็นพยานให้กับพระองค์ พร้อมบิภมวณเป็นน้ำท่วมเหล่ามารจนพ่ายแพ้ไป ซึ่งน้ำที่ออกจากมวณผมนั้น เป็นน้ำที่พระพุทธองค์เคยกรวดไว้ตอนที่ทรงบำเพ็ญบารมีทุก ๆ ชาติ จึงรวมเป็นน้ำจำนวนมหาศาลมาช่วยพระองค์ให้ชนะมารได้

ภาพประกอบ 32 ภาพพระพุทธเจ้าปลงผมเพื่อออกบวช

พหุ นั ปณ ทั โต ชี เว

ภาพประกอบ 33 พระพุทธเจ้ารับบิณฑบาตครั้งสุดท้าย

ภาพประกอบ 34 ภาพวาดพุทธประวัติตอนที่พระพุทธเจ้าผจญมาร

ทั้งยังมีภาพวาดพระมาลัยที่ไปโปรดมนุษย์ที่ตายตกไปยังนรกหรือสัตว์นรก โดยจะแสดงให้เห็นโทษทัณฑ์ที่ได้รับจากบาปที่ได้ก่อไว้ในตอนเป็นมนุษย์ ภาพยังต่อเนื่องในตอนพระมาลัยโปรดนรก บอกเล่าเรื่องราวการเยี่ยมหรือสนทนาและดับทุกข์ไฟนรกเป็นการชั่วคราว เหล่าสัตว์นรกมักจะ

ประณมมือแสดงความยินดีที่พันทุกข์ จึงแจ้งข่าวกับพระมัลลย์ให้บอกแก่ญาติทำบุญกุศลเพื่ออุทิศมา
ให้และเกรงกลัวต่อบาป

ภาพประกอบ 35 ภาพพระมัลลย์โปรดสัตว์นรก

ภาพประกอบ 36 ภาพพระมัลลย์ไปเทศน์บนสวรรค์

นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกภาพวาดกล่าวถึงตอนที่ชูชกมาขอทาน
จากพระเวสสันดร ซึ่งพระเวสสันดรชาดกคือชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ ก่อนจะมาเสวยพระชาติ

เป็นเจ้าชายสิทธัตถะและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เนื้อเรื่องเกี่ยวกับพระเวสสันดรชาดก ผู้ให้ทานทุกอย่าง ใครมาขออะไรก็ให้ไปหมด จนถูกชาวเมืองขับไล่ออกไปอยู่ป่า แม้แต่ลูกพระองค์ก็ให้ไปเป็นคนรับใช้ของชูชก ท้ายที่สุดพระอินทร์เห็นความดีจึงช่วยให้พระเวสสันดรกลับเข้ามาครองเมืองอย่างมีความสุข

ภาพประกอบ 37 ชูชกจะมาขอทานลูกจากพระเวสสันดร

ภาพประกอบ 38 พระเวสสันดร กัณหา ซาลีและนางมัทรี

ภาพวาดฉากชูชกปลอมใจนางอมิตตา สืบเนื่องมาจากที่นางอมิตตาเมียสาวของชูชก ถูกหญิงชาวบ้านล้อเลียนเยาะเย้ย นางอมิตตาเสียใจกลับมาบ้าน ชูชกถามไถ่แล้วก็ตะแคงปลอมใจ นางอมิตตาก็เฝ้าคางให้เป็นการแสดงความขอบคุณ

ภาพประกอบ 39 ภาพวาดฉากชูชกปลอมใจนางอมิตตา

ภาพประกอบ 40 ภาพวาดชูชกในวัดป่าเลไลย์

และสุดท้ายคือภาพหงส์หามเต่า ที่ปรากฏในกัจฉปชาตก ภูมิปัญญาช่างเขียนที่นำชาตก มาเขียนสอนผู้คน ว่าด้วยการพูด การสำรวมในการพูด พูดให้พอดี พูดให้ถูกกาลเทศะ และพูดให้เกิดประโยชน์

ภาพประกอบ 41 ภาพหงส์หามเต่า

2.3 ความเชื่อของชุกในสังคมร่วมสมัย

ด้วยความเชื่อที่ว่าเหตุที่ชุกผู้นี้เกิดมาเพื่อให้พระเวสสันดรสามารถบำเพ็ญเพียรบารมี ในการให้ทานนั้น โดยรูปร่างลักษณะพื้นฐานของชุกผู้นี้มีลักษณะเกล้าผมมวยแบบพราหมณ์ มีหนวดเครา หลังค่อม ไม่สวมเสื้อ พุงใหญ่ ถือไม้เท้าและสะพายย่าม มีเงินทองจากการขอรทานมากมาย มีกินมีใช้ มีบริวารไม่ขาดจะขออะไรใครเขาก็ให้หมดด้วยความน่าสงสาร จึงเป็นที่มาของความเชื่อสมัยใหม่เกี่ยวกับชุกกว่าชุกมีอานุภาพทางด้านเสริมดวงในทางด้านโชคลาภ เงินทองและความอุดมสมบูรณ์ โดยโดดเด่นด้านการขอทุกชนิด หรือที่เรียกว่า “เทพเจ้าแห่งการขอ” จึงเกิดการบูชาชุกอย่างกว้างขวางในบรรดาผู้ที่ต้องการโชคลาภเงินทองและลาภยศสรรเสริญ

ตอนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ความเชื่อในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน

การสร้างผลงานผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ซึ่งทำให้ของสิ่งนั้นเป็นที่รู้จักและจดจำ เป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าตามแนวทางของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) อันเป็นไปตามทิศทางและกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ซึ่งจะนำมาใช้ในปีพ.ศ. 2555 - 2559 อันกล่าวไว้ว่า ท้องถิ่นใดที่สามารถนำงานศิลปหัตถกรรมมาส่งเสริมให้กลายเป็นสินค้าของที่ระลึก จึงเท่ากับเป็นการสืบทอดและฟื้นฟูฝีมือด้านศิลปหัตถกรรมดั้งเดิม และที่สำคัญยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น อีกทั้งยังทำให้กับวัสดุที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่นเกิดนวัตกรรมใหม่ สร้างแรงจูงใจใน

การซื้อขาย สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากนักท่องเที่ยวเข้าสู่ท้องถิ่น เนื่องจากนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทของที่ระลึกสูง ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวนี้หมายถึง กลุ่มคนไทย ที่ประกอบด้วยเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไปและกลุ่มคนต่างชาติ เป็นนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาวัฒนธรรมไทย อยากรู้ถึงรากเหง้าของชาวไทย และต้องการความซาบซึ้ง ความสนุกสนานจากการท่องเที่ยวประเภทประเพณี วัฒนธรรมของชาวไทย

3.1 แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ที่มีขายภายในบริเวณวัด มีการจำหน่ายหนังสือประวัติ ภาพถ่ายและของที่ระลึกมากมาย มีทั้งสินค้าประเภทศิลปหัตถกรรม ของกิน ของใช้ และสินค้าออกแบบสมัยใหม่ โดยผู้ประกอบการนำมาฝากจำหน่ายที่ร้านและเสียค่าฝากแก่ร้านค้าเมื่อจำหน่ายสินค้าได้ซึ่งรายได้ของการขายสินค้าในร้านค้าและเจ้าของกิจการร้านจำหน่ายของที่ระลึกลงทุนเองดังนั้นควรมีแนวทางในการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกมาจากพื้นฐานความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านเป็นหลัก
2. ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ผลิตจะต้องแสดงออกถึงลักษณะและอัตลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นได้ ผู้วิจัยต้องการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด แต่สร้างแรงขับเคลื่อนให้เกิดการปลูกฝังจิตสำนึกคนในพื้นที่ให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมอีสานเพื่อการสืบสานวัฒนธรรมอีสานให้ยั่งยืน ตลอดจนเป็นงานวิจัยต้นแบบในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

3.2 วิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อการออกแบบและทัศนศิลป์

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนผู้วิจัยให้ความหมายตามเนื้อเรื่องหรือแนวความคิดที่เป็นจุดมุ่งหมายตามหลักการออกแบบทัศนศิลป์ ดังนี้

3.2.1 เส้น เส้นที่ใช้ในการเขียนมีหลายแบบ ดูแข็ง ไม่อ่อนช้อย เส้นใหญ่ที่ทอดด้วยบางจุด เช่นเส้น หนด เครา เส้นลายผ้าที่ตัดด้วยเส้นลายหมากรุก อันแสดงถึงความแข็งแกร่ง ไม่อ่อนนุ่ม ถ่อมตนและตะกละ แต่ลักษณะของเส้นที่แข็งนั้นก็นำมาใช้ในหลักการสร้างผลิตภัณฑ์ได้ เพราะแสดงออกถึงความแข็งแรง การปกป้องทรัพย์สินให้อยู่ในความปลอดภัย

3.2.2 สี สีชุกเป็นลักษณะ สีเทาอมดำ หรือขาวอมดำ อันแสดงถึงตัวร้าย ตัวไม่ดีในเรื่องราวพระเวสสันดร แต่ในทางการสร้างผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยมองว่าสีของชุกที่มองเห็นเป็นกลุ่ม สีขาว เทา ดำ กลับมีความสมดุลตามหลักศาสตร์ฮวงจุ้ยของจีนคือ หยินหยาง ซึ่งเป็นสีขาวดำ จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง กับการนำมาออกแบบพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการเก็บเงิน

3.2.3 รูปทรง รูปทรงที่พบในชุก มีลักษณะที่หลากหลาย ตามลักษณะบุรุษโทษ 18 ประการ แต่มีลักษณะอย่างหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าเก็บเงิน นั่นคือ ท้องของชุก มีลักษณะนูนป่อง ซึ่งในความเชื่อของคนในปัจจุบัน มีความเชื่อต่อชุกกว่า เป็น

สัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ ด้วยเพราะพวงที่ใหญ่ นูนป่อง ผู้วิจัยจึงนำมาพัฒนาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าสตางค์ เพื่อสอดคล้องกับรูปทรงแห่งความอุดมสมบูรณ์ ของชุก

3.2.4 เครื่องแต่งกาย เครื่องแต่งกายชุก มีลักษณะเป็นผ้าขาว ผ้าฝ้ายด้ายดิบ ทั้งยามสะพายข้างก็เป็นสีขาว ผู้วิจัยจึงนำลักษณะของยามชุกมาพัฒนาเป็นกระเป๋าสตางค์ เพราะตามประวัติในเรื่องพระเวสสันดร ยามชุกใช้สำหรับใส่เงินทอง ของมีค่า และของกินของชุก และมีการเพิ่มเติมสีอื่นลงไป เช่นสีทอง เพื่อสอดคล้องกับความเป็นมงคลด้านโชคลาภ และความอุดมสมบูรณ์

3.3 การออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

โครงสร้างของการออกแบบเมื่อได้ศึกษาผลงานจากกระบวนการลงพื้นที่และเอกสารแล้ว ผู้วิจัยได้แบ่งลวดลายการออกแบบเป็น 2 โครงสร้าง ได้แก่

1. โครงสร้างทางกายภาพ คือ ส่วนประกอบในต่าง ๆ งานออกแบบ ประเภทวัสดุ อุปกรณ์ที่จับต้องได้และมองเห็น ได้แก่ ลักษณะโครงสร้างของลวดลายประเภทพื้นผิว เครื่องมือที่ใช้ทำให้เกิดลวดลาย ประเภทของเครื่องมือที่ทำให้เกิดสีสน วัสดุอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ลวดลาย ลักษณะลวดลายที่เกิดขึ้นตามความคิดของผู้ประดิษฐ์ลวดลาย

2. โครงสร้างทางความคิด คือ ส่วนประกอบในการจัดวางลวดลายประเภทแนวคิด เป็นความคิดของผู้ประดิษฐ์ผลงานอันได้มาจากการสะสมประสบการณ์ การจัดวางภาพลงในผลงานจากมโนภาพในจินตนาการ โดยผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรืออาจเกิดขึ้นอย่างฉับพลันตามอำนาจจิตของผู้สร้าง (Intuition) รูปแบบมักปรากฏเฉพาะที่ทำให้การจัดวางลวดลายของแต่ละคนแตกต่างกันออกไป ด้วยความสามารถในการพลิกแพลง ตัดทอน หรือต่อเติมให้ออกมาสวยงามตามความคิด และเทคนิคของแต่ละคนเพื่อให้ผู้ชมเกิดความพึงพอใจ ซึ่งมักมีเรื่องราวทางคติความเชื่อ สังคม และวัฒนธรรมเข้าไปเกี่ยวเนื่องด้วย

การนำตัวละครในภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยเลือกใช้ภาพของตัวละครชุก ที่ชาวอีสานมีความเชื่อว่าชุกนั้นจะให้คุณทางด้านด้านค้าขาย ด้านเสริมดวงในทางด้านขอโชคอลาภ ขอพรก่อนไปเจรจากู้หนี้ยืมสิน ขอลาภเงินทอง ขอเลื่อนและขอลาภจากผู้ใหญ่และด้านการขอทุกชนิด จึงเป็นที่มาของการบูชาชุก โดยอ้างอิงจากเรื่องของพระเวสสันดรชาดกซึ่งเป็นชาติสุดท้ายของพระพุทธเจ้าที่มีการให้ทานแก่ชุกที่เอ่ยขอสิ่งของต่าง ๆ และถือว่าเป็นการขอสุดยอดของการขอสิ่งสูงสุดของพระเวสสันดรคือการขอเลือดในไส้คือกัญหากับชาติ และที่สำคัญมีเงินทองใช้ไม่ขาดมือ จัดว่าเป็นเครื่องรางชนิดหนึ่ง สุดยอดเครื่องรางแห่งการขอ ขอทานเผ่าในนามที่ชื่อว่า ชุก ผู้ที่เกิดมาเพื่อเป็นคู่บารมีของพระเวสสันดรโพธิสัตว์ ในฐานะผู้ขอกับผู้ให้จากเรื่องราวชุกขอทานผู้ที่มีเงินทองมากมายก่ายกอง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงนำภาพวาดของชุกมาสร้างสรรค์เป็นผลงานเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ่านเรื่องราวที่ชาวบ้านต่างรับรู้กันเป็นอย่างดี

วิธีการวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังลงไปในงานต้นแบบนั้น หัวใจสำคัญของการผลิตจะขึ้นอยู่กับฝีมือของผู้วาดเป็นสำคัญและการถ่ายทอดออกมาเป็นรูปธรรมนั้น การสร้างแบบร่างจึงเป็นหัวใจหลักในการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ หากจะว่าไปแล้วการออกแบบร่างนั้นไม่จำเป็นต้องมีความสวยงาม แต่ความจำเป็นหลักคือ สัดส่วนที่พอดีกันของผลงานและการเลือกสีสันทึ่สวยงามมากกว่า ผู้สร้างสรรค์ผลงานควรคำนึงถึงผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ มากกว่าแบบร่างที่สวยงาม ความสำคัญของแบบร่างคือ ไม่ทำให้เรารู้สึกว่ากำลังทำอะไรอยู่ ทำถึงไหนอย่างไร และภาพที่เสร็จสมบูรณ์จะออกมาเป็นแบบใด ในขณะที่ลงมือทำอาจเปลี่ยนแปลงสีสันทึ่ได้ตลอดเวลาแต่แบบร่างจะทำให้เราทำงานได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ทั้งนี้แบบร่างยังสามารถเก็บไว้ได้เป็นเวลานาน นำไปผลิตซ้ำได้เป็นจำนวนมาก หรือใช้เป็นต้นแบบในการผลิตครั้งเดียวจำนวนมากสำหรับการผลิตผลงานแบบที่มีแรงงานในการผลิตเยอะสามารถนำไปเป็นแบบเรียนให้แก่ผู้สนใจได้อีกด้วย

ขั้นตอนในการสร้างแบบ

1. ถอดแบบภาพซุกจากภาพจิตรกรรมฝาผนังเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแบบและเลือกการสร้างสรรค์ผลงานลงในผลิตภัณฑ์
2. ระบายสีเพื่อเป็นการกำหนดสีต่าง ๆ จากอัตลักษณ์ของซุกตามหลักการออกแบบและทัศนศิลป์

ภาพประกอบ 42 ต้นแบบภาพวาดจิตรกรรมฝาผนัง

เมื่อได้ภาพต้นแบบตามที่ต้องการแล้วผู้วิจัยจึงได้นำภาพต้นแบบมาสร้างสรรค์บนผลิตภัณฑ์ที่จะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนและสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้นได้ เนื่องจากมี

จุดเด่นและจุดขายที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้รู้จักไปอย่างแพร่หลาย จึงเกิดเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากจิตรกรรมฝาผนังได้ ดังนี้

ภาพประกอบ 43 เสื้อชูชกใส่แล้วรวย

ภาพประกอบ 44 กระเป๋าสะพายชูชกใส่แล้วรวย

ภาพประกอบ 45 กระเป๋าใส่เงินเพื่อความรุ่งเรืองในการค้าขาย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่เสร็จสมบูรณ์ที่เน้นความทันสมัย สวยงาม สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์อย่างทรงคุณค่า การที่ภาพวาดจิตรกรรมจะอยู่บนผลิตภัณฑ์ได้นานนั้น มีการใช้สีและเทคนิคพิเศษที่เป็นการถนอมลวดลายให้อยู่คงทนถาวร อีกทั้งเป็นของฝากที่ระลึกที่สามารถมอบให้ผู้อื่นได้หลากหลายโอกาส อาทิ งานขึ้นปีใหม่ งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

บทที่ 5

อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้านในจังหวัดมหาสารคาม สามารถสรุปผลและอภิปรายผลตลอดจนข้อเสนอแนะต่อผู้ที่สนใจศึกษาได้ดังนี้

1. สรุปผล
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผล

ผลการศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้านในจังหวัดมหาสารคาม แต่ละประเด็นสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน

คุณค่าของภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในสิมอีสานวัดยางทองวราราม ตำบลบ้านยาง อำเภอกระบือ จังหวัดมหาสารคาม ถือเป็นหนึ่งในสิ่งก่อสร้างที่มีสถาปัตยกรรมโดดเด่นอีกแห่งหนึ่งของภาคอีสาน ซึ่งวัสดุก่อสร้างที่นำมาใช้และการออกแบบตกแต่งต่าง ๆ ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรม และคติความเชื่อของชาวไทยอีสานได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้วิจัยจะศึกษาคุณค่าและความสำคัญของภาพจิตรกรรมฝาผนังตามที่พระมหากษัตริย์ ธรรมมหาโสและกรรมกร์ ตั้งตุลานนท์ (2556) แบ่งไว้ได้ 3 อย่างดังนี้

1. คุณค่าทางความงาม สิมวัดยางทองวรารามถูกสร้างขึ้นด้วยความประณีตของช่างและวิทยาการการก่อสร้างในสมัยนั้น มีการเขียนจิตรกรรมฝาผนังเพื่อประดับตกแต่งให้ดูสวยงามทั้งภายในตัวสิมและภายนอกตัวสิม บอกเล่าเรื่องราวของความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยนั้น วรรณกรรมพุทธประวัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังก็มีประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะศิลปะเป็นภาษาสากลที่ใช้เป็นเครื่องมือใน การเล่าเหตุการณ์ที่ผู้ชมเข้าใจได้ง่าย ประกอบกับคุณค่าทางความงามที่ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้จินตนาการและฝีมือถ่ายทอดอารมณ์ความงามของเรื่องราวที่มีการรับรู้ในสมัยนั้นออกมาได้อย่างสวยงามและเปี่ยมล้นไปด้วยคุณค่าที่ควรแก่การอนุรักษ์ไว้

2. คุณค่าทางเรื่องราว ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังภายในสิมอีสานวัดยางทองวราราม บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการสร้างสิมที่มีความหมายและจุดประสงค์ที่แฝงอยู่ภายในภาพจิตรกรรม สามารถบอกเนื้อหาสาระสำคัญว่ามีอะไรโดยภาพ

จินตนาการที่สวยงามของศิลปินผลงานการรังสรรค์ฝีมือวาดภาพออกมาตลอดจนการลงสีที่มีในสมัยนั้น ที่เกิดจากภูมิปัญญาอันชาญฉลาดทำให้ผู้ที่ได้ดูเกิดความเข้าใจและทึ่งในความสามารถอันล้ำค่าของ บรรพบุรุษ โดยคุณค่าทางด้านเรื่องราวสามารถแบ่งตามลักษณะได้ ดังนี้

2.1 คุณค่าในทางประวัติศาสตร์ สิมอีสานวัดยางทวงวรารามสร้างขึ้นราวในสมัย รัชกาลที่ 5 โดยมีการวาดภาพทหารที่เข้ามามีบทบาทในภาคอีสาน

2.2 คุณค่าในทางศิลปะ ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทวงวรารามเกิดจากฝีมือ ของคนในหมู่บ้านที่พอมีความรู้ในเรื่องราวของการวาดภาพและแต่งแต้มสีสัน ได้รับการขอให้ช่วยมา วาดภาพตามเจตนารมณ์ของเจ้าอาวาสหรือหลวงพ่อก่อนหน้านั้นจึงเป็นภาพวาดที่มีคุณค่ามากเพราะ การวาดภาพของชาวบ้านนั้นไร้ซึ่งมารยาทเกิดจากจิตใจอันบริสุทธิ์ที่อยากฝากไว้ให้คนรุ่นหลังได้ชม

2.3 คุณค่าในเชิงสังคมวิทยา ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังแสดงให้เห็นการรู้จัก บทบาทหน้าที่ของผู้อื่น รู้จักตำแหน่งที่ในระบบช่วงชั้นของผู้อื่น รู้จักตำแหน่งคุณค่าของผู้อื่นที่มีต่อตน และสังคม เป็นต้น

2.4 คุณค่าทางด้านเชื้อชาติ ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังปรากฏภาพของคนจีนที่เข้า สู่ชุมชนอีสานตอนกลางเพื่อเดินทางเข้าค้าขายและจับจองผืนแผ่นดินเพื่อปักหลักทำกิน โดยในภาพ คือพ่อค้าคนจีนพร้อมอุปกรณ์การค้าขาย เครื่องชั่ง ตวง วัดในการค้าขายซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนจีน ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

2.5 คุณค่าในการศึกษาเรื่องทัศนคติค่านิยม ค่านิยมของคนอีสานเกิดจากความเชื่อ มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยาง ทวงวรารามสะท้อนให้เห็นค่านิยมความรักซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งยังมีค่านิยมใน การเคารพกฎระเบียบ มีความขยันหมั่นเพียรรู้จักพึ่งพาตัวเองในการทำมาหากินปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนเข้าป่าล่าสัตว์เพื่อดำรงชีวิตและยังมีความประหยัดอดออมอีกด้วย

2.6 คุณค่าในการศึกษานิเวศวิทยา สิ่งทั้งหลายในโลกนี้ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทวงวรารามสะท้อนให้เห็นสิ่งมีชีวิตคือชาวอีสานมี ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้างทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่อย่างดุลยภาพ ทางธรรมชาติ เข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของสิ่งมีชีวิตในสิ่งแวดล้อมเพราะทั้งคนและสิ่งแวดล้อมต้อง อาศัยกันและกัน แม่มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติเมื่อถึงวาระสุดท้ายก็ต้องกลับคืนสู่ธรรมชาติเช่นกัน

2.7 คุณค่าในการศึกษาวรรณกรรม ปรากฏนิทานพื้นบ้านเรื่องท้าวปาจิตนางอรพิม ซึ่งเป็นนิทานเล่าเรื่องราวการเกิดขึ้นของอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมาที่นางอรพิมถูกพระเจ้า พรหมทัตกษัตริย์ผู้ครองเมืองพิมายได้ทราบข่าวความงามของนางจึงได้ให้พระยารามและเหล่าทหาร ไปนำตัวนางมาไว้ในพระราชวัง นางอรพิมสุดที่จะขัดขืนได้จำต้องมา แต่นางได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า ถ้า

มิใช่ทำวปาจิตแล้ว ผู้ใดจะต้องตัวนางก็ขอให้กายนางร้อนเหมือนไฟและถือเป็นภาพวาดเรื่องทำวปาจิตนางอรพิมฉบับหมู่บ้าน ที่วาดสวยงามตัวใหญ่กว่าทุก ๆ คนที่ปรากฏบนสมอีกด้วย

ความสำคัญของภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทวงวราราม

จิตรกรรมฝาผนังของวัดยางทวงวรารามสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ทำสังกรรมของพระสงฆ์และใช้ประโยชน์ทางพุทธศาสนา ทรงคุณค่าในหลายด้านที่ผู้วิจัยกล่าวมา ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัตถุและทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่ามีความสำคัญดังนี้

1. ความสำคัญในมูลเหตุของการสร้าง สร้างเพื่อเป็นที่ปฏิบัติกิจของพระสงฆ์และเป็นสื่อประกอบเรื่องราวที่เข้าใจได้ง่ายรวมถึงแสดงถึงฝีมือของช่างชาวบ้านที่ถ่ายทอดอารมณ์สร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ชม
2. ความสำคัญในเรื่องศรัทธา จิตรกรได้เขียนภาพตามความเข้าใจของตนเองผนวกกับเรื่องราวที่เคยได้ฟังมาโดยมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง
3. ความสำคัญในการบันทึกเรื่องราวในอดีต จิตรกรได้นำเรื่องราวที่ตนเองประสบพบเจอมาถ่ายทอดลงไปในงานเขียน เช่น วิถีชีวิตของชาวอีสานในการดำรงชีวิต ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่คนอีสานปฏิบัติกันในทุก ๆ เดือนตามฮีต 12 ที่ตั้งงามของชาวอีสาน หรือเรื่องราวการเข้ามาของทหารที่เข้ามาจับบทบาทในการดูแลความสงบสุขของประชาชนชาวอีสานในขณะนั้นภายใต้การปกครองของประเทศไทยได้มพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย
4. ความสำคัญในการกล่อมเกลาจิตใจ เรื่องราวของการทำดีแล้วได้ไปสู่สุรวงสวรรค์และการทำชั่วแล้วต้องตกนรกมีคุณค่าอย่างมากในการทำให้ผู้คนเกรงกลัวต่อการทำบาป

สรุปภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทวงวราราม ทรงคุณค่าในด้านความงาม ด้านเรื่องราวทางประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสาน เรื่องราวทางพระพุทธศาสนา และการปกครองของชนชาติไทย ส่วนความสำคัญของภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังนั้นเน้นการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลักและเป็นสิ่งที่ชักชวนให้คนอยากเป็นคนดี ซึ่งคุณค่าเหล่านี้ล้วนแล้วต่อมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขไม่เอาไรต์เอาเปรียบกันอยู่ด้วยความรักใคร่สมัคสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ตอนที่ 2 อัตลักษณ์และความเชื่อเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้าน

ความเชื่อด้านประเพณีและวัฒนธรรม ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทวงวรารามและวัดป่าเลไลยก์ปรากฏประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมที่หลากหลายของคนอีสานในสมัยนั้นได้อย่างดี โดยจิตรกรได้นำเสนอความเชื่อหรือเรื่องราวในทางศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูซึ่งเข้ามาสู่อีสานและล้านช้างในยุคเดียวกับพระพุทธศาสนา ทั้งสองลัทธิต่างก็ได้รับการยอมรับนับถือในดินแดนแถบนี้ในเวลาที่ต่างกัน นอกจากนั้นเนื้อหาของอุปเต้มในสมอีสานยังบอกเล่าเรื่องราวในวิถีชีวิตและ

ประเพณีท้องถิ่นอีสานด้วย การนำเสนอเนื้อหาของอุปถัมภ์ในลักษณะดังกล่าว มีเป้าหมายสำคัญเพื่อเป็นการแสดงออกถึงการคงไว้ซึ่งความเชื่อที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมแห่งสันติสร้างความเข้าอกเข้าใจระหว่างกันในกลุ่มชนที่มีความเชื่อแตกต่างกัน รวมทั้งสร้างความเคารพในทางวัฒนธรรมจากจุดยืนทางปรัชญาที่แตกต่างกัน

ความเชื่อในเรื่องราวทางพุทธศาสนา ยังมีภาพเรื่องเล่าต่าง ๆ ทั้งพุทธประวัติ พุทธชาดก นิทานหมู่บ้าน ประเพณีและพิธีกรรมโบราณ โดยเฉพาะพุทธประวัติ ตอน พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งออกบวช ตอนรับบิณฑบาตครั้งสุดท้ายโดยมีนายจุนทะถวายอาหารที่ทำจากหมูซึ่งตามพุทธประวัติบอกว่ถึงพระพุทธเจ้าฉันท์แล้วจะเข้าสู่ปรินิพพานก็ตามถือว่าเป็นอาหารที่มีอานิสงส์มาก โดยครั้งหนึ่งนั้นคือก่อนตรัสรู้สัมโพธิญาณได้รับข้าวมธุปายาส (ข้าวทิพย์) ของนางสุชาดา และครั้งนี้คือก่อนปรินิพพานของนายจุนทะ จัดว่า "เป็นปัจฉิมภัต" จึงมีอานิสงส์มากที่สุดซึ่งไม่พบเห็นง่ายในจิตรกรรมฝาผนังของภาคอีสาน

โดยอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังที่มีภาพวาดของชุมชนที่มีความเชื่อแบบดั้งเดิมคือบุรุษที่มีรูปร่างอัปลักษณ์ขอขทานประทังชีวิต แต่ในปัจจุบันนี้ด้วยความเชื่อที่ว่าเหตุที่ชุมชนมีเงินทองจากการขอทานมากมาย มีกินมีใช้ มีบริวารไม่ขาดจะขออะไรใครเขาก็ให้หมดด้วยความน่าสงสาร จึงเป็นที่มาของความเชื่อสมัยใหม่เกี่ยวกับชุมชนว่าชุมชนมีอำนาจทางด้านเสริมดวงในทางด้านโชคลาภ เงินทองและความอุดมสมบูรณ์ โดยโดดเด่นด้านการขอทุกชนิด หรือที่เรียกว่า “เทพเจ้าแห่งการขอ” จึงเกิดการบูชาชุกชุกอย่างกว้างขวางในบรรดาผู้ที่ต้องการโชคลาภเงินทองและลาภยศสรรเสริญ

ตอนที่ 3 ศึกษาการประยุกต์ใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังมาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์

การสร้างผลงานผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ซึ่งทำให้ของสิ่งนั้นเป็นที่รู้จักและจดจำ เป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าตามแนวทางของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) อันเป็นไปตามทิศทางและกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ซึ่งจะนำมาใช้ในพ.ศ. 2555 - 2559 อันกล่าวไว้ว่า ท้องถิ่นใดที่สามารถนำงานศิลปหัตถกรรมมาส่งเสริมให้กลายเป็นสินค้าของที่ระลึก จึงเท่ากับเป็นการสืบทอดและฟื้นฟูฝีมือด้านศิลปหัตถกรรมดั้งเดิม และที่สำคัญยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น อีกทั้งยังทำให้กับวัสดุที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่นเกิดนวัตกรรมใหม่ สร้างแรงจูงใจในการซื้อขาย สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากนักท่องเที่ยวเข้าสู่ท้องถิ่น เนื่องจากนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทของที่ระลึกสูง ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวนี้หมายถึง กลุ่มคนไทยที่ประกอบด้วยเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไปและกลุ่มคนต่างชาติ เป็นนักท่องเที่ยว

ที่ต้องการศึกษาวัฒนธรรมไทย อยากรู้ถึงรากเหง้าของชาวไทย และต้องการความซาบซึ้ง ความสนุกสนานจากการท่องเที่ยวประเภทประเพณี วัฒนธรรมของชาวไทย

3.1 แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ที่มีขายในอำเภอบรบือและบริเวณจังหวัดมหาสารคาม มีการจำหน่ายหนังสือประวัติ ภาพถ่ายและของที่ระลึกมากมาย มีทั้งสินค้าประเภทศิลปหัตถกรรม ของกิน ของใช้ และสินค้าออกแบบสมัยใหม่ โดยผู้ประกอบการนำมาฝากจำหน่ายที่ร้านและเสียค่าฝากแก่ร้านค้าเมื่อจำหน่ายสินค้าได้ซึ่งรายได้ของการขายสินค้าในร้านค้า และเจ้าของกิจการร้านจำหน่ายของที่ระลึกลงทุนเอง ดังนั้นควรมีแนวทางในการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกมาจากพื้นฐานความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านเป็นหลัก
2. ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ผลิตจะต้องแสดงออกถึงลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นได้

ผู้วิจัยต้องการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแต่สร้างแรงขับเคลื่อนให้เกิดการปลูกฝังจิตสำนึกคนในพื้นที่ให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมอีสาน เพื่อการสืบสานวัฒนธรรมอีสานให้ยั่งยืน ตลอดจนเป็นงานวิจัยต้นแบบในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

3.2 การออกแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

โครงสร้างของการออกแบบเมื่อได้ศึกษาผลงานจากกระบวนการลงพื้นที่และเอกสารแล้ว ผู้วิจัยได้แบ่งสวดลายการออกแบบเป็น 2 โครงสร้าง ได้แก่

1. โครงสร้างทางกายภาพ คือ ส่วนประกอบในต่าง ๆ งานออกแบบ ประเภทวัสดุ อุปกรณ์ที่จับต้องได้และมองเห็น ได้แก่ ลักษณะโครงสร้างของสวดลายประเภทพื้นผิว เครื่องมือที่ใช้ทำให้เกิดสวดลาย ประเภทของเครื่องมือที่ทำให้เกิดสีส้น วัสดุอุปกรณ์ในการประดิษฐ์สวดลาย ลักษณะสวดลายที่เกิดขึ้นตามความคิดของผู้ประดิษฐ์สวดลาย
2. โครงสร้างทางความคิด คือ ส่วนประกอบในการจัดวางสวดลายประเภทแนวคิด เป็นความคิดของผู้ประดิษฐ์ผลงานอันได้มาจากการสะสมประสบการณ์ การจัดวางภาพลงในผลงานจากมโนภาพในจินตนาการ โดยผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรืออาจเกิดขึ้นอย่างฉับพลันตามอำนาจจิตของผู้สร้าง (Intuition) รูปแบบมักปรากฏเฉพาะที่ทำให้การจัดวางสวดลายของแต่ละคนแตกต่างกันออกไป ด้วยความสามารถในการพลิกแพลง ตัดทอน หรือต่อเติมให้ออกมาสวยงามตามความคิด และเทคนิคของแต่ละคนเพื่อให้ผู้ชมเกิดความพึงพอใจ ซึ่งมักมีเรื่องราวทางคติความเชื่อ สังคม และวัฒนธรรมเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่เสร็จสมบูรณ์ที่เน้นความทันสมัย สวยงาม สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์อย่างทรงคุณค่า การที่ภาพวาดจิตรกรรมจะอยู่บนผลิตภัณฑ์ได้นานนั้น มีการใช้สีและเทคนิคพิเศษที่เป็นการถนอมสวดลายให้อยู่คงทนถาวร อีกทั้งเป็นของฝากที่ระลึกที่สามารถมอบให้ผู้อื่นได้หลากหลายโอกาส อาทิ งานขึ้นปีใหม่ งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้านในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยจะอภิปรายในประเด็นของการนำคุณค่าของภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดยางทองวรารามมีคุณค่าในหลายด้านล้วนเกิดจากความรู้ความสามารถของผู้สร้างสรรค์ผลงานในสมัยนั้น จากการศึกษาพบว่าเรื่องราวส่วนใหญ่ที่ปรากฏในภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังล้วนแล้วแต่มีความสำคัญทางด้านพระพุทธศาสนามีการสอดแทรกเรื่องราววิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมลงไปด้วย จึงเกิดการนำเอาเรื่องราวที่ปรากฏรวมไปถึงภาพแบบจากฝาผนังวัดยางทองมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ในเกิดมูลค่าและเกิดความทรงจำที่ดีสำหรับการเยี่ยมชมรดกทางวัฒนธรรมแห่งนี้สอดคล้องกับปานฉัตร์ อินทร์คง (2557) ที่ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่าภาคเหนือ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ : กรณีศึกษาชนเผ่าเย้า มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาการแต่งกายชนเผ่าเย้าในภาคเหนือ นำมาใช้ร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่าประเภทเสื้อยืดและกระเป๋าสะพาย 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่าเย้า ประเภทเสื้อยืดและกระเป๋าสะพายให้มีรูปแบบร่วมสมัย 3) เพื่อสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่าเย้า ประเภทเสื้อยืดและกระเป๋าสะพายจากอัตลักษณ์การแต่งกายชนเผ่า ผลการวิจัยพบว่า การแต่งกายของชนเผ่าเย้าสามารถใช้เป็นแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึกเอกลักษณ์ชนเผ่าที่มีความร่วมสมัย โดยการผสมผสานทั้งแบบปะติดลายผ้า แบบพิมพ์ลาย และรูปวาดชนเผ่าร่วมกับการปักผ้า เพื่อให้เกิดความงามและประโยชน์ใช้สอย

สอดคล้องกับบุญเกียรติ ไทรชมภู (2557) ที่ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นพื้นที่คุ้มบางกะเจ้า (กระเพาะหมู) 6 ตำบลเพื่อการท่องเที่ยว และรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าเพิ่มมากขึ้นจากเดิมสามารถรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับ การคัดเลือก ตามเกณฑ์ จำนวน 6 ผลิตภัณฑ์ คือ เสื้อ พิมพ์ภาพวัฒนธรรมไทย มอญ น้ำตาลมะพร้าว มะโยก ไม้ สบู่สมุนไพรฟ้าขาว เครื่องประดับจากวัสดุธรรมชาติ และเรือสำปั้นจำลอง นำความเป็นอัตลักษณ์นำลักษณะ ความเป็นพื้นที่สีเขียว วัด ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม วิถี ชีวิตริมน้ำ และ สะพานภูมิพล 1 และ 2 นำมาจัดทำเป็นตราสัญลักษณ์ เพื่อการแสดงความเป็นตัวตนของชุมชน จากนั้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ ปรับปรุง กระบวนการบริหาร จัดการ พัฒนาแบบรูปสลากสินค้า บรรจุภัณฑ์ให้สะดวก มีประโยชน์และสวยงามและมีความผลการวิจัยไปในแนวเดียวกันกับฐิติพันธ์ จันทร์หอม (2559) ที่ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยตลอดจนเสริมสร้างรายได้ให้กับ

ชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชนในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น ตามกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายจากสังคมภายนอกด้วยการนำองค์ความรู้และประสบการณ์ของกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอและผู้วิจัยมาร่วมกัน สร้างผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ด้วยหลักของศิลปะการออกแบบได้ จำนวน 40 รูปแบบ ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบ ผู้ประกอบการและปราชญ์ชุมชนชาวไทยทรงดำ ให้เหลือจำนวน 20 รูปแบบ แล้วทำการทดลองตลาดเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ ตลอดจนมีข้อมูลในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ในภาพรวมการวิจัยนี้ได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ โดยใช้การถ่ายทอดแบบชุมชนมีส่วนร่วม

จะเห็นได้ว่าการที่นำคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของท้องถิ่นนำมาพัฒนาให้กลายเป็นสินค้านั้นทำให้เกิดการมีงานทำการมีรายได้และยังช่วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สถานที่ได้อีกด้วยจากการพัฒนาและแปรรูปภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประเพณีพิธีกรรมให้กลายเป็น “สินค้าวัฒนธรรม” นั้น ทำให้เรามองเห็นการเชื่อมโยงระหว่างศิลปะวัฒนธรรม กับ ศาสนาความเชื่อในวิถีโลกาภิวัตน์ซึ่งในประเด็นนี้สุริชัย หวันแก้ว (2552) เสนอว่า การมองความเชื่อมโยงของศิลปะวัฒนธรรม และศาสนาความเชื่อในยุคโลกาภิวัตน์จำต้องมองบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะกระแสตลาดโลกกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีรวมทั้งบทบาทภาครัฐที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ใช่การมองอย่างรูปแบบที่ตายตัว เปลี่ยนแปลงไม่ได้และต้องมองให้เห็นถึง “หัวใจ” คือ ระบบคุณค่า หรือค่านิยม ให้พ้นไปจากรูปแบบภายนอกให้เห็นความลึกซึ้งความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาของมนุษย์เพราะวัฒนธรรมเป็นกระบวนการพัฒนาการหรือความก้าวหน้าทางภูมิปัญญาจิตวิญญาณ และสุนทรียภาพของมนุษย์ที่จะต้องมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับยุคสมัยได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
 - 1.1 สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดบ้านยางทวงวราราม เพื่อใช้ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมให้คงอยู่ตลอดไป
 - 1.2 เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญให้ผู้ที่มีความสนใจ สร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งด้านการตลาด กลุ่มเป้าหมาย กระบวนการในการผลิต และใช้เป็นต้นแบบ

แนวทางในการพัฒนากลยุทธ์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างอาชีพเสริมให้แก่ตนเองหรือชุมชน

1.3 เป็นข้อมูลและแนวทางให้ภาครัฐ เอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปปรับใช้ให้เข้ากับนโยบายของหน่วยงานเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ให้เกิดการพัฒนาด้านการสร้างองค์ความรู้ใหม่ และแนวทางปฏิบัติที่ยั่งยืน

1.4 ผู้วิจัยได้มองเห็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในภาคนี้ ดังนี้

1. การออกแบบที่ดีต้องมีทั้งลวดลายใหม่ ๆ อยู่เสมอ คือมีการนำตัวละครจากภาพยนตร์หรือการ์ตูนมาพัฒนาลวดลายที่ทันสมัยให้มีความแตกต่างจากของเดิมอีกทั้งต้องรักษาลวดลายดั้งเดิม

2. รูปแบบผลิตภัณฑ์ต้องอยู่ในความทันสมัย (In Trend) ตลอดเวลาเพราะการพัฒนาสินค้าประเภทนี้อยู่ที่ผู้บริโภค ว่าเป็นสินค้าที่ต้องตาถูกใจหรือไม่ จำเป็นอย่างมากที่ผู้ผลิตต้องแสวงหาความแปลกใหม่มาเพิ่มความหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกใหม่สินค้าจะได้ไม่ซ้ำซากในรูปแบบเดิม ๆ ทั้งนี้ผู้ผลิตเองต้องปรับกลยุทธ์ในเรื่องของฝีมือด้วยว่าสินค้านี้ยากง่ายเพียงใดจะเพิ่มมูลค่าด้วยกระบวนการพัฒนาฝีมือได้อย่างไร เป็นต้น

3. คุณภาพสินค้าเป็นสิ่งที่เหนือสิ่งอื่นทั้งสิ้นเนื่องจากการใช้สินค้าประเภทนี้ไม่ได้ซื้อกันบ่อย ๆ เหมือนของกินทั่วไป ผู้ซื้อสินค้าจะเลือกสินค้าที่มีคุณภาพเป็นหลักอาจรวมถึงชื่อเสียงของผู้ผลิตด้วยจะเป็นเครื่องการันตีสินค้าของตนว่าดีหรือไม่ดี ดังนั้นถ้ามีการรับรองคุณภาพว่าดีจริงต้องมีเครื่องหมายรับรองจากสถาบันที่น่าเชื่อถือได้ หรือจากหน่วยงานของภาครัฐ แต่ถ้าใช้แล้วไม่พึงพอใจยินดีรับคืนเงินได้ นับว่าเป็นการสร้างเชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้าได้อย่างแน่นอน

4. การจัดการตลาดนับว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการสร้างรายได้สู่เกษตรกรหรือผู้ผลิตเอง เพราะการจำหน่ายบางครั้งผ่านพ่อค้าคนกลางหรือผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ มากกว่าที่ผู้ผลิตจะได้ ดังนั้น กระบวนการจำหน่ายสินค้าต้องวางเป้าหมายให้แม่นยำว่าจะเจาะกลุ่มตลาดลูกค้ากับกลุ่มใด ต้องมีการสำรวจความต้องการสินค้า และมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการจำหน่ายโดยให้หน่วยงานของรัฐเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย

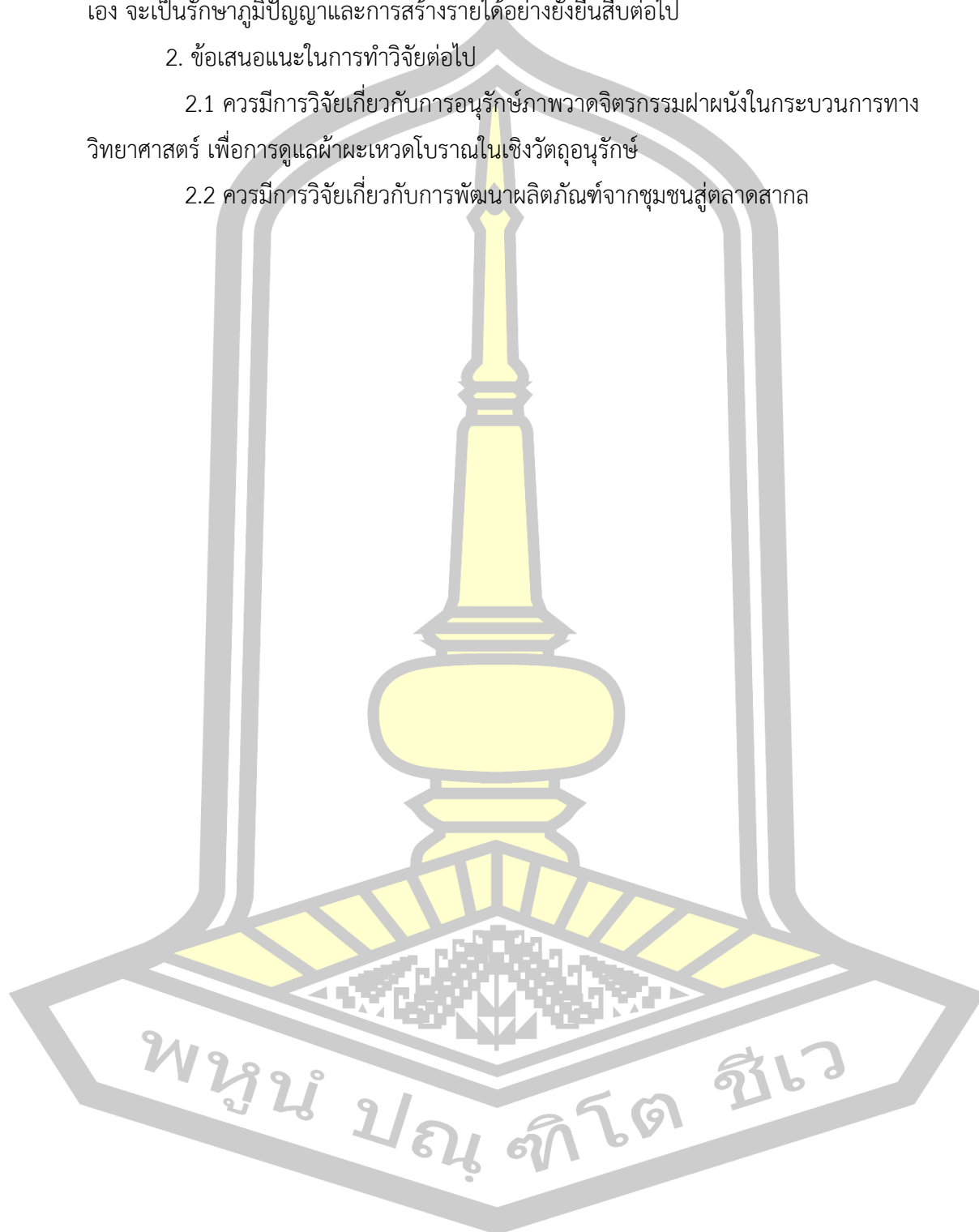
5. แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์คือหัวใจหลักของจำหน่ายสินค้า เพราะถ้าผลิตออกมาแล้วไม่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าก็ไม่สามารถจำหน่ายได้ การที่ผู้ผลิตจะรอให้ผู้ซื้อมาซื้อถึงบ้านหรือสถานที่ผลิตเองไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของการจำหน่าย ผู้ผลิตต้องหาแหล่งจำหน่ายที่จะให้สินค้าได้รับการตอบสนอง เช่น ตามห้างสรรพสินค้า แหล่งท่องเที่ยว หรือศูนย์กิจกรรมที่ผู้คนนิยมเข้าไปใช้บริการ สินค้าเหล่านี้จะได้เป็นที่ติดหูติดตา

เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าในการจำหน่ายสินค้าเหล่านี้ด้วยจากกระบวนการสร้างรายได้ทั้งหมดพบคิดว่าถ้ากระบวนการพัฒนาสินค้าทำพร้อมกันทั้ง 5 ด้าน จะเป็น

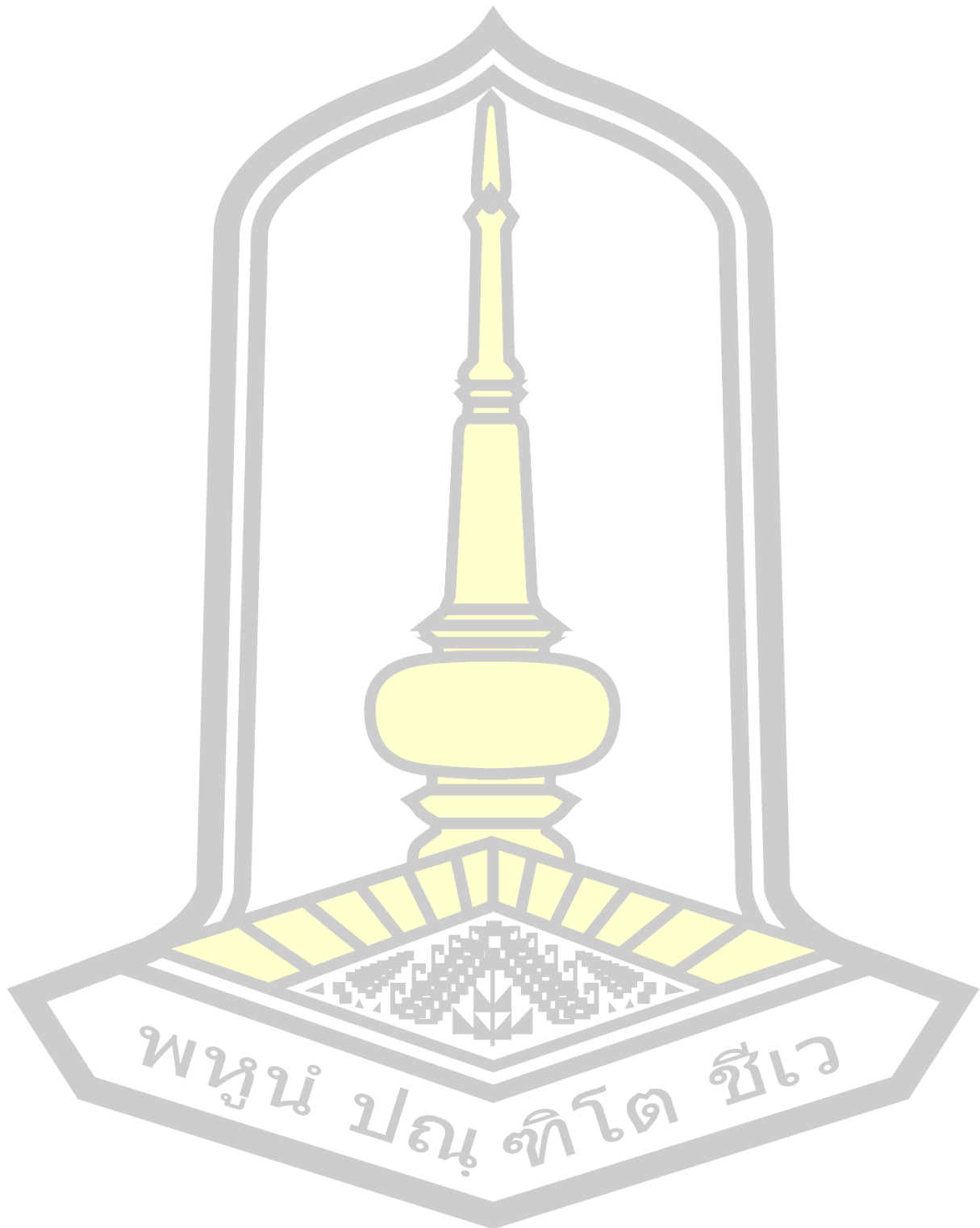
การสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจชุมชนและจะนำไปสู่การผลิตซึ่งผลประโยชน์เหล่านี้จะตกอยู่ผู้ผลิตเอง จะเป็นรักษาภูมิปัญญาและการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนสืบต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

- 2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังในกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อการดูแลผ้าหะเหวดโบราณในเชิงวัดอุณรุักษ์
- 2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากชุมชนสู่ตลาดสากล

บรรณานุกรม

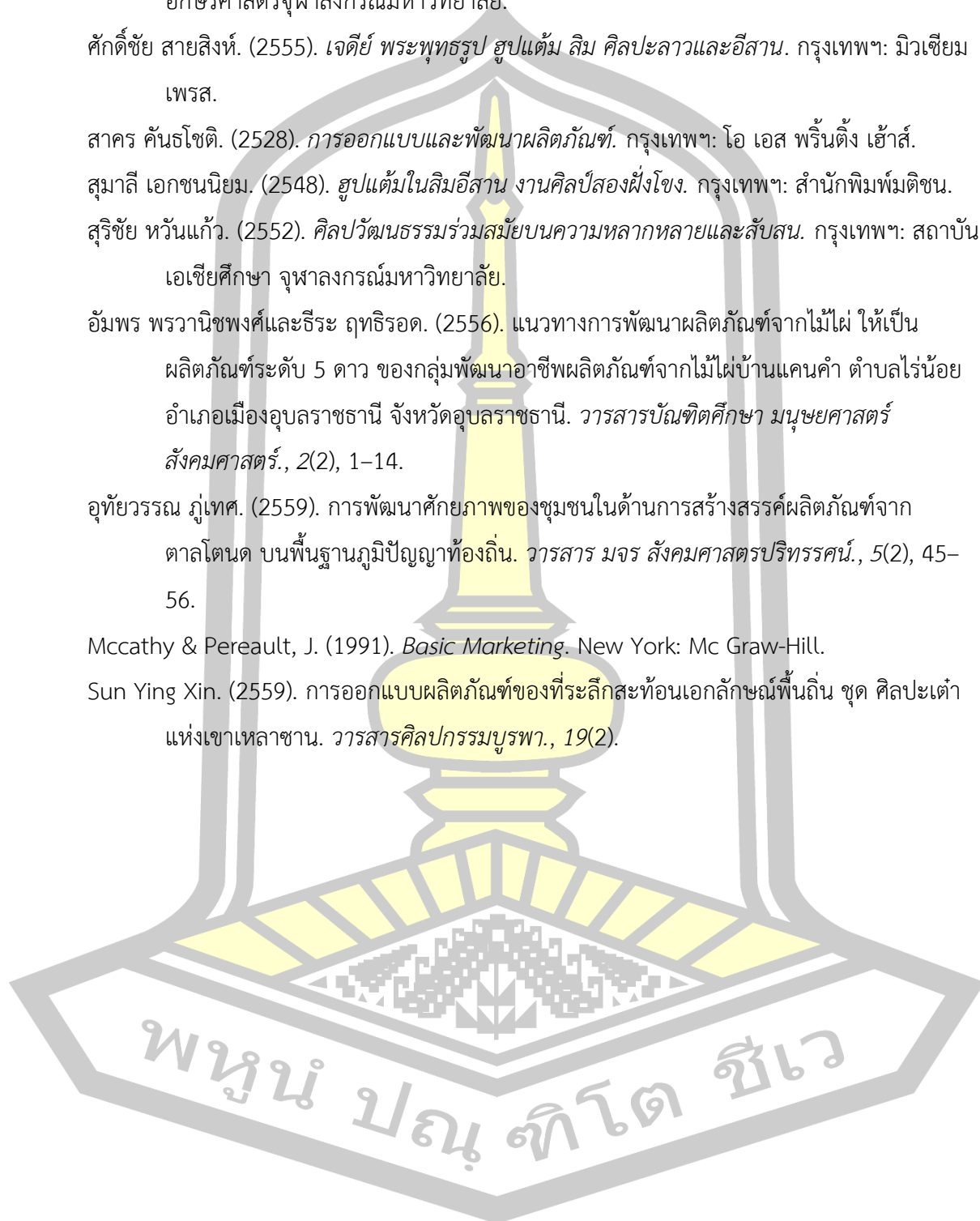

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ พัชรพรพิพัฒน์ สารสุข. (2560). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ แฟชั่นประเภทกระเป๋าจากเศษผ้า : กรณีศึกษาผ้าทอไทลื้อบ้านเฮี้ย อำเภอป่าจืด จังหวัดน่าน. *วารสารวิจัยศิลป.*, 1(5), 60-105.
- กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค. (2559). การศึกษาและพัฒนากำหนดผ้าฝ้ายทอมือ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษา : กลุ่มหมู่บ้านผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. *วารสารศิลปกรรมสาร.*, 11(1), 45-59.
- กิริติ บุญเจือ. (2522). *ปรัชญาศิลปะ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- จิตรลดา แก้วมงคลและรุ่งนภา กิตติลาภ. (2559). แนวทางการพัฒนากำหนดผ้าไหมของกลุ่มผู้ทอผ้าไหมในจังหวัดขอนแก่น. *ธรรมทรรศน์.*, 16(2), 67-74.
- จรีวรรณ จันทลาและคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 9(2), 34-47.
- ใจภักดิ์ บุรพเจตนา. (2559). การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของที่ระลึกของชุมชนบ้านหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย. *วารสารวิชาการ AJNU ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร.*, 7(1), 87-98.
- ฐิติพันธ์ จันทร์หอม. (2559). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาค. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(1), 23-34.
- ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา. (2559). ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, 36(1), 67-80.
- ดวงรัก รัตนพันธ์และชัชวาลย์ รัตนพันธ์. (2560). การออกแบบของที่ระลึก : การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์.*, 9(1), 99-112.
- นงนุช อิ่มเรื่องและสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2554). แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม. *วารสารการบริหารท้องถิ่น.*, 4(2), 1-15.
- นวรรณ์ ศรีสรานุกุลวงศ์. (2553). การออกแบบของที่ระลึกของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 5(1), 32-43.
- บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา และคณะ. (2561). การพัฒนาสินค้าหัตถกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านถวายโดยชุมชน. *วารสารธรรมศาสตร์.*, 37(1), 125-148.

- ปนัดดา มนุรัชฎา. (2556). การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายในร้านค้าพิพิธภัณฑการ เรียนรู้ (มิวเซียมสยาม). *วารสารวิชาการ ANU ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัย นครสวรรค์*, 3(2), 56–76.
- ประสงค์ ประณีตพลกรัง. (2547). *การบริหารการผลิตและการปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
- ปณณัณช ธนัทพรชรัตน์และฉันทนา สุรัสวดี. (2558). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : ผลิตภัณฑ์ของใช้ในครัวเรือน บ้านคลองเตื่อพัฒนา ตำบล ท่ามะนาว อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 7(3), 76–89.
- ปานฉัตร์ อินทร์คง. (2557). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ระลึกชนเผ่าภาคเหนือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ : กรณีศึกษาชนเผ่าเย้า. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัยและงานสร้างสรรค์*, 1(2), 22–34.
- ปานฉัตร์ อินทร์คง. (2561). เอกลักษณ์พื้นถิ่นในงานจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน : การสร้างสรรค์สู่ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 38(2), 56–69.
- พรธนิภา ชาวคำ. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเข้าสู่ตลาดธุรกิจโรงแรม จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 1(2), 165–182.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโสและกรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์. (2556). *คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถกลางน้ำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: รพีปรณ.
- ฟ้าพิไล ทวีสินโสภณ. (2560). แนวทางการพัฒนาร้านขายสินค้าที่ระลึกเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในจังหวัดตรัง. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 9(1), 113–126.
- ยอดชาย พรหมอินทร์และคณะ. (2554). ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดมีชัยนิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. *อินทนิลทักษิณสาร*, 5(2), 133–153.
- ยุทธนา ไทกะเทศ. (2555). *จิตรกรรมอิสาน (ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุคร่วมสมัย)*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์.
- รพีพัฒน์ มั่นพรมและนิรัช สุดสังข์. (2553). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากดินเผา กลุ่มหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการ ANU ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 1(2), 11–24.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2560). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(3), 267–278.

- วิทย์ วิศทเวทย. (2555). *ปรัชญาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2555). *เจดีย์ พระพุทธรูป ฮูปแต้ม ลิม ศิลปะลาวและอีสาน*. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.
- สาคร คันธโชติ. (2528). *การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สุมาลี เอกชนนิยม. (2548). *ฮูปแต้มในลิมอีสาน งานศิลป์สองฝั่งโขง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2552). *ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยบนความหลากหลายและลึกลับ*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพร พรวานิชพงศ์และจีระ ฤทธิรอด. (2556). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ให้เป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว ของกลุ่มพัฒนาอาชีพผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่บ้านแคนคำ ตำบลไธสง อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 2(2), 1-14.
- อุทัยวรรณ ภูเทศ. (2559). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(2), 45-56.
- Mccathy & Pereault, J. (1991). *Basic Marketing*. New York: Mc Graw-Hill.
- Sun Ying Xin. (2559). การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสะท้อนเอกลักษณ์พื้นถิ่น ชุต ศิลปะเต่าแห่งเขาเหลาซาน. *วารสารศิลปกรรมบูรพา*, 19(2).

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายไตรเทพ สหะพันธ์
วันเกิด	วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2522
สถานที่เกิด	อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 60 หมู่ 8 ตำบลหนองซ้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ รหัสไปรษณีย์ 46180
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ประธานบริษัท ไตรเทพศิลป์ จำกัด
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัท ไตรเทพศิลป์ จำกัด เลขที่ 166/44 หมู่11 ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44150
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2541 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังสามหมอวิทยาคาร อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี พ.ศ. 2544 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2562 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูนุ์ ปณุ์ ทิโต ชีเว